

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Anmærkninger

til

Q. Horatius Flaccus's

første Brev i første Bog

af

Carl Wilh. Elberling,
A. M.

Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen i Slagelse lærde Skole
i September 1843.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Bianco Luno.

5
Anmærkninger

til

Q. Horatius Flaccus's

første Brev i første Bog

af

Carl Wilh. Elberling,

A. M.

Kjøbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1843.

Fortale.

Allerede i min Skoletid hørte den Badenske Horats til de Bøger, som man vel ikke havde stor Agtelse for, men desuagtet med Fornoielse benyttede; og det Samme er vel Tilfældet endnu. Dette synes at bevise, at denne Bog med alle sine ikke ubetydelige Feil ogsaa har sine gode Sider, navnlig er indrettet efter en fornuftig Plan. Det vil derfor ikke lykkes at bringe den ud af Skoledisciplenes Hænder, med mindre man giver dem en Bog, der paa en bedre Maade tilfredsstiller deres Fornødenheder; og at i det Mindste vor philologiske Litteratur ikke har frembragt nogen saadan, behøver intet Beviis. Lyst til at afhjælpe denne Trang har fremkaldt den Tanke hos mig at udgive oplysende Anmærkninger til de Horatianiske Digte (paa ret gode Tertudgaver er der ingen Mangel) og navnlig at begynde med Brevene, der fordre de fleste Oplysninger, dersom de skulle forstaaes af yngre Læsere. Som en Prøve har jeg udarbejdet de Anmærkninger til første Brev i første Bog, som hermed forelægges Læserne. Det er vel min Hensigt, dersom Tid og Omstændigheder tillade det, at fortsætte dette Arbejde; men dog kan og vil jeg ikke give noget bestemt Løfte derom og endnu mindre afstrække Andre, der have mere Fritid at raade over end jeg, fra at tage fat paa at oplyse Horatius; han kan give mange Haandværksfolk Arbejde.

Med Hensyn til Anmærkningernes Bessaffenhed maa jeg forsøge at møde nogle Indvendinger imod dem, som jeg kan forudsee. Man vil klage over, at de ere altfor udførlige. Hertil kan jeg

kun svare, at de Horatianſke Breve ikke kunne overfares med en Harefod, naar de ſkulle forſtaaes, og at jeg navnlig i en Monographie ikke bekymrede mig om at beſpare et Par Sider, f. Ex. ved at bortkaſte adskillige Parallelſteder, der vel kunne undværes, men undertiden behagede mig ſaa meget, at jeg ikke vilde negte dem den Plads, de optage. Skulde diſſe Anmærkninger nogenſinde i Forbindelſe med flere udkomme ſom et Hele, vil det ikke være vanſeligt at bruge Kniven; det er let at ſkære bort, naar man forſt har et Stof at ſkære af. — Dernæſt vil man raabe Al og Bee over de mange Citater. Hertil vil jeg bemærke, at det er og altid har været min Grundſætning i min videnſſabelige Virkſomhed ikke at troe Nogen paa hans Ord, men at prøve Alt, forinden jeg antog det. Paa den Maade kan der ved enhver ubetydelig Bemærkning blive adskillige Steder at efterſee og prøve. Vil man nu meddele Andre det Reſultat, man efter en ſamvittighedsfuld Prøvelſe er kommet til, kan man enten fremsætte dette Reſultat nøgent eller maa medgive de Auctoriteter, paa hvilke det ſtøtter ſig. I mine korte Anmærkninger til Terentiuſ's Komoedier har jeg viiſt den Reſignation at bortkaſte ſamlede Citater i Hundredeviis; men derved opſtaaer deels den Ulempe, ſom da egentligt kun rammer Forfatteren, at de færreſte Læſere ville faae nogen Foreſtilling om, hvor lang Tid det har kunnet koſte at nedſkrive nogle ſaa Linier; deels den større Uleilighed, at Enhver, der vil gaae ſamme Wei ſom Forfatteren, er nødt til at begynde Underſøgelſen forfra. Naar han har Stederne ſamlede, er det ikke vanſeligt at prøve, om det vundne Reſultat er rigtigt; og ſkulde eet eller flere vigtige Steder være forbigaaede (hvilket let kan ſkee), vil en nyere Bearbejder af de ſamme Punkter kunne ſee, hvad der har manglet hans Forgænger, og derved lettere forbedre hans Arbeide. Iøvrigt ere mine Citater paa meget ſaa Undtagelſer nær Henviisninger til Steder af de gamle Forfattere; jeg ynder nemlig ikke den hos de Tydſke Philologer gængſe Skik ved enhver Leilighed at jage Læſeren fra Herodes til

Pilatus igjennem en Række af Commentarer og andre nyere Skrifter. Er man istand til at gaae den anviste Wei, vil man ikke sjeldent finde, at en halv Snees Citater ikke ere mere belærende, end et enkelt godt kunde have været, eftersom de citerede Forfattere sige omtrent Get og det Samme, og endda stundom alle forbigaae det, hvorpaa det egentligt kommer an. Jeg har derfor under mit Arbeide baaret mig saaledes ad, at jeg har efterslaaet de citerede Steder hos nyere Forfattere, saavidt jeg har været istand dertil, — mange Bøger har jeg ikke kunnet eftersee, fordi jeg ikke havde dem, — og derpaa taget det hos dem, der kunde være brugbart for mig, men bortkastet Resten. Paa denne Maade ere mine Citater vorede til et stort Antal, men have ogsaa den gode Egenkab at henvise Læserne lige til Kilden.

Endnu maa jeg bemærke, at det har været min Hensigt at holde disse Anmærkninger frie for al Polemik. Enhver, der kjender de mangfoldige Døphsninger, der ere skrevne til Horatius, veed ogsaa, at deri findes sande og halvsande Bemærkninger i den forunderligste Blanding med aldeles taabelige og urimelige. Skulde man nu gjendrive Alt, hvad der syntes urigtigt, maatte man skrive store Bøger over ethvert enkelt af hans vigtigere Digte. Det vilde jeg ikke. Jeg har derimod, saavidt jeg har kunnet, gjort mig bekendt med det, Andre have skrevet over Horatius, og deraf benyttet, hvad jeg ansaae for rigtigt, uden at spille et Ord paa det, jeg ikke kunde bifalde. Jeg gjør ingen Paastand paa at have framført meget Nyt; men det skulde være mig kjært, om Andre fandt, at jeg ikke har været uheldig i at vælge mellem det, Andre have sagt.

At anføre de Udgaver af Horatius, jeg har brugt, anseer jeg næsten for overflodigt, da Enhver let vil indsee, at jeg ikke har forbigaaet Noget, som det stod i min Magt at overkomme. Jeg har forresten benyttet Lambinus, Cruquius, Desprez (in usum Delphini), Bentley, Dacier, Gesner, Wieland, Fea, Bothe, Carl Passow, Braunhard; men de, jeg skylder

mest, ere J. E. Th. Schmid (Des Q. H. F. Episteln erklärt von Fr. E. Th. Schmid. Halberstadt 1828—30) og S. Obbarius (Q. H. F. Epistolas commentariis uberrimis instructas ediderunt S. Obbarius et Th. Schmidius. Lipsiae 1837 sqq.). Dette maa her være sagt een Gang for alle; thi det stred imod min hele Fremgangsmaade ved enhver enkelt Anmærkning at anføre, fra hvem den ganske eller tildeels var taget. H. Dünkers Kritik und Erklärung der horazischen Gedichte (hvori 1ste Brev er behandlet i 3die Deel, Braunschweig 1843, S. 252—96) har jeg først kunnet benytte under Reenskrivningen af disse Blade.

Til Slutning maa jeg bemærke, at jeg tilfulde erkjender, at Kundskab om Horatius's og Mæcenæs's Levnet og gjensidige Forhold er nødvendig for ganske at forstaae dette Brev. Det var ogsaa min Hensigt at medgive disse Mænds Levnetsbeskrivelser; men Tid og Omstændigheder have ikke tilladt mig at udarbejde dem saaledes, som jeg ønskede dem, og de maae derfor forbeholdes til en mulig Fortsættelse af dette Arbejde.

Slagelse d. 31te Juli 1843.

Første Brev i første Bog.

Dette Brev indeholder ingen Angivelse, hvoraf man med nogenlunde Sikkerhed kunde slutte sig til, i hvilket Aar det er forfattet; ligesaa lidet kjende vi fra andre Steder nogen Begivenhed i Digterens Liv, som kunde have foranlediget ham til at skrive det. Alt, hvad der herom lader sig sige, beroer paa Formodninger, og paa saadanne har det da heller ikke manglet hos Digterens Fortolkere. Det Sandsynligste af det, der er fremfat herom, forekommer mig at være Følgende. De Breve, der indeholdes i første Bog, ere rimeligviis forfattede til forskjellige Tider; af de chronologiske Angivelser, der indeholdes i nogle af dem (Epist. 3, 8, 9, 12 B. 25 sqq., 18 B. 56), kan man slutte, at de ikke kunne være fuldendte før Aaret 734 eller 735 (= 20 og 19 f. Chr. F.), altsaa i Digterens 46de eller 47de Aar (han var født i Aaret 689 = 65 og var altsaa to Aar ældre end Augustus). Vel kunde man af Epist. I, 20, 26 sqq. være tilbøielig til at antage Aaret 733 = 21 for det Aar, i hvilket det sidste Brev var forfattet; men den derfra hentede Tidsbestemmelse maa staae tilbage i Sammenligning med de ovenfor antydede Momenter. Da nu Digteren samlede disse Breve for at udgive dem som et Heelt, vilde han vel indvie dem ligesom de tidligere Samlinger (Sat. I, 1; Od. I, 1) til sin store Belynder C. Cilnius Mæcenas, og saaledes bliver det Brev, som er sat først, at betragte som det sidst skrevne i denne Bog. Muligt er det iøvrigt, at Horatius, efter at have udgivet de tre første Bøger af Oberne, i nogle Aar ikke har bekendtgjort noget lyrisk Digt, og at Mæcenas

derfor har mindet ham om ikke at forsømme en Digteart, ved hvilken han selv troede at have erhvervet sig Udbødelighed (Od. II, 20; III, 30; *esr.* I, 32; IV, 3), og at Digteren i dette Brev har besvaret en saadan Opfordring om at forfatte flere lyriske Digte. Men det er heller ikke uantageligt, at Horatius, der nu optraadte i en ny Digteart, har villet i dette Brev forklare baade sin Patron og sine Læsere, hvorfor han ikke mere kunde eller vilde fortsætte sin gamle Kunst.

Hvorom Alting er, bliver Brevets Indhold følgende: Digteren erklærer, at han nu er bleven for gammel til at forfatte lyriske Digte; han har indseet, at han bør henvende sin Aandskraft paa at studere Philosophien. Han erkjender vel, at han ikke kan vente at opnaae Mesterstab deri, men er tilfreds med den ringere Indsigt, han kan haabe at opnaae. Allerede nogen Indsigt i den Kunst at leve rigtigt kan forbedre Mennesket, dersom det vil lade sig forbedre. De almindelige Mennesker anvende megen Anstrengelse for at opnaae ringere Goder; det var bedre, om de tragtede efter det høieste Gode. Hvad der forhindrer dem deraf, er den Ansæelse, hvori Rigdomme staae; efter Penge tragte Alle, og de ville derfor maaskee ansee Digteren for en Særfindet, fordi han ikke deler deres Anskuelse. Men han vil vide at vogte sig derfor, da han seer, hvad deres Stræben leder til; desuden kunde han ikke engang, om han vilde, følge Folkets Meninger, da disse ere saa mangfoldige; ja den herskende Ustabilitet er saa stor, at de enkelte Mennesker ikke engang vide, hvad de selv ville. Men man er saa vant til denne Ustabilitet, at selv en Mand som Mæccenas, der er opmærksom paa Smaating, ikke bliver den vaer. Kort sagt: Wiisdommen er det Gneeste, en Mand bør stræbe efter, selv om det endelige Resultat skulde blive, at den som alt andet Menneskeligt til Slutning er Skrøbelighed.

1. *Camena*] PAULI DIAC. Excerpta Festi p. 34 ed. Lindem.: *Camenae* Musae a carminibus sunt dictae, vel quod canunt antiquorum laudes, vel quod sint castae mentis praesides. At Ordet betyder Sanggudinde, ere Grammatikerne ellers enige i (f. Ex. SERV. ad Virg. Ecl. III, 59), idet de enten derivere det af carmen istf. *Casmena* (VARRO L. L. VI p. 86 Bip.; FEST. s. v. Dusmoso p. 51, Pesis p. 196) eller af cano istf. *Canena* (MACROB. Somn. Scip. II, 3 p. 130 Bip.). Ordet forekommer hyppigt hos Horatius: Od. II, 16, 38; III, 4, 21; IV, 6, 27; Carmen Sec. 62; Satir. I, 10, 45; Epist. I, 18, 47; 19, 5; A. P. 275. — Her omtrent = carmen, som Od. I, 12, 39; IV, 9, 8. Jøvrigt behøver Udtryffet *prima Camena* ikke at forstaaes ordret, som H. netop i sit første Digt har besunget Mæcenæs; det er tilstræffeligt, at han har besunget ham fra sin første Dptrædelse som Digter og lover at vedblive dermed, indtil han opgiver Poesien. Man kan sammenligne Iliad. IX, 97: ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ' ἄροζομαι.

2. *Rudis* var en Stof eller Trærapir (ξύλινη μάχαιρα POLYB. X, 20, 3; ξύλινον ξίφος, νόσθηξ DIO CASS. LXXII, 19), som deels brugtes ved Vaabenøvelser (LIV. XXVI, 51), deels af Gladiatorene benyttedes til Lystfægtninger eller i Begyndelsen af Kampen for ligesom at bringes i Aande (SUETON. Calig. 32. 54; CIC. Orat. II, 78, 316; III, 23, 86; OVID. A. A. III, 515. 589; LAMPRID. Commod. 5; cfr. CIC. Opt. Gen. Orat. 6, 17; TACIT. de Orat. 34). En saadan rudis tildeektes ogsaa en Gladiator, naar han enten af den, der gav Skuespillet, muneris editor, (SUETON. Claud. 21) eller paa Folkets Forlangende (QUINTIL. Declam. 302: Gladiator quidam rudem postulante populo accepit; MARTIAL. de Spectac. 29; XII, 29, 7; TERTULLIAN. de Spectac. 21) erholdt sin Frihed (JUVENAL. VI, 113; VII, 171. — CIC.

Philipp. II, 29, 74: Tam bonus gladiator rudem tam cito accepisti? — SCHOL. JUVEN. VI, 106; OVID. Amor. II, 9, 20; Trist. IV, 8, 24; MARTIAL. III, 36, 10; PRISCIAN. VII, 14, 70). Han kaldtes da *rudarius* (SÜETON. Tiber. 7). — Digteren sammenligner sig med en nødsom betragtet og dæmperet Gladiator, som Mæcenas paany søger at lokke ind i den gamle Virksomhed. Det er vel ikke umuligt, at Mæcenas kan have anmodet Horatius om at forfatte et lyriſk Digt i en eller anden bestemt Anledning, som H. ikke har havt lyst til at indlade sig paa; men hvor Historien tier, nytter det ikke stort at hengive sig til Phantasten.

3. *Ludus* er her Gladiatorſkole, τὸ τῶν μονομάχων καταγώγιον (HERODIAN. I, 15. 16; VII, 11); ſee SÜETON. Caes. 26. 31; SENEC. de Ira II, 8.

4. *aetas*] Efter hvad der er bemærket i Indledningen, er Brevet rimeligviis ſkrevet i Digterens modnere Manddoms- alder, henimod hans 50de Aar. — *Veianius*, nobilis gladiator, post multas palmas consecratis Herculi Fundano armis, tandem in agellum se contulit. PORPHYRIO. Denne Person er forresten ubekjendt (Andre af samme Navn forekomme VARR. R. R. III, 16 § 10; ORELL. Inscript. 2172); men der er ingen Grund til at betvivle, at han har været en dygtig Gladiator. — *Hercules Fundanus* (Fundi er en By i Latium imellem Terracina og Formiae) omtales VOPISC. Florian. c. 4 og ORELL. Inscript. 1539. — Det var Skik hos de Gamle, at den, der opgav sin tidligere Virksomhed, indviede til den Gud, under hvis Beskyttelse hiin Virksomhed troedes at staae, de Redskaber, han forhen havde brugt: saaledes Krigeren sine Vaaben til Mars, Hyrden sin Fløite til Pan o. s. v. (ſfr. HORAT. Od. III, 26, 3 sqq.; Satir. I, 5, 65 et ibi Heindorf). Som Styrfens Gud havde hos Grækerne Herakles sin Plads i Gymnasierne tilligemed Hermes (EUSTATH. ad

Odyss. VIII, 267 p. 1596 ed. Rom. = 296 ed. Lips.). Hos Romerne er Hercules vel bleven Gladiatoremes Skytspatron, hvilket ogsaa kan sluttes deraf, at den store Gladiator og Gladiatorven, Imperatoren Commodus lod sig kalde Hercules og afbilde som Hercules (DIO CASS. LXXII, 7. 15. 16. 20. 22; HERODIAN. I, 14; LAMPRIID. Commod. 8. 9). — I hans Tempel ophængte altsaa Veianius sine Vaaben, ligesom Archestratos i et Epigram af Hegesippus indvier sit Skjold til Heracles (Anthol. Palat. VI, 178 = Jacobs Delect. Epigr. I, 85):

*Ἄξιαι μὲν, Ἡράκλεις, Ἀρχεστράτου ἱερὸν ὄπλον,
ὄφρα ποτὶ ξεστὰν παστάδα κεκλιμένα
γηραλέα τελέθουμι, χορῶν αἴτουσα καὶ ὕμνων
ἀρκείτω στυγερὰ δῆρις Ἐνναλίου.*

6. *extrema arena*] Kamppladsen i Amphitheatret var bestrøet med Sand (cfr. SUTTON. Ner. 53, Tit. 8), som kunde indsuge det udgydte Blod. — Gladiatores petituri rudem ex media arena consueverunt se ad crepidinem Circi ita conferre proximos, ut possent populum tristi vultu exorare; stabat autem populus ad podium, unde sere spectabat, ibique consuetudinis erat stantem gladiatorem petere missionem. COMMENT. CRUQ. Vi maae tænke os Veianius som en rudiarius, der altsaa var fritagen for at optræde i flere Kampe; men da Folket, der kun begjærede panem et circenses (JUVENAL. X, 81), undertiden var saaledes indtaget i en berømt Gladiator, at det ønskede at see ham paany (SUTTON. Claud. 21; cfr. Octav. 44), loffedes undertiden rudiarii ved store Summer til igjen at optræde (SUTTON. Tiber. 7). Da de saaledes selv havde opgivet deres Frihed, maatte de sandsynligviis igjen bede om den; det kunde da vel træffe sig, at en berømt Gladiator flere Gange kunde komme til at bønfulde Folket om sin Frihed. — Andre have meent, at Veianius

oftere har maattet bede Folfket om fit Liv; thi naar en faaret Gladiator erklærede fig for overvunden, kom det an paa Tilfuerne, om Livet ffulde ffjenfes ham, eller han ffulde dræbes (SUTTON. Calig. 30; cfr. SENEC. Epist. 37, 2; 117, 6; de Constant. Sap. 16). I det første Tilfælde tilkjendegave de deres Billie *presso pollice*, fom det synes, ved at ffjulte Tommelfingeren med de andre Fingre (PLIN. H. N. XXVIII c. 2 s. 5 § 25); i det andet *verso* eller *converso pollice*, maaffee faaledes, at den udffrafte Tommelfinger vendtes ind imod Bryffet (JUVENAL. III, 36; PRUDENT. contra Symmach. II vs. 1098). Men det kunde ikke anffaae Horatius at fammenligne fig med en maadelig Gladiator, hvis Navn han vel ikke letteligt kunde antage for bekjendt; og en maadelig Gladiator maatte den være, fom vilde bede om fit Liv, da det oftere omtales, at Gladiatorerne, naar det befalede dem recipere ferrum (CIC. Sest. 37, 80), med ffior Beredvillighed lode fig dræbe, og at den blev foragtet, fom vilde bede for fig (CIC. Tuscul. II, 17, 41; Milon. 34, 92; SENEC. Tranq. Animi 11). — Veianius er alffaa en god Gladiator, fom oftere er fremtraadt paa Kamppladsen og fom nu, for ikke tiere at ledes i Friftelfe og udfætte fig for engang at miffe Livet og den tidligere erhvervede Ære, opfflaaer ffine Bopæl paa Landet, hvorved Folfket vil komme til at glemme ham.

7. *purgatam aurem*] At man ikke kan høre godt, naar for meget Drevor har famlet fig, er en bekjendt Erfaring (cfr. Epist. I, 2, 53). Til at renfe Ørene brugte de gamle Læger Eddife. CELS. de Medic. VI, 7, 7: si sordes eaeque molles sunt, specillo eximendae sunt. At si durae sunt, acetum et cum eo nitri paululum iniiciendum est, quumque emollitae sunt, eodem modo elui aurem purgarique oportet. Cfr. PLIN. H. N. XX c. 1 s. 1 § 4; XXVIII c. 11 s. 48 § 174; XXIX c. 6 s. 39 § 134; XXXII c. 7 s. 25

§ 77. 78. — Deraf PERS. V, 85: Mendose colligis, inquit || Stoicus hic, aurem mordaci lotus aceto. PLAUT. Mil. Glor. III, I, 177: Ambo *perpurgatis* tibi operam damus *auribus*.— Tøvrigt er det neppe Uimaget værd at spørge, hve m der gjennemtoner Digterens Dren, om Apollo eller hans Genius; Varselsstemmen er et ubekjendt Noget, som intet Vegeme har. Man kan sammenligne PLATON. Criton. p. 54 D: *Ταῦτα εὖ ἴσθι ὅτι ἐγὼ δοκῶ ἀκούειν, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες τῶν αὐλῶν δοκοῦσιν ἀκούειν, καὶ ἐν ἐμοὶ αὐτῇ ἢ ἡχῇ τούτων τῶν λόγων βομβεῖ καὶ ποιεῖ μὴ δύνασθαι τῶν ἄλλων ἀκούειν.* PERS. V, 96: Stat contra ratio et secretam gannit in aurem. Cfr. HEROD. VII, 39.

8. *sanus*] i. e. si sanus es (cfr. Sat. I, 5, 44). Vigesom den aldrende Beddeleber itide bør fritages for at deeltage i Beddefjerselen paa Circus, for at den ikke til Slutning skal blive udleet, naar den snubler (*peccare* = *πταίειν*) eller puster og stønner (*ilia ducere* eller *ilia trahere* som PLIN. H. N. XXVI c. 6 s. 15 § 29 = frequenter anhelare, cfr. VIRG. Georg. III, 506 sq.): saaledes bør ogsaa Digteren, naar han mærker, at Alderdommen nærmer sig, og hans Phantasi har mistet sin ungdommelige Friskhed, itide forstaae at høre op for ikke ved maadelige Arbejder at forspilde sin tidligere Berømmelse. — Dette fra Beddeløbshesten tagne Billede har allerede den Iyriske Digter Zbykos i det 6te Aarh. brugt (PLAT. Parmenid. p. 137 A), siden mange Andre, f. Ex. Cennius (Cic. Cat. Mai. 5, 14):

Sicut fortis equus, spatio qui saepe supremo

Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.

Cfr. TIBULL. I, 4, 31 sq.; VIRG. Georg. III, 498 sqq.; OVID. Metam. VII, 542 sqq. Med Stedet hos vor Digter kan man sammenligne OVID. Trist. IV, 8, 17 sqq.:

In cava ducuntur quassae navalia puppes,
 Ne temere in mediis dissoluantur aquis.
 Ne cadat et multas palmas inhonestet adeptas,
 Languidus in pratis gramina carpit equus.
 Miles, ut emeritis non est satis utilis annis,
 Ponit ad antiquos, quae tulit arma, Lares.
 Sic igitur, tarda vires minuente senecta,
 Me quoque donari iam rude tempus erat.

10. *versus et cetera ludicra*] Dette Sted saavelstom lignende hos Digteren (Epist. II, 2, 51 sqq. 141 sqq. cfr. Satir. II, 1, 5 sqq.) bør ikke forståes bogstaveligt, som om han, fordi han nu vil hengive sig til Philosophiens Studium, ringeagtede sin tidligere Virksomhed, ved hvilken han havde opnaaet sin Berømmelse og tildeels sin lykkelige Uafhængighed. Enhver kan i en modnere Alder, naar han troer at have opnaaet en bedre Erkjendelse, komme til at kalde sine Ungdomsarbejder Bagateller, uden at han derfor fortryder, hvad han har virket, eller ønsker det ugjort. H. har ikke Lyst til at skrive Vers paa Commando, men maa dog i et sildigere skrevet Brev (II, 1, III sq.) tilstaae, at han tiltrøds for sine egne Forsiffringer skriver Vers. — Ved *versus* maa vel her nærmest forståes lyriske Digte, som ved *carmina* (Ep. II, 2, 91 coll. 59); ved *ludicra*, der her ligesom ellers nugæ (Satir. I, 9, 2; Epist. II, 1, 93; A. P. 322; cfr. Od. I, 32, 2) bruges om alle Slags Ting, paa hvilke man for Diebliftet ikke ønsker at lægge Bægt, kan man tænke paa *iocos*, *Venerem*, *convivia*, *ludum* (Epist. II, 2, 56). *Nec lusisse pudet*, sed *non incidere ludum*, siger han Epist. I, 14, 36.

11. Digteren sammenligner sig med en forstandig Huusholder, der i sit Forraadskammer samler og ordner sine Fornødenheder for at kunne fremtage dem til Brug, saasnart han behøver dem. Hans philosophiske Undersøgelser gaae nemlig

især ud paa ethiske Spørgsmaal; han stræber deels ved egen Eftertanke (*curo* Epist. I, 4, 5; 12, 15), deels ved at læse Andres Skrifter (*rogo* cfr. Epist. I, 18, 96) at komme efter, hvad der er sandt (Satir. II, 3, 43; Epist. II, 2, 45; Od. I, 28, 15) og hvad der er ret (*decens* = τὸ πρέπον, τὸ προσήκον, cfr. Cic. Offic. I, 27, 94). — *omnis in hoc sum*] cfr. Sat. I, 9, 2: *totus in illis*. TERENT. Adelph. IV, 2, 50: *Ctesipho in amorem totus*. Græsk πρὸς τοῦτω eller ἐν τοῦτω ὅλος εἰμι. — Med hele Stedet kan sammenlignes Satir. II, 6, 70 sqq.

13. Horatius bekfender sig ikke til nogen bestemt af de philosophiske Secter, men siger om sig selv omtrent det samme, som Akademikeren Cicerō: *Nos institutum tenebimus nullisque unius disciplinae legibus astricti, quibus in philosophia necessario pareamus, quid sit in quaque re maxime probabile, semper requiremus* (Tuscul. IV, 4, 7; cfr. II, 2, 5; V, 29, 82). — *Dux* bruges om Formanden for en Skole (f. Ex. QUINTIL. V, 13, 59; SENEC. Epist. 33, 10); *lar* er maaffee valgt, fordi samme Skoles Tilhængere ligesom danne een Familie (familia, f. Ex. Cic. Orat. I, 10, 42 og ofte); cfr. *Socratica domus* Od. I, 29, 14.

14. Udtrykket er maaffee taget af Gladiatører, der, naar de hengave deres Frihed (se auctorabant), afslagde Ed til deres lanista (magister Samnitium Cic. Orat. III, 23, 86; doctor gladiatorum VALER. MAX. II, 3, 2). Edens Indhold kjendes af følgende Sted hos Petronius (cap. 117): *In verba Eumolpi sacramentum iuravimus, uri, vinciri, verberari ferroque necari, et quidquid aliud Eumolpus iussisset, tamquam legitimi gladiatores domino corpora animasque religiosissime addicimus*. Cfr. HORAT. Sat. II, 7, 58 sq.; SENEC. Epist. 37. Blinde Eftersnaffere betegnes af Seneca (Epist. 12, 10) som isti, qui in verba iurant

nec, quid dicatur, aestimant, sed a quo. — Med dette Sted kan sammenlignes QUINTIL. III, 1, 22: Neque enim me cuiusquam sectae velut quadam superstitione imbutus addixi. SENEC. Epist. 45, 3: Non me cuiquam emancipavi, nullius nomen fero; multum magnorum virorum iudicio credo, aliquid et meo vindico. — Med Hensyn til Talens Form kan bemærkes den bratte Overgang fra Forsætning til Eftersætning, som kunde have være formidlet ved et scito, sic habeto (Satir. II, 1, 82 ibi Heind.; Epist. I, 18, 58; 19, 26 sqq.; II, 1, 208 sqq.; cfr. CIC. MILON. 28, 76: omitto socios cet.).

15. Han siger ligesom Aristippos: *Ξένος πανταχοῦ εἶμι* (XENOPH. Mem. II, 1, 18). CIC. Academ. II, 3, 8: ad quamcunque sunt disciplinam quasi *tempestate* delati, ad eam tamquam ad saxum adhaerescunt. Billedet er naturligtvis taget af et Skib, der ikke lysrer Noret, men Stormens Magt.

16—19. Digteren oplyser noget nærmere sin filosofiske Ustadihed, hvorledes han snart helder til Stoikernes, snart til Hedonikernes Være; dog er det ikke nødvendigt at antage, at han har villet tale om sit Livs, men kun om sine Studiers Ustadihed. — Stoikerne (deres Stifter var Zenon fra Kitium paa Den Kypros, der antages at have levet fra Aaret 362 til 264 f. Chr.) opstillede som deres Moralprincip *ὁμολογουμένως ζῆν* eller *ὁμολογουμένως εἴη φύσει ζῆν* (STOBAEI Eclog. II p. 132 sq. ed. Heer.; CLEM. ALEXAND. Strom. II p. 179 Sylb.; DIOG. LAERT. VII, 87) i. e. congruenter naturae. convenienterque vivere (CIC. Fin. III, 7, 26; 9, 31; IV, 6, 14; II, 11, 34; Off. III, 3, 13; Tuscul. V, 28, 82; HORAT. Epist. I, 10, 12). Ligesom nu af Naturen nogle Lemmer ere skabte for at understøtte andre, og nogle Dyr virke for andres Skyld, saaledes ere ogsaa Menneskene skabte til at leve med hinanden og for hinanden; deraf følger, ut communem utilitatem nostrae anteponamus

(CIC. Fin. III, 19, 64; cfr. SENEC. de Clement. II, 5) Vigefom Tyrene forsvare Kalvene imod Røverne, faaledes stræbe kraftige Mennesker at forsvare Menneskeslægten. Derfor maae ogsaa i Statsforbindelsen de Dygtigere tage sig af de mindre Dygtige: quum ad tuendos conservandosque homines hominem natum esse videamus, consentaneum est huic naturae, ut sapiens velit gerere et administrare rem publicam (Fin. III, 20, 68; cfr. DIOSG. LAERT. VII, 121; PLUTARCH. de Stoicor. Repugn. c. 2 p. 1033; STOBÆI Eclog. II p. 184 sq.). SENEC. de Tranquill. Animi c. 1: Placet viam praeceptorum sequi et in mediam ire rem publicam; placet honores fascesque non purpura aut virgis adductum capessere, sed ut amicis propinquisque et omnibus civibus, omnibus deinde mortalibus paratior utiliorque sim. Promptus compositusque sequor Zenonem, Cleanthem, Chrysippum, quorum tamen nemo ad rem publicam accessit, nemo non misit (cfr. MADVIG ad l. c. de Fin. p. 465). — Derimod lærte Aristippos og de andre Hedonifere, at den Vise ikke skulde plage sig med Statens Bestyrelse, da han kunde have Ulykker nok med at sørge for sit eget Velvær. Saaledes siger Aristippos hos Xenophon (Mem. II, 1, 8): καὶ γὰρ πᾶν μοι δοκεῖ ἄφρονος ἀνθρώπου εἶναι τὸ, μεγάλου ἔργου ὄντος τοῦ ἑαυτῷ τὰ δέοντα παρασκευάζειν, μὴ ἀρκεῖν τοῦτο, ἀλλὰ προσαναθέσθαι τὸ καὶ τοῖς ἄλλοις πολιταῖς, ὧν δέονται, πορίζειν καὶ ἑαυτῷ μὲν πολλὰ, ὧν βούλεται, ἐλλείπειν, τῆς δὲ πόλεως προεσιῶτα, εἰὰν μὴ πάντα ὅσα ἡ πόλις βούλεται καταπράττει, τούτου δίκην ὑπέχειν, τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη ἐστὶ; Vigeledes fortæller følgende om ham: τοῦ Διονυσίου λέγοντος πρὸς Ἀρίστειπον, Οὐδὲν ὠφέλημα ὑπὸ σοῦ. Ἀληθῆ λέγεις, εἶπεν· εἰ γὰρ ὠφέλησο, ἐπέπανσο ἂν τῆς τυραννίδος ὥσπερ ἱερᾶς νόσου (STOBÆI Florileg. 49, 22). Cfr. CIC. Orat. III, 17, 64. — Digteren

figer altsaa, at han billiger den Mening af Stoiferne, at den Vise bør deeltage i det politiske Liv. — *agilis*] i. e. *πρακτικός* — *negotiosus*, *accinctus ad laborandum*, *dedo me studii rei publicae gerendae*. COMM. CRUQ. Cfr. Epist. I, 3, 21; 18, 90. — *civilibus undis*] Det offentlige Livs Uroligheder sammenlignes ofte hos de Gamle med et oprørt Havs Bølger, f. Ex. CIC. Planc. 4, 11; 6, 15; Sest. 20, 46; Milon. 2, 5; CORN. NEP. Attic. 6, 1; HORAT. Epist. II, 2, 85. — Det er isørigt vanskeligt at afgjøre, om Horatius har skrevet *mersor* eller *versor*; han synes at have været ligesaa berettiget til at sige: jeg neddukes eller neddukker mig i de borgerlige Bølger som jeg omtumles af Bølgerne. Med den første Læsemaade kan sammenlignes CATULL. 68, 13: *Accipe, quis merser fortunae fluctibus ipse, || Ne amplius a misero dona beata petas*. CIC. Q. Fr. I, 1, 1 § 4: *Quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas ac demittas animum neve te obrui, tamquam fluctu, sic magnitudine negotii sinas*. Cfr. HORAT. Epist. I, 2, 22. Med den anden sammenlignes CIC. Rep. I, 1, 1: *Sed homo demens, ut isti putant, quum cogeret eum necessitas nulla, in his undis et tempestatibus ad summam senectutem maluit iactari quam in illa tranquillitate atque otio iucundissime vivere*.

17. *Virtutis verae*] Stoiferne sagde, at Dyden var det eneste Gode, Lasten det eneste Onde, alle andre Ting ligeegyldige, *ἀδιάφορα* (GELL. N. A. XII, 5; STOBÆI Eclog. II p. 142 sq.; CIC. Fin. III, 15, 50; 16, 53; Academ. I, 10, 35 sqq.); Paa denne Maade bliver Stoiferen den sande Dyds (som Epist. I, 18, 8) Bogter og Besfytter; med lignende Betydning bruges *aedituus* Epist. II, 1, 230. Saaledes falder Antipatros fra Sidon i et Epigram (Anthol. Pal. VII, 81; Jacobs Delect. Epigr. IV, 92) de syv Vise *πάντας ἀριζάλου σωφροσύνας γύλακας*. — Ved *rigidus satelles* har Diäteren vel Intet imod,

at vi tænke paa den med sin militair Holdning fremskridende Livvagtsskalk; man kan isøvrigt sammenligne Stoicorum rigida ac virilis sapientia hos Seneca (Consol. ad Helv. 12).

18. Aristippos var fra den Græske Colonie Kyrene i Africa; han drog til Athenen for at høre Sokrates, men opholdt sig ved dennes Død (399 f. Chr.) paa Megina (PLAT. Phaedon. p. 59 C). Isøvrigt vide vi ikke stort Mere om hans Liv, end at han foretog sig flere Reiser og en Tidlang opholdt sig hos Tyrannen Dionysios paa Sicilien. Om dette hans Ophold fortælles blandt Andet, at da Dionysios engang sagde til ham: Ὅστις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται, ἢ Κείνον' σὺ δοῦλος, καὶν ἐλεύθερος μόλη — svarede Aristippos: Οὐκ ἔστι δοῦλος, ἀν ἐλεύθερος μόλη (DIOG. LAERT. II, 82). En anden Gang, da han bad Dionysios om Noget paa en Bens Begne uden at erholde det, fastede han sig for hans Fodder; da man spottede ham derfor, sagde han: Jeg fortjener ikke Dadel, men Dionysios, som har Dreene i Fodderne (Ibid. II, 79 coll. 67). Af saadanne Anekdoter fortælles en Mængde om ham; men det vil være vanskeligt at adskille de sande fra de falske; han skal have forfattet flere Skrifter, som nu ere tabte (DIOG. LAERT. II, 65—85; ATHEN. XII c. 63 p. 544). Isøvrigt siges han at have været den første af Sokrates's Disciple, der lod sig betale for sin Underviisning (DIOG. II, 65. 80; cfr. XENOPH. Mem. I, 2, 60). Han bragte ikke selv sin Være i noget System, hvorimod dette blev udført efterhaanden af hans Estersølgere, der efter hans Fødested kaldtes Κυρηναῖοι (ogsaa efter deres høieste Gode Ἠδονικοί); de vigtigste af dem vare hans Datter Arete og hendes Son, den yngre Aristippos (μητροδιδάκτος), Annikeris, Theodoros (ἄθεος), Hegesias (πεισιδάνατος), Euemeros. De sagde altsaa, at det høieste Gode var ἡ ἡδονή (voluptas) α: den største Lust i hvert Livets

Moment (CIC. Orat. III, 17, 62; Academ. II, 42, 131; Fin. II, 6, 18. 19; 13, 39—41); kun det Nærværende er vort, det Forbigangne er forsvundet, det Tilkommende uvist (AELIAN. V. H. XIV, 6). Dyden er kun forsaavidt et Gode, som den tilveiebringer Velbefindende (CIC. Off. III, 33, 116; DIOG. LAERT. II, 91). Af Naturen er Intet reifærdigt eller skjønt eller skammeligt, men efter Lov og Bedtægt; dog vil den Vise ikke handle slet, fordi dette medfører Straffe og slet Rygte (DIOG. 93). Den Vise vil gjøre Alt for sin egen Skyld; thi han troer ikke, at nogen Anden er saa værdig dertil som han selv (Ibid. 95). Han maa altsaa benytte Diebliffet saaledes, at han nyder den største Lyst, det kan forskaffe ham; dog lader han sig ikke henrive af Lysten, men er dens Herre. Om Aristippus siges: ἀπέλαυε μὲν ἡδονῆς τῶν παρόντων, οὐκ ἐθήρα δὲ πόνῳ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν οὐ παρόντων (Ibid. 66). Penge satte han ikke videre Priis paa (HORAT. Sat. II, 3, 100). Da man engang bebreidede ham hans Omgang med Hæteren Pais, sagde han: ἔχω καὶ οὐκ ἔχομαι (ATHEN. XII p. 544 D.; DIOG. LAERT. II, 74 sq.; CIC. ad Fam. IX, 26, 2). Han sagde: κρατεῖ ἡδονῆς οὐχ ὁ ἀπεχόμενος, ἀλλ' ὁ χρώμενος μὲν, μὴ προεκκερόμενος δέ· ὥσπερ καὶ νεῶς καὶ ἵππου οὐχ ὁ μὴ χρώμενος, ἀλλ' ὁ μετὰ-γων ὅποι βούλεται (STOBÆI Florileg. 17, 18). Han forstod den Kunst at skifte sig i alle Livets Forhold (HORAT. Epist. I, 17, 23 sqq.); derfor sagde Straton eller Platon om ham: Σοὶ μόνῳ δέδοται καὶ χλαμύδα φορεῖν καὶ ῥάκος (DIOG. LAERT. II, 67). Et andet Sted skildres han saaledes: ἦν δὲ ἱκανὸς ἀρμόσασθαι καὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ καὶ προσώπῳ καὶ πᾶσαν περιστάσιν ἀρμονίως ὑποκρίνασθαι (Ibid. 66). Saaledes kunde han siges *subiungere sibi res* : at beherske og benytte Omstændighederne. — Derimod gjelster det om Stoikerne *subiungere se rebus*; thi ligesom Lovene

foretrække Alles Belfærd for de Enkeltes Belfærd, saaledes søger ogsaa den gode og vise Mand, der adlyder Lovene og ikke er uvidende om en Borgers Pligt, mere for Alles Nytte end for nogen Enkelts eller sin egen (Cic. Fin. III, 19, 64). Han maa da ogsaa følge de gamle Forskrifter *tempori parere* og *sequi deum* (Ibid. III, 22, 73). Stoikeren Cleanthes siger (Epicr. Enchir. 53):

Ἄγου δέ μ' ὦ Ζεῦ καὶ σὺ γ' ἢ Πεπρωμένη,
 ὅπου ποῖ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος·
 ὡς ἔψομαί γ' ἄοκνος· ἦν δέ γε μὴ θέλω,
 κακὸς γενόμενος, οὐδέν ἤτονον ἔψομαι.

— *furtim*] usformærkt, uden at man selv veed af det, som Epist. I, 10, 25; Od. I, 13, 7. Cic. Academ. II, 45, 139: Labor eo, ut assentiar Epicuro aut Aristippo; revocat virtus vel potius reprehendit manu, pecudum illos motus esse dicit, hominem iungit deo. — *subiungere*] Cic. Orat. I, 50, 218: si iam placet omnes artes oratori subiungere cet.

20. At den Tid, hvori man venter, synes meget længere end enhver anden Tid af samme Udstrækning, er en saa bekendt Erfaring, at det ikke behøver at bevises med Støder af de Gamle, at de ogsaa have gjort den. — *amica*] *ἑταίρα*, meretricula; cfr. Epist. I, 15, 21; Sat. I, 5, 82 sqq.

21. *opus debentibus*, mercenariis. SCHOL. CRUG. Udtrykket kan gjælde Arbeidsfolk, der arbejde for Daglon, men vel ogsaa Andre, der ere forpligtede til at arbejde, indtil Aftenkloffen slaer.

22. *Pupillis*] *Pupillus* est, qui, quum impubes est, desiit in patris potestate esse aut morte aut emancipatione (Digest. L, 16, 239; cfr. GAI Institut. I § 189). Umyndighedstilstanden, hvori en Formynder udfrævedes, ophørte hos Drengene sædvanligt med det 14de Aar (Institut. I, 22; ULPIANI Fragm. XI, 28; GAI Institut. I § 196; ISIDORI

Orig. XI, 2 § 2 et 13; MACROB. Saturn. VII, 7 p. 233 Bip.; Somn. Scip. I, 6 p. 38 sq.). — Det egentlige Formynderskab (tutela) kunde ikke overdrages et Fruentimmer: Feminae tutores dari non possunt, quia id munus masculorum est, nisi a Principe filiorum tutelam specialiter postulent (Digest. XXVI, 1, 18; cfr. Cod. V, 35, 1). Smidfertid kunde de faderløse Børns Opdragelse betroes Mødrene: Educatio pupillorum tuorum nulli magis quam matri eorum, si non vitricum eis induxerit, committenda est (Cod. V, 49, 1). Sønnen, der saaledes selv efter det 14de Aar have staaet under deres Mødres Opfsigt, omtales LIV. XXXIX, 9; 2; SENEC. Consol. ad Marciam 24. — For den, der sufter at raade sig selv, bliver let enhver Opfsigt haard og trykfyende.

23. Kun den Tid, der bruges til Aandens Uddannelse, anseer Digteren for vel anvendt; den Tid, han maa anvende paa andre Syssler, gaaer altsaa kun langsomt for ham.

24. *id quod — prodest*] i. e. sapientiae et virtutis studium (cfr. I, 3, 26 sq.). — Om Hunden Diogenes berettes: *τὴν παιδείαν εἶπε τοῖς μὲν νέοις σωφροσύνην, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις παραμυθίαν, τοῖς δὲ πένησι πλοῦτον, τοῖς δὲ πλουσίοις κόσμον εἶναι* (DIOG. LAERT. VI, 68). Epikuros siger i et Brev til Menoikeus: *Μήτε νέος τις ὦν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρον ὑπάρχων κοπιάτω φιλοσοφῶν· οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδεὶς ἐστὶν οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαίνειν. Ὁ δὲ λέγων ἢ μήπω τοῦ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὦραν ἢ παρεληλυθῆναι τὴν ὦραν, ὁμοίως ἐστὶν τῷ λέγοντι πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μὴ παρεῖναι τὴν ὦραν ἢ μηκέτι εἶναι. Ὡστε φιλοσοφητέον καὶ γέροντι καὶ νέῳ, τῷ μὲν ὅπως γηράσκων νεάζῃ τῆς ἀγαθοῦς διὰ τὴν χάριν τῶν γεγονότων, τῷ δὲ ὅπως νέος ἅμα καὶ παλαιὸς ἢ διὰ τὴν ἀροβίαν τῶν μελλόντων. Μελετᾶν οὖν χρὴ τὰ ποιοῦντα τὴν εὐδαιμονίαν, εἴπερ παρούσης*

μὲν αὐτῆς πάντα ἔχομεν, ἀπούσης δὲ πάντα πράττομεν εἰς τὸ ταύτην ἔχειν (DIOG. LAERT. X, 122). — Det kan overhovedet bemærkes, at Philosophien hos de Gamle indtager omtrent den samme Plads som Religionen hos de Nyere. — *neglectum*] i. e. si neglectum fuerit.

27. Horatius erkjender, at han ikke kan vente at blive nogen Mester i Philosophien; men han trøster sig med, at han dog har opfattet Begyndelsesgrundene deraf (B. 12), efter hvilke han kan indrette sit Liv (B. 41 sq.). Han oplyser derpaa med nogle Exempler, at man ogsaa ellers i Livet maa lade sig nøie med det Mindre, naar man ikke kan naae det Større, og giver ligesom Resultatet af Tanken i B. 32 (cf. Epist. I, 2, 51—54; 6, 39—46; 14, 40—43; II, 1, 93—100; nedenfor til B. 92). — *elementa*] i. e. *στοιχεῖα*. Interessant i det Mindste er den Formodning, at Ordet *elementum* er dannet ved Sammenstilling af Bogstaverne l. m. n., ligesom vi sige ABC om en Videnskabs første Grundtræk (HEINDORF til Sat. I, 1, 26).

28. *Possis*] Anden Person er her brugt som Tiltale til en blot antagen Person (Madvig Gramm. § 370; Bemærk. til Gramm. S. 70 sqq.); thi der er neppe nogen fornuftig Grund til at antage, at Hor. skulde have henvendt Talen til sig selv, fordi Ordet *lippus* i B. 29 kan henføres til ham. Angaaende Betingelsesætningens Form uden Partikel see Madvig Gramm. § 348 Anm. 4; nedenfor B. 33. 87; Epist. I, 6, 29. 31; 16, 54; Sat. I, 1, 45; 3, 15; 9, 54; II, 3, 292; 6, 48 sq. — Uagtet man kan sige *contendere oculos*, som Bentley og Andre have optaget (*contendit oculos*, *derepente abit celox*, anføres af en Digter hos NONIUS s. v. *derepente* p. 518 ed. Mercer.), ∴ at anstrenge Øinene, synes den sædvanlige Væsemaade *contendere oculo* naturligere ∴ anstrenge sig med Synet (ligesom *contendere voce*

CIC. Ligar. 3, 6; cfr. Off. III, 2, 6) eller naae med Synet saa langt som. At Horatius engang strog Diansalve paa begge sine Dine (Sat. 1, 5, 30), har Intet med dette Sted at bestille. — Eynceus, en Son af Mesfenierens Aphareus, var med paa Argonautertoget. Han havde et saa skarpt Syn, at han kunde see igjennem Jorden ned i Underverdenen (PINDAR. Nem. X, 115; ORPHEI Argon. 182 sqq.; APOLLOD. III, 10, 3; VALER. FLAC. 1, 462 sqq.; HYGIN. Fab. 14). Siden indlod han sig tilligemed sin Broder Idas i Kamp med Dioskurerne og blev dræbt af Pollux (PINDAR. Nem. X, 131; APOLLOD. III, 11, 2). Hans skarpe Syn er blevet til et Ordspog, f. Ex. ARISTOPH. Plut. 210; CIC. Fam. IX, 2, 2; HORAT. Sat. 1, 2, 90; LUCIANI Timon. 25.

29. *lippus*] Lippitudo er en Betændelse i Dinene, enten forbunden med udflydende Materie (pituita) eller tør (arida, ξηροφθαλμία), under hvilken Dinene hverken høyne eller rinde. Mod begge Sygdomsarter brugte de Gamle forskjellige Salver, collyria (CELS. de Medic. VI c. 6). Jovrigt kunde Hor. tale om denne Sygdom med en vis Erfaring, da han selv havde lidt af den, hvorvel det er umuligt at bestemme, om han stadigen var plaget dermed eller kun undertiden (Sat. 1, 5, 30. 49; cfr. Sat. 1, 1, 120; 7, 3; Epist. 1, 2, 52; Sat. 1, 3, 25).

30. *Glyconis*] Glycon athleta quidam fortissimus fuit. ACRO og SCHOL. CRUG. Denne Glykon antages for at være den samme Athlet, der besynges i et Epigram i den Græske Anthologie (Brunck Analect. II p. 126, Jacobs Anthol. II p. 113 nr. 68):

Γλύκων, τὸ Περγαμηνὸν Ἀσίδι κλέος,
ὁ παρμάχων κεραινός, ὁ πλατὺς πόδις,

ὁ καινὸς Ἀτλας, αἱ ἰάνικαι χεῖρες
 ἔρῃοντι τοῖον δὲ σθένος οὐτ' ἐν Ἰταλοῖς,
 οὐδ' Ἐλλάδι τὸ πρῶτον, οὐτ' ἐν Ἀσίδι,
 ὁ πάντα νικῶν Ἀΐδης ἀνέτραπε.

Epigrammet tillægges Antipatros fra Thessalonika eller Philippos, der begge antages for at have levet i det første Aarh. efter Chr. Det er derfor rimeligt, at Glykon har været samtidig med Horatius.

31. *chēragra* (Sat. II, 7, 15; MARTIAL. Epigr. I, 98=99 vs. 2; Gr. *χειράγρα*) kaldes *nodosa* (ligesom *podagra* OVID. ex Ponto I, 3, 23), fordi Gigtten frembringer Knuder paa Ledemodene. Af samme Grund hedder det hos Persius (V, 58): *quum lapidosa cheragra || Fregerit articulos, veteris ramalia fagi.*

32. *Est*] i. e. licet, som *ἔστι = ἔξεστι*. Sat. I, 2, 79. 101; II, 5, 103. — *quadam prodire tenus usque ad aliquantulum doctrinae pertingere, ut pube tenus*. SCHOL. CRUQ. *quadam tenus* er dannet som *hactenus, eatenus, quatenus, aliquatenus*. — Med det hele Sted kan man sammenligne EPICET. Dissertatt. I, 2, 35 sqq.: *Τί οὖν; ἐπειδὴ ἀφνής εἰμι, ἀποσταῖω τῆς ἐπιμελείας τούτου ἕνεκα; Μὴ γένοιτο. Ἐπίκτητος κρείστων Σωκράτους οὐκ ἔστιν εἰ δὲ μὴ, οὐ χείρων, τοῦτό μοι ἰκανόν ἔστιν. Οὐδὲ γὰρ Μίλων ἔσομαι, καὶ ὁμως οὐκ ἀμελῶ τοῦ σώματος· οὐδὲ Κροῖσος, καὶ ὁμως οὐκ ἀμελῶ τῆς κτήσεως· οὐδ' ἀπλῶς ἄλλον τινὸς τῆς ἐπιμελείας διὰ τὴν ἀπόγνωσιν τῶν ἄκρων ἀφιστάμεθα.* EPICET. Enchir. 51, 3: *Σωκράτης οὕτως ἀπειτελέσθη, ἐπὶ πάντων τῶν προσαγομένων αὐτῷ μηδενὶ ἄλλῃ προσέχων ἢ τῷ λόγῳ. Σὺ δὲ, εἰ καὶ μήπω εἶ Σωκράτης, ὡς Σωκράτης γε εἶναι βουλόμενος ἀφείλεις βιοῦν.* — SENEC. Vit. Beat. c. 17: *Non sum sapiens; et ut malevolentiam tuam pascam, nec ero. Exigo itaque a me, non ut optimis*

par sim, sed ut malis melior. Hoc mihi satis est quotidie aliquid ex vitiis meis demere et errores meos obiurgare. Non perveni ad sanitatem, ne perveniam quidem; delinimenta magis quam remedia podagrae meae compono, contentus, si rarius accedit et si minus verminatur. Vestris quidem pedibus comparatus, debilis cursor sum. — PLAUT. Trinumm. II, 4, 84: Semper tu hoc facito, Lesbonice, cogites, || Id optimum esse, tute uti sis optumus; || Si id nequeas, saltem ut optumis sis proxumus.

33. Digteren benytter det af Philosopherne ofte brugte Billede, hvorved Sindets urolige Bevægelse, Vidensfaber o. s. v. sammenlignes med Legemets Sygdomme. PLAT. Rep. IV p. 444 D: Ἀρετὴ μὲν ἄρα, ὡς εἰκεν, ὑγίειά τε τις ἀν εἶη καὶ κάλλος καὶ εὐεξία ψυχῆς, κακία δὲ νόσος τε καὶ αἰσχος καὶ ἀσθένεια. CIC. Tuscul. III, 4, 9: Omnes perturbationes animi morbos philosophi appellant. Cfr. Ibid. IV, 13, 28; Fin. I, 18, 59. Ligesom der nu gives en Lægekunst for de legemlige Sygheder, saaledes findes ogsaa en for de aandelige, Philosophien (CIC. Tuscul. III, 3, 6: Est profecto animi medicina philosophia, cuius auxilium non, ut in corporis morbis, petendum est foris, omnibusque opibus, ut nosmet ipsi nobis mederi possimus, elaborandum est. Cfr. SENEC. Epist. 15, 1). Fremdeles maa det bemærkes, at den Græske Oldtid allerede kjendte mange sympathetiske Midler imod forskjellige Sygdomme, navnlig en adskillige Drylleformler, der kunde udrette store Ting. I Odysseen fortælles, hvorledes Odysseus i sin Ungdom blev paa en Jagt faaret over Knæet af et Bildsvin; han blev da forbunden og Blodet blev standset ved Galder (Odys. 19, 457: ἐπαιδοῦν δ' αἷμα κελαινὸν || ἔσχετον). Ligeledes fortælles Asklepios at have helbredet Saar og forskjellige Sygdomme ved Galder (μαλακαῖς ἐπαιδαῖς), ved smertestillende Drifke, ved Læge-

urter og ved Kniven (PINDAR. Pyth. III, 83 sqq.). Troen paa saadanne Kunster vedligeholdte sig ned til de seneste Tider (PLATON. Rep. IV p. 426 B; Euthyd. p. 290 A; PLIN. H. N. XXVIII c. 2 s. 4 § 19 sqq.; s. 5 § 29; TIBULLI. IV, 4, 10; OVID. Metam. X, 397; LUCIAN. Philopseud. 7 sqq.). Under denne Tro paa Ordets Magt laa det ikke saa fjernt for Philosopherne at sammenligne deres egne Ord, hvor med de søgte at helbrede deres Tilhøreres aandelige Skrøbeligheder, med slige Trylleformler. Saaledes siger Sokrates til Charmides, der søger Hjælp for Hovedpine, at han kjender et Lægemiddel, som bestaaer i et Blad i Forbindelse med en Trylleformel (*ἐπωδή*), der imidlertid er af den Natur, at den ikke kan helbrede Hovedet uden at helbrede hele Legemet. Endvidere fortæller Sokrates, at han har lært dette Middel af en Thrafer, der tillige fortalte ham, at de Græske Læger feilede i at ville helbrede Legemet alene, hvorimod den rette Lægekunst søgte først og fremmest at helbrede Sjælen, hvorfra Alt, baade Ondt og Godt, opstod for Legemet og hele Mennesket; nu slutter han: *θεραπεύεσθαι δὲ τὴν ψυχὴν ἐστὶ ἐπωδαῖς τισὶ τὰς δ' ἐπωδαῖς ταύτας τοὺς λόγους εἶναι τοὺς καλοῦς. ἐκ δὲ τῶν τοιούτων λόγων ἐν ταῖς ψυχαῖς σωφροσύνην ἐγγίγνεσθαι, ἧς ἐγγενομένης καὶ παρούσης ῥάδιον ἤδη εἶναι τὴν υἰείαν καὶ τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι πορίζειν* (PLAT. Charmid. p. 157 A; cfr. Euthyd. p. 289 E; Phaedon. p. 77 E; XENOPH. Mem. II, 6, 10 sqq.; III, 11, 16 sq.). Her have vi omtrent den af Hor. fremsatte Tanke; Ordene see næsten ud, som om de vare hentede fra Euripides, hos hvem Ammen siger til den forelskede Phædra: *εἶσιν δ' ἐπωδαὶ καὶ λόγοι θελκτικῆριοι* || *φανήσεται τι τῆσδε φάρμακον νόσου* (EURIP. Hippolyt. 478 sq.). Jeg forklarer altsaa med de fleste Fortolkere *verba et voces* ved Trylleformler, *ἐπωδαί* (cfr. Epod. 17, 6; Epist. I, 2, 23; OVID. Metam. VII,

247), saa at Ordene bruges synonyme, maaffee med den Forffjel, at *vox* nærmest betegner Ordet som Udtryk for en Følelse, *verbum* som Udtryk for en Tanke (Doederlein Lat. Synonymie IV p. 28)*). Imidlertid fortsener det at bemærkes, at Obbarius forklarer *voces* om musikalske Toner, idet han gjør opmærksom paa, at Musiken hos de Gamle blev anseet for et virksomt Middel mod visse Sygdomme (MACROB. Somn. Scip. II, 3 p. 131; PLAT. Legg. VII p. 790 D. E), og at iiser Pythagoras benyttede dens Indflydelse paa Sjæleus Stemninger (SENEC. de Ira III, 9; AELIAN. V. H. XIV, 23; cfr. PLAT. Legg. II p. 659 D. E).

33. *avaritia*] Denne Last omtales saa ofte hos Horatius,

*) Af Plutarchos (Quaest. Conviv. VII, 5, 4) lære vi, at Trostmandene foreskrev dem, der vare besatte af onde Aander, at opramse τὰ Ἐγεία γράμματα. Disse Ephesiske Ord skulle vare opfundne af de Tredte Dactyler (CLEM. ALEX. Strom. I p. 306); Kroisfos benyttede dem til sin Fordeel paa Baalet (EUSTATH. in Odys. 19, 247 p. 1864; ETYM. MAGN. p. 402, 22), og opskrevne paa Læderstrimler bares de som Amuleter (Romiferen Anaxilas hos ATHEN. XII p. 548 C; EUSTATH. og ETYM. M. II. cc.). De vare følgende: ἄσκιον (i. e. τὸ σόζιτος), κατᾶσκιον (i. e. τὸ γῶς), λίξ (i. e. ἡ γῆ), τετραός (i. e. ὁ ἐναντός), δαμναμενεός (i. e. ὁ ἥλιος), αἴσια (i. e. ἡ ἀληθῆς γωνή). See CLEM. ALEX. Strom. V p. 568, cfr. HESYCH. I p. 1544. — Ogsaa omtales nogle Milesiske Ord, der tilskreves Spaamanden Branchos, ved hvis foregionne Betydning og Benyttelse vi ikke ville opholde os: βέδν ζὰν χθῶν πλῆκτρον σγῆγξ κναξῆβι χθῶπιης γλέγμος θρώψ. (CLEM. ALEX. V p. 569 sqq.). — Hos Romerne finde vi Trylleformlen *arse verse* i. e. averte ignem, som Afranius raadede at skrive paa Huusdøren (PAULI DIAC. Exc. Festi p. 16). Mod Forvridning brugtes følgende Formel: S. F. (forklares Sinitas fracto) motas vaeta daries dardaries astataries dissunapiter — eller ogsaa huat hanat huat ista pista sista domiabo damnaustra eller huat haut haut ista sis tar sis ardannabon dunnaustra (CATO de R. R. 160). — Mod daarlige Been kunde man bruge følgende Formel: Terra pestem teneto. Salus hic maneto. Qui deus Benyttelse hedder det: Hoc ter novies cantare iubet, terram tangere, despuere, ieiunum cantare (VARRO de R. R. I, 2, 27).

at man allerede deraf kan slutte, hvor herfskende den har været mellem hans Samtidige (Satir. I, 1; 4, 26; II, 3, 82 sqq.; Epist. I, 16, 63 sqq.; II, 1, 119 sqq.; 2, 147 sqq.). Jovrigt belegner *avarus* og *avaritia* hos Hor. baade havefyge, Havefyge (Od. II, 18, 26; III, 29, 61; IV, 9, 37; 11, 25; Satir. I, 1, 108; 4, 26; 6, 68; II, 3, 82; Epist. I, 1, 78; 2, 56; 15, 32; 16, 63; II, 1, 119; 2, 157. 205; A. P. 324) og paaholdende, Paaholdenhed (Od. II, 2, 1; Epod. 1, 33; Satir. I, 1, 103; II, 3, 158. 159; Epist. II, 2, 194). — *miserο cupidine*] miser, sørgelig, som gjør ulykkelig, som Sat. I, 1, 129; II, 7, 77; Od. II, 16, 10; cfr. Epist. I, 2, 56; 18, 98; Od. III, 16, 17.

36. *Laudis amore*] Ogsaa denne Feil omtales oftere hos Hor. i Forbindelse med Gjerrighed, f. Ex. Satir. I, 4, 26; II, 3, 78; Epist. II, 2, 206. — *piacula*] Rigesom hos mange andre Nationer var ogsaa hos Graekerne i ældre Tider den Tro udbredt, at indvortes Sygdomme, hvis Anledning man ikke var istand til at forklare, forarsagedes ved Gudernes Vrede eller af ende Aander (LACTANT. Institt. II, 14, 14; CELS. de Medic. I Praef. p. 2 ed. Almelov.; DIAG. LAERT. VIII, 32). For at helbredes maatte man altsaa først vinde Gudernes Naade ved Sonoffer (piacula, κατάρματα, cfr. Od. I, 28, 34). Et saadant Sonoffer var f. Ex. Dffringen af et Sviin (AESCHYL. Eumenid. 282 sq.; PLAUTI Menaechm. II, 2, 15 sq.; HORAT. Satir. II, 3, 165). — *certa*] enten fastsatte (Epist. II, 2, 170) eller paalidelige, ubedræglige (Od. III, 16, 30). — Med Udtrykkets Form kan sammenlignes EURIP. Hippol. 509 sq.: εστιν κατ' οἶκον φίλτρα μοι θελητήρια || ἔρωτος, ἧλθε δ' ἄρτι μοι γνώμης ἔσω.

38. *libello*] Plato fortæller, at Vandstrygere (*ἀγρίοιται*) og Spaamænd (*μάντις*) gaae omkring til de Niges Døre og

indbilde dem, at de ved Dffringer og Trylleformler have af Guderne erholdt Magt til ved Lystigheder og Fester at gjøre godt igjen, hvad Uret der kan være begaaet enten af et Menneſte ſelv eller af hans Forfædre, ligesom de ogsaa, ſaaſremt Een har Lyst til at ſkade en Uven, kunne for en ringe Befoſtning beſtadige baade en Retfærdig og en Uretfærdig, da de ved viſe Trolddomskunſter bevæge Guderne til at tjene dem. De foreviſe en Mængde Bøger, efter Foregivende af Muſaios og Orpheus, efter hvilke de offre, idet de indbilde ikke alene Private, men ogsaa Byer, at der gives Midler til ved Dffringer og Feſtigheder at løſe og rensé Menneſkene for deres Synder baade i Livet og efter Døden (PLAT. Rep. II p. 364 B. C. E). Man tillagde ſaaledes Muſaios Skrifter under Navn af *Τελεταί, Καθαρμοί, Παραλύσεις, Ἀκέσεις νόσων* (ARISTOPH. Ran. 1033 et ibi Schol.; PARSOW Musacos p. 39 sqq.). Om Orpheus ſee f. Ex. EURIP. Alcest. 965 sqq.: *κρείσσον οὐδὲν ἀνάγκας ἢ εὖρον, οὐδέ τι φάρμακον ἢ Ὀρφέουσις ἐν σανίσι, τὰς ἢ Ὀρφεία κατέγραψεν ἢ γῆρας κτέ.* Saadanne myſtiſke Bøger ſynes nu ogsaa at have exiſteret i Rom paa Auguſtus Tider (HEINDORF ad Horat. Sat. I, 2, 2), og til dem alluderer vel Digteren. — *ter lecto*] Tre-tallet var hos Pythagoreerne anſeet for det fuldkomneſte Tal, fordi Alting beſtemmes ved tre Ting; thi Ende og Midte og Begyndelſe indbefatter Tallet paa det Hele (*τελευτή γὰρ καὶ μέσον καὶ ἀρχὴ τὸν ἀριθμὸν ἔχει τὸν τοῦ παντός*: ARISTOT. de Coelo I, 1, 2; cfr. IOANN. LYD. de Mens. II, 5; MACROB. Somn. Scip. I, 6 p. 32; PLUTARCH. Quaest. Conviv. IX, 3, 2: *ὁ πάντων ἀριθμῶν πρῶτος τέλειος ἢ τριάς, ὡς ἀρχὴν καὶ μέσον ἔχουσα καὶ τέλος*). Ligesom vi ſige: alle gode Gange er tre, spillede hos de Gamle tre-gange en betydelig Rolle i Alt, hvad der angik Gudstjenesten, Menſelſer, Hærekunſter o. deſl. Exemplerne herpaa hos de gamle

Digtere ere saa mangfoldige, at det vil være mere end tilstrækkeligt at anføre nogle af dem: THEOCRIT. II, 43; TIBULL. I, 2, 56; 5, 11 sqq.; VIRGIL. Bucol. VIII, 73 sqq.; Aen. VI, 229; HORAT. Satir. II, I, 7; OVID. Fast. IV, 315; Metam. VII, 189 sq.; PLIN. H. N. XXVIII c. 2 s. 4 § 21; cfr. CAES. B. Gall. I, 53, 7*). — *pure*] Ved Alt, hvad der angik Guderne, maatte naturligtvis den største Reenlighed finde Sted (Ad divos adeunto caste: CIC. Legg. II, 8, 19 coll. 10, 24). Man pleiede derfor, inden man offrede eller berørte hellige Ting, at vasse enten Hænderne eller hele Legemet; f. Ex. Iliad. I, 449; VI, 266 sqq.; XXIV, 301 sqq.; Odyss. III, 440; HESIOD. Op. et D. 722 sqq.; Anthol. Palat. XIV, 71. 74 = Jacobs. Del. Epigr. VII, 62. 63; TIBULL. I, 3, 25 sq.; II, I, 13 sqq.; VIRG. Aen. II, 718 sqq.; HORAT. Sat. II, 3, 282; OVID. Fast. V, 435; IUVENAL. VI, 522 sqq.; PERS. II, 15 sq.; CIC. Rosc. Am. 26, 71; LIV. I, 45, 6; V, 22, 4; MACROB. Saturn. III, I. — Her tænker Digteren vel nærmest paa den aandelige Reenhed, hvormed man skal modtage det frelsende Ord, ligesom Epist. I, 2, 67: Nunc adhibe puro || pectore verba puer. — Naar nu Billederne borttages i B. 36—37, bliver Tanken omtrent den samme som i B. 34—35: Du kan helbredes for din aandelige Brøst, naar Du med reen Kjærlighed til det Gode og med Iver studerer Philosophien.

38. *Invidus*] cfr. Epist. I, 2, 57 sqq. — *iners*] SERV. ad Virg. Aen. IV, 158: *Iners* proprie quid sit, Lucilius

*) Hertil kan føies, at mangfoldige Græske Ord ere sammensatte med *τεῖς*, og at ogsaa Romerne have efterlignet denne Sammensætning; see de Plautinske Ord *terveneficus*, *trifur*, *trifurcifer*, *tripareus*, *trivenefica*; desuden det af Pacuvius brugte *triportenta* (hos VARRO L. L. VI p. 92 Bip.) og maaskee *triscurria* hos Juvénalis.

declarat: *Ut perhibetur iners, ars in quo non erit ulla.* — *amator*] Cic. Tuscul. IV, 12, 27: est aliud *iracundum* esse, aliud *iratum*; — ut inter *ebrietatem* et *ebriositatem* interest, aliudque est *amatorem* esse, aliud *amantem*. *Amator* ontrent = *scortator* (Sat. II, 5, 75). PLAUT. Asinar. V, 2, 71. 73. 74. 75: Surge, amator, i domum! DONAT. ad Terent. Andr. IV, 3, 3: *amicus* animi est, *amator* vero corporis. *Isidori* Orig. X, 5: *Amator* turpitudinis, quia amore torquetur libidinis.

39. *mitescere*] S et Fragment af Tragikeren Attius hedder det: Nullum est ingenium tantum neque cor tam *ferum*, || Quod non labascatur lingua, *mitescat* malo (NON. in v. labascor p. 473 Merc.). *Mitescere* bruges  ovrigt om vilde Dyr, der t ammes, f. Gr. LIV. XXXVIII, 17, 15: Nolite existimare, belluas tantum recens captas feritatem illam silvestrem primo servare, deinde, quum diu manibus humanis alantur, *mitescere*; in hominum feritate mulcenda non eandem naturam esse. Cfr. Id. XXXIII, 45, 7.

40. *culturae*] Billedet er taget af Agerdyrkningen (cfr. Sat. I, 3, 37; Epist. I, 14, 4 sq.). Cic. Tuscul. II, 5, 13: Ut ager, quamvis fertilis, sine cultura fructuosus esse non potest, sic sine doctrina animus. *Cultura* autem animi philosophia est; haec extrahit vitia radicitus et praeparat animos ad satus accipiendos eaque mandat iis et, ut ita dicam, serit, quae adulta fructus uberrimos ferant. Cfr. Ibid. III, 3, 5. SENEC. de Ira II, 12: Nihil est tam difficile et arduum, quod non humana mens vincat et in familiaritatem perducatur assidua meditatio; nullique sunt tam feri et sui iuris affectus, ut non disciplina perdomentur.

41. *Virtus est cet.*] Det er iffe ganske urimeligt at antage, at Digteren har villet have Adjectivet *prima* henført til *virtus* saavelsem til *sapientia*, saa at Meningen bliver

principium virtutis et sapientiae. Hos Digterne findes Exempler paa, at et Adjectiv, der efter sin Plads kun henhører til eet Substantiv, efter Meningen tænkes henført til flere. Af Hor. anføres Sat. I, 3, 129 sq.; Epist. I, 6, 17; Od. II, 8, 3; 13, 18*). Dog ligne disse Steder ikke ganske det nærværende, og det synes at være en meget fornuftig Tanke, at det allerede er en Dyd at flye Laster, ligesom det er det første Skridt til Buisdom at befrie sig for Daarskab (cfr. Sat. I, 2, 24; II, 3, 158 sqq.; 7, 42; Epist. II, 2, 153). — Iøvrigt synes denne Sætning at være rettet imod Stoikerne, der i Almindelighed antog, at ligesom alle Dyder og alle Laster vare ligestore (Cic. Fin. III, 14, 48 et ibi Madv.; cfr. IV, 20, 56; 27, 74; Paradox. III; Diog. Laert. VII, 101. 120; Horat. Epist. I, 16, 55 sq.), saaledes vare alle Mennesker, der ikke havde opnaaet Buisdommen, *ἀνόητοι* eller *ἄγχορες*: at de gjorde Fremstridt til Buisdommen, kunde i den Henseende ikke hjælpe dem (Den Vise var dem forresten kun et Ideal). Saaledes siger Cato hos Cicero (Fin. III, 14, 48): Ut enim qui demersi sunt in aqua, nihilo magis respirare possunt, si non longe absunt a summo, quam si etiamtum essent in profundo, nec catulus, qui iam adpropinquat, ut videat, plus cernit quam is, qui modo est natus, item, qui processit aliquantum ad virtutis habitum, nihilo minus in miseria est quam ille, qui nihil processit. (Cfr. IV, 23, 64; 24, 66; Plutarch. De Communib. notit. adv. Stoicos c. 10, 4 p. 1063 A; Diog. Laert. VII, 127). Dog vare maaskee ikke alle Stoikere heri lige strenge; hos Seneca (Epist. 75, 6. 11. 12) hedder det: Non est beatus qui scit illa, sed qui facit. Quid ergo? infra illum nulli

*) Andre kunfigere Ordstillingen see Sat. I, 5, 49; 6, 65; 8, 34; II, 3, 157.

gradus sunt? statim a sapientia praeceptus est? Non, ut existimo; nam qui proficit, in numero quidem stultorum est, magno tamen intervallo ab illis diducitur. Inter ipsos quoque proficientes sunt magna discrimina: in tres classes, ut quibusdam placet, dividuntur. *Primi* sunt, qui sapientiam nondum habent, sed iam in vicinia eius constiterunt. — *Secundum* genus est eorum, qui maxima animi mala et adfectus deposuerunt, sed ita ut non sit illis securitatis suae certa possessio; possunt enim in eadem relabi. *Tertium* illud genus extra multa et magna vitia est, sed non extra omnia: effugit avaritiam, sed iram adhuc sentit; iam non sollicitatur libidine, etiam nunc ambitione; iam non concupiscit, sed adhuc timet; et in ipso metu ad quaedam satis firmus est, quibusdam cedit; mortem contemnit, dolorem reformidat. De hoc loco aliquid cogitemus. Bene nobiscum agetur, si in hunc admittimur numerum. Magna felicitate naturae magnaue et assidua intentione studii secundus occupatur gradus; sed ne hic quidem contemnendus est color tertius. — *Intelliges satis nos consequi, si inter pessimos non sumus. — Digterens Meningen er: Vitiis nemo sine nascitur; optimus ille est, || qui minimis urgetur (Sat. I, 3, 68 et seqq.). THEOGEN. 1177 Bekk. (85 Welck.):* *Εἰθ' εἴης ἔργων ἀσχοῶν ἀπαθῆς καὶ ἀεργός, || Κύρονε! μεγίστην κεν πεῖραν ἔχῃς ἀρετῆς.*

42. *caruisse*] Om denne aristiske Brug af Perfect. Infinit. omtrent i samme Betydning som Præsens see Madvig Gramm. § 406; Opuscula Altera p. 119 sqq.; cfr. HORAT. Od. III, 4, 52; Sat. I, 2, 28; II, 3, 187; Epist. I, 17, 5. 35.

42—51. For at undgaae de Ting, som almindeligen ansees for de største Ulykker, navnlig den Fattigdom og Tilfidsløshedsfølelse, anstrenger Mennesket alle sine aandelige og legemlige

Kræfter; derimod har han ingen Lyst til at uddanne sig ved filosofiske Studier, skøndt han ved at lære, hvori den sande Rigdom og den sande Ære bestaaer, vilde kunne hæve sig over det jordiske Tant. Og dog vilde det være baade siffrere og lettere at lære at foragte de jordiske Gøder end at opnaae dem; thi i det første Tilfælde er Concurrenzen ikke saa stor. — *Vides*] Digteren tiltaler naturligtviis ikke Mæcenas, men Enhver, der har Lyst til at høre ham; cfr. B. 91.

43. *exiguum census*] ligesom *brevis census* Od. II, 15, 13; *tenuis census* Epist. I, 7, 56. Allerede paa Augustus Tid regjerede Pengene Verden (see Epist. I, 6, 36 sqq.); Fattigdom var baade en Ulykke og en Skændsel (Od. III, 24, 42 sqq.; Sat. II, 3, 91 sqq.; 5, 8; Epist. I, 18, 24; cfr. Od. III, 16). — OVID. Fast. I, 217 sq.: In pretio pretium nunc est: dat census honores, || Census amicitias; pauper ubique iacet. Amor. II, 8, 55 sq.: Curia pauperibus clausa est; dat census honores: || Inde gravis iudex, inde severus eques. Ars Am. II, 277 sq.: Aurea nunc vere sunt secula: plurimus auro || Venit honos, auro conciliatur amor. — *Repulsam*] Iffe at opnaae et Statsembede, naar man søgte derom, anfaaes i den Romerske Republiks Tid for en stor Ulykke (f. Er. Cic. Off. I, 21, 71; 38, 138; VALER. MAX. VII, 5); dog trøstede Philosopherne sig med, at Folket i Grunden led et større Tab ved at forbigaae den dygtige Mand, end denne ved at blive forbigaaet (Cic. Tuscul. V, 19, 54; cfr. HORAT. Od. III, 2, 17 sq.). — *Capitisque*] Caput synes at betegne Legemet i Modsætning til Aanden, som Epist. I, 6, 14: animoque et corpore torpet. Man kan sammenligne Od. III, 24, 7 sq.: non animum metu, || non mortis laqueis expedies caput (cfr. Od. I, 28, 20. 24).

45. *mercator*] Handelen stod just ikke i stor Anseelse hos de gamle Romere. Dersom det forholder sig rigtigt, at

Romulus kun tillod de Romerske Borgere to Sysler, Agerdyrkningen og Krigsvæsenet, kan Handelen regnes imellem de Næringsvei, som han bestemte for Slaver og Fremmede (DIONYS. HALIC. II p. 98 ed. Sylb.). Dog blev allerede i Aaret 259 = 495 f. Chr. et Kjøbmandsgilde indrettet i Rom (Liv. II, 27, 5); at dets Medlemmer vare Romerske Borgere, er der neppe Grund til at betvivle. At ogsaa fornemme Romere toge Deel i Handelen, kan man slutte deraf, at det fort før Begyndelsen af den anden Puniske Krig ved en Lov blev forbudet en Senator og en Senators Fader at eie et større Skib, end der behøvedes til at transportere hans Jorders Afgrøde (Liv. XXI, 63, 3); dog gif denne Lov vel snart i Glemme (Cic. Verr. V, 18, 45). I Republikens sidste Tider er det ingen Tvivl underkastet, at Romerske Borgere dreve Handel (Cic. Verr. II, 3, 6; 6, 17; V, 28, 72; 56, 145 sqq.; Paradox. VI, 2, 46); og Cicero mener, at denne Næringsvei ikke fortjener synderlig Dadel, naar den drives i det Store (Off. I, 42, 151). Ved mercator (ἐμπορος) forstås iøvrigt den, der for det Meste med sit eget Skib befælede Middelhavets Kyster (Od. I, 1, 15 sqq.; 31, 10 sqq.; III, 24, 36 sqq.; Sat. I, 1, 4. 6; 4, 29 sqq.; Epist. I, 16, 71; A. P. 117); at Handelen var indbringende, sees af Od. I, 1, 18; 31, 10 sqq.; III, 1, 25 sqq. — Hvad Handelen paa Indien angaaer, vide vi, at der paa Augustus Tid dreves en betydelig Handel paa dette Land over Ægypten og det røde Hav. Kjøbmændene gif ud fra Alexandria og seilede ned ad Nilen indtil Byen Koptos; deraf gif de over Land med Kameler til Havnen Myos Hormos ved det røde Hav eller til den sydligere ved samme Hav liggende By Berenike, hvorfra de seilede igjennem det røde Hav langsmed de Arabiske og Indiske Kyster, ja naaede endog til Ganges (STRABON. II p. 118; XV p. 685 sq.; XVII p. 798. 815; PLIN. H. N. VI c. 23

s. 26 § 101—106). En Indisk Konge Paudion sendte Foræringer til Augustus (STRAB. XV p. 686). At indføde Romere deeltog i denne Handel paa Ægypten, siges maaskee intet andet Sted udtryffeligt; men det er ikke let at indsee, hvorfor Horatius ikke i denne Henseende kan være en tilstræffelig Hjemmelsmand. — *Extremi* kaldes Inderne, fordi Indien ansaaes for at være det østligste Land (STRAB. XV p. 685; CIC. Verr. V, 64, 166; LIV. XLV, 9, 6; HORAT. Epist. I, 6, 6).

46. *Pauperiem*] Fattigdom er hos Romerne som hos os et relativt Begreb. PORPHYR. ad Epist. II, 2, 199: *paupertas etiam honestae parsimoniae nomen est et usurpatur pro fortuna mediocri. Pauper* svarer til *πένης* ARISTOPH. Plut. 552 sqq.: *Πτωχῶν μὲν γὰρ βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἐστὶν μηδὲν ἔχοντα* || *τοῦ δὲ πένητος ζῆν φειδόμενον καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα*, || *περιγίγνεσθαι δ' αὐτῶν μηδὲν, μὴ μέντοι μηδ' ἐπιλείπειν.* — *Per saxa*] Man kan forklare *saxa* om de Klipper og Stjær, paa hvilke Sømanden kan lide Skibbrud (f. Ex. Epod. 17, 54 sq.; Od. I, 12, 29), eller, hvis man vil, om de Bjerge, over hvilke Karavanreisen gif fra Ægyptos til Berenice (PLIN. H. N. VI c. 23 s. 26 § 102. 103; STRAB. XVII p. 815); i dette Tilfælde maa *ignes* forståes om de i den hede Zone liggende Lande, om hvilke Romerne havde overdrevne Forestillinger (HORAT. Od. I, 22, 21; III, 3, 55; 24, 36). Dog er jeg mere tilbøielig til at forstaae Stedet figurligt om de Farer i Almindelighed, som Skibmanden af Vindsyge udsætter sig for, ligesom vi sige: „Han flyer hverken Ild eller Vand.“ EURIP. Electr. 1182: *διὰ πυρὸς ἔμολον ἅ τάλαι* || *να ματρὶ τᾶδ', ἅ μ' ἔτικτε κόρυαν.* Andromach. 488: *διὰ γὰρ πυρὸς ἦλθ' ἑτέρω λέχει.* Cfr. XENOPH. Mem. I, 3, 9; HORAT. Sat. I, I, 39; Od. IV, 14, 24. — Med hele Stedet kan sammenlignes THEOGN. 175 sq.

(= 534 sq. Welck.) og 179 sq. (= 537 sq.): Ἦν (τὴν πενήην) δὴ χρὴ φεύγοντα καὶ ἐς βαθυκῆτα πόντον ἢ ῥίπτειν, καὶ πετρῶων, Κύρνε, κατ' ἠλιβάτων. — Χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπὶ γῆν τε καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης ἢ δίζησθαι χαλεπῆς, Κύρνε, λύσιν πενήης.

47. *ne cures*] = ut desinas curare, ut contempnas. — *miraris*] cfr. Epist. I, 6, 1 sqq. — *meliori credere*] i. e. doctiori, praeceptori philosopho. SCHOL. CRUQ. Gr. πείθεσθαι τῷ βελτίονι. PLATON (Apol. Socr. p. 29 B): τὸ ἀδικεῖν καὶ ἀπειθεῖν τῷ βελτίονι, καὶ θεῶ καὶ ἀνθρώπων, ὅτι κακὸν καὶ αἰσχρὸν ἐστὶν οἶδα. Cfr. HORAT. Epist. I, 2, 68: nunc te melioribus offer. — Sammenlign ISOCRAT. ad Demonic. § 19: Μὴ κατόκνει μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι πρὸς τοὺς διδάσκειν τι χρῆσιμον ἐπαγγελλομένους· αἰσχρὸν γὰρ τοὺς μὲν ἐμπόρους τηλικαῦτα πελάγη διαπερᾶν ἕνεκα τοῦ πλείω ποιῆσαι τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν, τοὺς δὲ νεωτέρους μηδὲ τὰς κατὰ γῆν πορείας ὑπομένειν ἐπὶ τῷ βελτίῳ καταστῆσαι τὴν αὐτῶν διάνοιαν. CIC. Off. I, 20, 66: Omnino fortis animus et magnus duabus rebus maxime cernitur: quarum una in rerum externarum despicientia ponitur, quum persuasum sit, nihil hominem, nisi quod honestum decorumque sit, aut admirari aut optare aut expetere oportere nullique neque homini neque perturbationi animi nec fortunae succumbere.

49. *pagos*] *Pagus* svarer til det Græske δῆμος (Virg. Georg. II, 382). Ordets Afledning er uvis: de Gamle deris verede det af den Doriske Form παγή for πηγῆ og antog, at det oprindeligt brugtes om en Samling af Meueffer, der benyttede samme Båndsted (FESTUS s. v. pagi p. 120; SERV. ad Virg. Georg. II, 382); efter en anden Derivation, som Dionysios følger, skulde det komme af πάγος og altsaa betegne Banke, Høider, der af Naturen vare befæstede og altsaa kunde

bruges som Tilflugtssteder for Landmændene i Farer (DIONYS. HALIC. IV p. 220). Doederlein (Lat. Synonyme III p. 7) mener, at det muligens kunde afledes af *paseo*, *pavi*, og at altsaa Grundbegrebet er en *communio paseui*. I alt Fald er Isidorus's Forflaring (*Pagi sunt loca apta aedificiis inter agros habitantibus. Haec et conciliabula dicta, a conventu et societate multorum in unum. Orig. XV, 2, 14*) ikke rigtig; *pagus* er et politisk Begreb og betegner en Samling af Mennesker, der i en vis Forstand danne en Commune (Torp, Herred, Syssel). Det hedder, at Numa har inddeelt det Romerske Gebeet i *pagi* og givet hver af dem sin Foged (DIONYS. HAL. II p. 135; PLUTARCH. Num. 16). Medlemmerne af en saadan *pagus* (cfr. Od. II, 13, 4; III, 18, 12; Epist. I, 18, 105) havde aarligt en særegen Fest, *paganalia*, der hørte til *feriae conceptivae* (quae quotannis a magistratibus vel a sacerdotibus concipiuntur in dies certos vel etiam incertos. MACROB. Saturn. I, 16 p. 277; FESTUS s. v. p. 48). Denne Fest skal være indstiftet af Servius Tullius (DIONYS. HAL. IV p. 220; cfr. VARRO L. L. V p. 58 Bip.; OVID. Fast. I, 669 sq.). — *Compita* vocantur, quia plures in ea competunt viae, quasi triviae (ISIDORI Orig. XV, 16, 12). *Compita* kaldes altsaa alle Steder, hvor flere Veie eller Gader stode sammen, Korsveie, Korskader (OVID. Fast. I, 142; PERSIUS IV, 28; V, 35; CALP. SICUL. Ecl. IV, 126; PHILARGYR. ad Virg. Georg. II, 382). De fandtes derfor baade i Byen Rom selv (f. Ex. LIV. XXVII, 23, 7), hvor Plinius siger at der fandtes 265 *compita Larum* (H. N. III c. 5 s. 9 § 66), og paa Landet: *Compita sunt, ubi est usus conventus fieri rusticorum, et dicta compita, quod loca multa in agris eodem competant, et quo convenitur a rusticis* (ISIDOR. XV, 2, 15; cfr. LIV. XXVII, 4, 12). Paa disse Steder var vel i Reglen en stærk

Sammenstimten af Mennesker, hvorfor vi finde, at de deels brugtes til Auctioners Afholdelse (CIC. de leg. Agrar. I, 3, 7; HORAT. Sat. II, 3, 26 et ibi Acro); deels vare en Samlingsplads for Dagdrivere, der fortalte og hørte Nyt (HORAT. Sat. II, 6, 50; PROPERT. II, 20, 22; OVID. AMOR. III, 1, 18; IUVENAL. IX, 112; LIV. XXXIV, 2, 12; GELL. N. A. I, 22). Korsveiene vare indviiede til Varerne, for hvem Altene og Billedstøtter der vare opstillede (HORAT. Satir. II, 3, 281 et ibi Schol.; OVID. Fast. II, 615 sq.; V, 128—146). Til Varernes Ære havde Servius Tullius indstiftet Festen *Compitalia* (DIONYS. HAL. IV p. 219; PLIN. H. N. XXXVI c. 27 s. 70 § 204), der aarligent holdtes paa Korsveiene (FEST. s. v. *Compitalia* p. 31, *Lanae effigies* p. 91, *Pilae* p. 207) een Dag, saavel i Byen som paa Landet (FESTUS s. v. *Quinquatrus* p. 218; VARRO L. L. V p. 58 Bip.; MACROB. Saturn. I. 7 p. 232 sq.; CATO R. R. 5, 3; 57, 2; PROPERT. IV, 1, 23; 3, 57). Festen hørte til *feriae conceptivae* (FESTUS s. v. *conceptivae* p. 48; GELL. N. A. X, 24; MACROB. Saturn. I, 4 p. 215; I, 16 p. 277; AUSON. Eclog. de *Feriis Rom.* 17 sq.), men pleiede at holdes fort efter Saturnalierne, altsaa i December eller Januar Maaned (DIONYS. l. c.; CIC. PISON. 4, 8; Attic. II, 3, 3; VII, 7, 3). Om trent ved Aaret 686 = 68 blev den affkaffet, i det Mindste i Byen, men 696 = 58 igjen fornyet af P. Clodius (CIC. PISON. 4, 8 et ibi ASCON.; Narr. de Clod. p. 17; de Milon. p. 31). Dog synes den igjen at være gaaet af Brug, efterjøm Augustus maatte fornye Varernes Dyrkelse: *Compitales Lares ornari bis anno instituit, vernis floribus et aestivis* (SUETON. Octav. 31 et ibi Casaub.; cfr. ACRON. et PORPHYR. in Horat. Sat. II, 3, 281). — Man kan nu ved den her omtalte *pugna* tænke sig en Athlet, der viser sin Kunst ved de omtalte *paganalia* og *compitalia*; men muligviis har Digteren kun tænkt paa en Fægter af underordnet Røg,

der iffe har Mod til at optræde for et bedre vant Publikum, men lader sig nøie med at glæde simple Folk ved sine Kunster. Om Augustus fortælles (SÆTON. Octav. 45): Spectavit studiosissime pugiles et maxime Latinos, non legitimos atque ordinarios modo, quos etiam committere cum Graecis solebat, sed et catervarios oppidanos, inter angustias vicorum pugnantes temere ac sine arte.

50. *coronari Olympia*] Udtrykket er dannet efter det Græske στεφανώσθαι Ὀλύμπια μεγάλη, f. Gr. SIMONID. Fragm. LXVI ed. Gaisf.: Ἴσθμια δις, Νεμέα δις, Ὀλύμπια ἐστεφανώσθην, || οὐ πλάτει νικῶν σώματος, ἀλλὰ τέχνα. Vigeledes νικᾶν Ὀλύμπια (THUCYD. I, 126, 5). Fremdeles equus . . . qui vicit Olympia (ENN. ap. Cic. Cat. Mai. 5, 14); qui Pythia cantat tibicen (HORAT. A. P. 414). — *magna Olympia*] Om Herakles hedder det hos Pindaros (Olymp. 3, 37): μεγάλων ἀέθλων ἀγνὰν κρίσιν καὶ πενταετηρίδ' ἄμα || θῆκε ζαθέοις ἐπὶ κρηνοῖς Ἀλφειῶ.

51. *palmæ*] Egentligt var Kampprisen ved de Olympiske Lege en Krands, der var flettet af det hellige Olieræes Grene (PINDAR. Olymp. 3, 20 sqq.; ARISTOPH. Plut. 583 sqq.; PAUSAN. V, 7, 4; 15, 3; VIII, 48, 2; ARISTOT. Mirab. Auscult. p. 189 Tauchn.; PLIN. H. N. XVI c. 44 s. 89 § 240); men desuden erholdt Seierherrerne saavel i de Olympiske som i andre offentlige Lege af Kampdommeren en Palmegren, som han bar i den høire Haand (PINDAR. Dithyr. Fragm. IV, 3, 12 sq. ed. Dissen.; PAUSAN. VIII, 48, 2 coll. VI, 23, 4; PLUTARCH. Quaest. Conviv. VIII, 4; LIV. X, 47, 3; VITRUV. IX Praef. § 1; HORAT. Od. I, 1, 5; IV, 2, 17 sq.). Hos Romerne blev Palmen givet Gladiatørerne (Cic. Rosc. Amer. 6, 17; 30, 84; 35, 100). — *dulcis* kaldes Palmen, fordi den er Gjenstand for Agonisernes Attraa; nobilis Od. I, 1, 5. — *Sine pulvere*] ἀκο-

νῆτι, i. e. sine certamine. Athleterne indguede sig for Kampen med Dile og fastede under Kampen det Sand, hvormed Kamppladsen var bedækket, paa deres Modstandere for desto bedre at kunne holde fast paa dem (LUCIAN. Gymnas. c. 1. 2; OVID. Metam. IX, 35 sq.; cfr. AELIAN. V. H. IX, 3). Saaledes kunde en Kamp ikke gaae af uden at opvække Støv; men naar enten Modstanderen ikke mødte i rette Tid (PAUSAN. V, 21, 5) eller af en eller anden Grund ikke kunde indlade sig i Kampen (PAUSAN. VI, 11, 2 coll. 6, 2), erhøldt den Agonist, der havde fremstillet sig, Seiren ἀκονιῖ. GELL. N. A. V, 6: Impulverea, ut dici solet, incruentaque victoria obvenit. PLIN. H. N. XXXV c. 11 s. 40 § 139: Dioxippus pancratio Olympiae citra pulveris tactum (quod vocant aconiti) vicit. XENOPH. Agesil. 6, 3: καὶ ἐν τοῖς ἀγῶσι οὐδὲν ἤττον τοὺς ἀκονιῖ ἢ τοὺς διὰ μάχης νικῶντας στεφανοῦσι. — Meningen af Stedet er: En simpel Fægter, der med Anstrengelse søger at vinde et udannet Publikum's Bisald, vilde naturligtviis foretrække at befrandses ved de fornemste Lege i Grækenland, dersom han kunde optræde der med det Haab, ja paa det Bilskaar (condicio), at han uden Anstrengelse skulde erhøldt den attraaede Seier. Mennesket derimod, som har Visshed om at kunne opnaae det høieste Gode ved at uddanne Aanden, foretrækker at slide og slæbe for langt ringere Ting.

52. Men Ulykken er, at Philosopherne og de almindelige Mennesker ikke ere enige om, hvori det høieste Gode bestaaer; thi naar Philosophen siger: Nulla possessio, nulla vis auri et argenti pluris quam virtus aestimanda est (CIC. Paradox. VI, 2, 48), sige de fleste Mennesker: Sine me vocari pessimum, ut dives vocer. || An dives omnes quaerimus, nemo an bonus. || Non quare et unde, quid habeas tantum rogant (SENEC. Epist. 115, 14). Grunden hertil angiver Theognis (699 sq Bekk. = 501 Welck.): Πλήθει δ' ἀνθρώπων ἀρετῇ

μία γίνεται ἡδε, ἢ πλουτεῖν τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν ἄρ' ἦν ὄφελος. See ovenfør til Bø. 43.

54. *Ianus*] Hos Cicerò (Nat. Deor. II, 27, 67) læse vi: Principem in sacrificando Ianum esse voluerunt, quod ab eundo nomen est ductum, ex quo transitiones perviae iani, foresque in liminibus profanarum aedium ianuae nominantur. Vi lære heraf, at Iani ere aabne Gjennemgange (cfr. Liv. II, 49, 8); de beskrives som store, af Steen og Marmor opførte Hvælvinger, forsynede med Søiler og andre Prydselser; de havde fire store Åbninger ligesom Porte og fire Gavl. Portene eller Åbningerne vare aldrig lukkede, ja der var iffe engang Døre for dem. De kaldtes quadrifrontes, fordi de havde fire Frontispicer, eller fordi Billedet af Janus med fire Ansigter (cfr. SERV. ad Virg. Aen. VII, 607) var stillet ovenpaa dem. En saadan næsten fuldstændigt bevaret Janusbue fandtes endnu i det 17de Aarh. i Rom paa forum boarium (OL. BORRICHII de Antiq. Urbis facie cap. VI § 8 p. 37 ed. Havn. 1687; Udler Beschreib. der Stadt Rom p. 191). I det Mindste i den senere Tid fandtes mange af dem i Rom (cfr. SUTTON. Octav. 31 extr. et ibi Casaub.; OVID. Fast. I, 257); om Keiser Domitianus læse vi: Ianos arcusque cum quadrigis et insignibus triumphorum per regiones urbis tantos ac tot exstruxit, ut cuidam Graece inscriptum sit ἀρκεῖ (SUTTON. Domit. 13). Hos den saakaldte P. Victor (de Regionibus Urb. Romae in Graevii Thes. Antiq. Rom. III p. 51 A) hedder det: Iani quadrifrontes XXXVI per omnes regiones, marmoribus incrustati et adornati insigniis militaribus et signis. *Duo praecipui ad arcum Fabianum, superior inferiorque.* Den af N. Fabius Maximus Allobrogicus (Consul a. 633 = 121) som Censur opførte Triumphbue (fornix Fabianus) laa ved Foden af det Palatinste Bjerg, naar man fra Via Sacra steg ned til Forum Romanum (Cic.

Orat. II, 66, 267; Planc. 7, 17; TREBELL. POLL. de Salonino Gallieno c. I; PSEUDO-ASCON. in Act. I in Verr. 7, 19). De ved den anbragte Iani maae altsaa have ført igjennem de Taberner*) og Buegange, der omgave Torvet. Pladsen imellem disse to Iani synes at have været det Sted, der først hos Cicero (Off. II, 25, 90; Philipp. VI, 5, 15; VII, 6, 16) kaldes Ianus medius (cfr. HORAT. Satir. II, 3, 18; OVID. Remed. Amor. 561). Af de anførte Steder seer man tillige, at denne Ianus medius var ligesom en Børs, hvor argentarii, seneratores, mensarii, trapezitae havde deres Banker (mensae, *τράπεζαι*). Disse Mennesker havde allerede i Byens sjette Aarhundrede (cfr. PLAUTI Curcul. IV, 1, 19 sq.; V, 3, 1 sqq.; Pers. III, 3, 29 sqq.) anlagt en Art Privatbanker, ved hvilke enhver Kapitalist nedlagde den største Deel af sine rede Penge. De forgæde nu for at sætte dem paa Renter, skaffede Trængende Laan, besørge de siden alle Forretninger ved Kjøb og Mageskifter og Auctioner. De dannede en egen Corporation, som udbredte sig over Provindserne og hvis Hovedsæde var i Rom; deres Bøger (codices rationum), der stode under Statens Opsigt, havde for Retten fuldfommen Beviisraft (HEINDORF til Horat Satir. l. c.; cfr. BEIER ad Cic. Off. III, 14, 58). Cicero kunde altsaa have Grund til at sige: Sed toto hoc de genere, de quaerenda, de collocanda pecunia, vellem etiam de utenda, commodius a qui-

*) Torvet synes paa alle fire Sider at have været omgivet med Boder eller Boutiker; maaskee saaledes, at de saakaldte tabernae veteres vare paa den vestlige og sydlige, tabernae novae paa den østlige og nordlige Side (BEIER ad Cic. Off. II p. 169 sqq.; cfr. LIV. I, 35, 10; III, 48, 5; XLIV, 16, 10). Navnligen omtales ved Torvet tabernae argentariae (LIV. IX, 40, 16; XXVI, 11, 7; 27, 2; XL, 51, 5). — Lignende Indretninger fandtes i andre Byer (LIV. XLI, 27, 12).

busdam optimis viris ad Ianum medium sedentibus quam ab ullis philosophis ulla in schola disputatur (Off. II, 25, 90). — Med Ordene *Ianus summus ab imo* synes Horatius at betegne det Sted, som ellers kaldes *Ianus medius*, eller „*Ianus fra den ene Ende til den anden.*“ Bentley sammenligner OVID. Ibis 183 om *Tityos*: *Iugeribusque novem qui summus distat ab imo* || *Visceraque assiduae debita praebet avi.* HORAT. Satir. II, 3, 308: *Ab imo* || *ad summum totus moduli bipedalis.* A. P. 254: *Primus ad extremum similis sibi.*

55. *Prodocet*] et *ἔπαξ εἰρημένον* = aperte docet (*Proponitur etiam pro amplificando ac palam faciendo, ut prodi, provoca, protrahe, propelle.* FESTUS s. v. pro p. 125). — *Dictata*] Da Lærerne hos de Gamle, saavidt vi vite, ikke have været saa rigeligt forsynede med Bøger som vi i vore Dage, maa deres Underviisning for en Deel have bestaaet i, at de jævnligen gjentog for Disciplene, hvad disse skulde lære udenad (maaſſe ogsaa undertiden opſkrive). Dette hedder paa Græſk *ἀποστοματίζειν* (PLAT. Euthydem. p. 276 C, 277 A; TIMAEUS s. v. p. 43 Ruhnk.), paa Latin *dictare* (HORAT. Epist. II, 1, 71; Satir. I, 10, 75). Deraf *dictata* en Lectie (Epist. I, 18, 13; CIC. Fin. II, 29, 95; IV, 4, 10; Q. Fratr. III, 1, 4 § 11; Tuscul. II, 11, 26). At fremſige ſin Lectie hedder vel egentligt *reddere dictata* (CIC. N. D. I, 26, 72; HORAT. Epist. I, 18, 14; cfr. Od. IV, 6, 43); her derimod *recinere* ſom Od. I, 12, 3. — Med Stedet kan sammenlignes IUVENAL. XIV, 207 sqq.: *Unde habeas, quaerit nemo; sed oportet habere.* || *Hoc monstrant vetulae pueris repentibus assae; || Hoc discunt omnes ante alpha et beta puellae.*

56. *suspensi loculos cet.*] i. e. habentes loculos suspensos a lacertis. SCHOL. CRUQ., ſee Madvig Gramm.

§ 237. b. — *Loculi* vare smaa Kasser af Eiphenbeen eller Træ (MARTIAL. XIV, 12. 13) til at gjemme Penge og andre Besidbarheder i (HORAT. Sat. I, 3, 17; II, 3, 146; Epist. II, 1, 175; IUVENAL. XIII, 139; I, 89; OVID. Fast. VI, 749; MARTIAL. V, 39, 7). *Tabula* den med Bøx overtrukne tynde Træplade (tabula cerata, PLAUT. Asin. IV, 1, 18; cfr. Bacch. IV, 4, 64; Pers. II, 2, 66; LIV. I, 24, 7; FESTUS s. v. tabellis p. 273), der blandt Andet ogsaa brugtes til at regne paa (IUVENAL. IX, 41; AMMIAN. MARC. XXVIII c. 4 p. 431 ed. Ernest.). — Da der i dette Vers synes at være Tale om unge og gamle Mennesker, som uden at være Banquiers af Profession kunne have Forretninger paa Torvet ved Janus medius, var der vel i og for sig Intet imod at forstaae Stedet med een af Scholiafterne, at de her omtalte Personer havde deres Regnetavle og Pengekasse paa Armen for at have de fornødne Apparater ved Haanden ved deres Pengeomsætninger. Men da det samme Vers læses Satir. I, 6, 74, hvor der aabenbart tales om Dreng, der gaae i Regneskole, maa man vel antage, at de her omtalte *loculi* have været fyldte med calculi, Regnestene eller Regnepenge, som de vel have brugt ved deres Regneøvelser*) (maaffee som Organ i Molières le Malade imaginaire I, I ved Hjælp af Zetons opsummerer sin Apothekerregning). At de Romerske Dreng med en vis Zver dyrkede Regnefuncten, kan sees af A. P. 325 sqq. — Det er forresten ikke saa ganske usædvanligt hos Diktidens Digtere, at et Vers enten uforandret eller med en ringe Forandring gjentages; af Horatius anføres foruden dette Sted Sat. I, 2, 13 og A. P. 421; Sat. II, 3, 163 og

*) Jeg veed ikke, om jeg her tør anføre et Sted af Plutarchos (de Profect. in Virt. c. 7 p. 79): *Ἀνάχαρτος ἔλεγε τῷ νομίσματι πρὸς οὐδέν ἕτερον ἢ τὸ ἀριθμεῖν χρωμένους ὄραν τοὺς Ἕλληνας.*

Epist. I, 6, 28; Od. I, 19, 1 og IV, 1, 5; at Verset Sat. I, 2, 27 gjentages I, 4, 92, har sin særegne Grund.

57—64. Digteren undskylder tildeels de Mennesker, der stræbe efter Penge, da Cæsar, om han ogsaa besidder alle gode Egenskaber, dog ikke vil kunne opnaae Anseelse og hæve sig over Mængden, dersom han mangler den fornødne Formue. Drengene handle imidlertid fornuftigere end de vorne Mennesker, da de ikke vælge deres Formand efter Formue, men efter Fortjenester; og som Drengene handle, saaledes handlede Romerne i de gode gamle Dage.

57. Allerede Romulus skal have oprettet et Corps af Ryttere (Liv. I, 13, 8), der siden foregedes af Tullus Hostilius (Liv. I, 30, 3) og Tarquinius Priscus (Liv. I, 36, 3. 7) og nærmere organiseredes af Servius Tullius, der udskrev Ryttere ex primoribus civitatis (Liv. I, 43, 8. 9). Efter Kongernes Forjagelse supplerede Q. Junius Brutus Senatet ved at optage deri de Fornemste af dem, der gjorde Tjeneste til Hest (primoribus equestris gradus lectis, Liv. II, 1, 10). At kun rige Folk kunde udskrives til Røsttjeneste, trænger ikke til Bevis (cf. Liv. III, 27, 1; XXVII, 11, 15; Polyb. VI, 20, 9); en *census equester* omtales vel allerede a. u. 351 = 403 under Krigen med Veii (Liv. V, 7, 5. 12); men dens Størrelse angives ikke, og den nævnes heller ikke i en under den anden Puniske Krig fattet Senats-Beslutning, hvorved det (i Aaret 540 = 214 f. Chr.) blev fastsat, at der af en Censur fra 50000 indtil 100000 skulde stilles een Matros, fra 100000 indtil 300000 tre, fra 300000 indtil 1,000000 fem, af en høiere Censur syv; Senatorerne skulde stille otte Matroser (Liv. XXIV, 11, 7. 8). Ridderstanden som saadan synes først at være dannet ved den Semproniske Lov, given af C. Gracchus Aar 632 = 122, hvorved Dommerforretningerne overførtes fra

Senatorerne til de Romerske Riddere. Endmere befæstetes Riddernes Anseelse i M. Ciceros Consulat (a. 691 = 63); ab illo tempore, siger Plinius, plane hoc tertium corpus in re publica factum est coepitque adici Senatui populoque Romano et Equester ordo. Qua de causa et nunc post populum scribitur, quia novissime coeptus est adici (PLIN. H. N. XXXIII c. 2 s. 8 § 34). Om C. Gracchus har faffat en vis Censur saaledes, at Enhver, der besad den, kunde blive optaget i Ridderstanden, vide vi iffe; men at census equester paa Jul. Cæsars (SUETON. Caes. 33), Augustus og de følgende Imperatorers Tid var 400000 Sestertii (omtrent 14720 Specier), er ganske vist (PLIN. H. N. XXXIII c. 1 s. 7 § 29. 30; s. 8 § 32; IUVENAL. I, 106; V, 132 sqq.; PLIN. Epist. I, 19; cfr. MADVIG Opusc. I p. 73).*) — *sex septem*] = sex septemve. TERENT. Eunuch. II, 3, 40: Illum liquet mihi deierare his mensibus || Sex septem prorsus non vidisse proxumis. Cfr. CIC. Attic. X, 8, 6; OVID. Metam. VI, 133. — *animus*] maaffec hvad han Od. IV, 9, 34 falder animus rerum prudens, omtrent = sapientia. — *mores*] her = mores aurei Od. IV, 2, 22. SENECA. Agam. 112: Periere mores, ius, decus, pietas, fides. Cfr. HORAT. Od. III, 24, 35; IV, 4, 35; Epist. II, 1, 2. — *Plebs* her med et foragteligt Bibegeb (Føbel). — Om denne Rigdommens

*) *Census senatorius* synes til samme Tid at have været 800000 Sestertii (SUETON. Octav. 41). Da Mange i Borgerkrigene havde mistet deres Fædreearv, nedfattede Augustus først Senatorernes Census til 400000 Sest., men forhøiede den senere, da Rigdommene tilstege, til 1,000000 Sest. (DIO. CASS. LIV c. 17 og 26) og for Nogle udfyldte han selv deres Census til 1,200000 Sest. (DIO. CASS. LV, 13). Denne Sum (duodecies sestertium) synes senere at have været den almindelige Senator-Census (SUETON. Octav. 41; IUVENAL. XIV, 326 et ibi Int.). Cfr. MADVIG Opusc. I p. 77 sqq.

Indflydelse paa dens Eiers borgerlige Stilling kan man sammenslutte følgende Ord af Plinius (H. N. XIV s. 1 § 5): Postquam Senator censu legi coeptus, iudex fieri censu, magistratum ducemque nihil magis exornare quam census, postquam coepere orbitas in auctoritate summa et potentia esse, captatio in quaestu fertilissimo ac sola gaudia in possidendo, pessum iere vitae pretia, omnesque a maximo bono liberales dictae artes in contrarium cecidere, ac servitute sola profici coeptum. SENEC. Controv. II, 9 p. 156 (ed. Amstel. 1672): Senatorium gradum census ascendit; census equitem Romanum a plebe discernit; census in castris ordinem promovet; censu iudex in foro legitur. Cfr. HORAT. Sat. I, 1, 62; Epist. II, 2, 151 sqq.; ovenfør til B. 43.

59. *Pueri ludentes*] Det kan neppe betvivles, at Horatius har sigtet til en eller anden Børneleg, hvori disse Udtryk ere bleve brugte. Man har tænkt paa et Boldspil, som Pollux (IX, 7, 106) kalder οὐρανία og beskriver saaledes: Ὁ μὲν ἀνακλάσας αὐτὸν ἀπερῶνιπτει τὴν σφαιρᾶν εἰς τὸν οὐρανόν, τοῖς δ' ἦν ἀλλομένοις φιλοτιμία, πρὶν εἰς γῆν αὐτὴν πεσεῖν, ἀρπάσαι, ὅπερ ἔοικεν Ὅμηρος ἐν Φαίαξιν ὑποδηλοῦν (Odys. 8, 370 sqq.). ὁπότε μέντοι πρὸς τὸν τοῖχον τὴν σφαιρᾶν ἀνυπέμπουεν, τὸ πλῆθος τῶν πηδημάτων διελογίζοντο, καὶ ὁ μὲν ἠττώμενος ὄνος ἐκαλεῖτο καὶ πᾶν ἐποίει τὸ προσταχθέν, ὁ δὲ νικῶν βασιλεύς τε ἦν καὶ ἐπιτάττειν. Til denne Leg sigter Sokrates hos Platon (Theaetet. p. 146 A.), idet han opfordrer nogle af sine unge Venner til at besvare et Spørgsmaal: τί φασί; τίς ἂν ἡμῶν πρῶτος εἴποι; ὁ δὲ ἄμαρτῶν, καὶ ὃς ἂν ἀεὶ ἄμαρτάνῃ, καθεδεῖται, ὡσπέρ φασιν οἱ παῖδες οἱ σφαιρίζοντες, ὄνος· ὃς δ' ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν καὶ ἐπιτάξει ὅτι ἂν βούληται ἀποκρίνεσθαι. — Man maa imidlertid tilstaae,

at haade de Græffe og Romerske Drenges kunne have havt andre Rege, hvori de valgte den bygtigste af deres Midte til Konge, f. Ex. den, som Pollux kalder βασιλίδα og beskriver saaledes: Βασιλίδα μὲν οὖν ἔστιν, ὅταν διακληρωθέντες ὁ μὲν βασιλεὺς ταύτη τὸ πρακτέον, ὁ δὲ ὑπηρέτης εἶναι λαχὼν πᾶν τὸ ταχθὲν ὑπεκπονή (IX, 7, 110). En saadan Reg skal, som bekendt, have givet Anledning til, at Kyrros blev kendt, medens han levede blandt Hyrderne (HEROD. I, 114 sqq.; JUSTIN. I, 5). At de Udtryk, Horatius bruger, have været bekendte, kan sluttes af Zsidorus (Orig. IX, 3, 4), som derivierer Ordet rex af regere og tilføjer: Non autem regit, qui non corrigit. Recte igitur faciendo regis nomen tenetur, peccando amittitur. Unde et apud veteres tale erat proverbium: *Rex eris, si recte facias; si non facias, non eris.* Cfr. DIO CASS. XLIII, 20.

60. *Hic murus aheneus esto*] Disse Ord kunne ikke ansees for Drengenes, men for Digterens egne, der bifalder Drengenes Fremgangsmaade ved den Erklæring, at det siffreste Herredømme erhverves ved en god Samvittighed. SENEC. Thyest. 388 sqq.: Rex est, qui metuit nihil; || Rex est, qui cupiet nihil; || Hoc regnum sibi quisque dat. — *murus aheneus*, ligesom *τείχος χάλκεον, ἄρρήκιον* (Odys. X, 4), en fast og stærk Muur; saaledes siger Digteren iuga ahenea (Od. I, 33, 11; III, 9, 18), murus aheneus (III, 3, 65), turris ahenea (III, 16, 1). AESCHIN. adv. Ctesiph. § 84: *χαλκοῖς καὶ ἀδαμαντίνοις τεύχεσιν, ὡς αὐτὸς φησι, τὴν χώραν ἡμῶν ἐτείχεσε, τῇ τῶν Εὐβοέων καὶ Θηβαίων συμμαχίᾳ.* SENEC. Epist. 82, 4: *Philosophia circumdanda est, inexpugnabilis murus*, quem fortuna multis machinis lacessitum non transit. Id. Epist. 74, 19: *Nullus contra fortunam inexpugnabilis murus est.* — At en god Samvittighed er et stort Gode, have Mange sagt, f. Ex. Platon (Rep. I

p. 331 A): τῷ μηδὲν ἑαυτῷ ἄδικον ξυνειδῶτι ἠδεῖα ἐλπὶς αἰεὶ παρέσσι καὶ ἀγαθῇ γηροτρόφος. Antiphanes (STOBAEI Floril. 24, 7): τὸ μὴ συνειδέναι γὰρ αὐτοῦ τῷ βίῳ ἢ ἀδίκημα μηδὲν ἠδονὴν πολλὴν ἔχει. Socrates siger: Ζηλοῦτε μὴ τοὺς πλεῖστα κεκτημένους, ἀλλὰ τοὺς μηδὲν κακὸν σφίσιιν αὐτοῖς συνειδῶτας· μετὰ γὰρ τοιαύτης ψυχῆς ἠδιστ' ἂν τις δύναιτο τὸν βίον διαγαγεῖν (Nicoel. § 59). Cfr. HORAT. Od. I, 22. — *palescere*] Om dem, der have en ond Samvittighed, siger Juvenalis (XIII, 223): Hi sunt, qui trepidant et ad omnia fulgura *pallent*, ἢ Quum tonat, exanimis primo quoque murmure coeli.

62. *Roscia lex*] Almuetribunen L. Roscius Dtho gav i Aaret 687 = 67 den Lov, at de 14 forreste Bænke i Theatret (bagved Orchestra, see SUTTON. Caes. 39; PETRON. c. 126) skulde forbeholdes de Romerske Riddere (LIVII Epit. LXXXIX; ASCON. in Cornel. p. 78 Orell.; VELL. PATERC. II, 32, 3; DIO CASS. XXXVI, 25; CICER. Muren. 19, 40; Phil. II, 18, 44; SUTTON. Octav. 14. 40; cfr. HORAT. Epod. 4, 15 sq.; JUVENAL. III, 154 sqq.; XIV, 324; MARTIAL. V, 8; — CIC. Fam. X, 32, 2). Under M. Ciceros Consulat (691 = 63) foraarsagede denne Lov nogle Uroligheder i Theatret, da en saadan Affondring af Ridderne syntes fornærmelig for de andre Borgere; men da Cicero i en Tale forsvarede Loven, blev Folket omstemt (PLUTARCH. Cic. 13; PLIN. H. N. VII c. 30 s. 31 § 116; CIC. Att. II, 1, 3).

63. *Nenia*] *Naenia est carmen, quod in funere laudandi gratia cantatur ad tibiam.* FESTUS p. 105 et 175. *Λέγεται δὲ παρ' αὐτοῖς (τοῖς Ῥωμαίοις) τὸ ἐπιτάφιον νηνία, ἕξ Ἑλληνικῆς μᾶλλον ἐτυμολογίας, ὅτι νήτην τὴν ἐσχάτην τῶν ἐν κηδέρεσσι χορδῶν Ἕλληνες καλοῦσιν.* LYD. de Magistr. I, 33 (p. 56 ed. Fuss.). I denne Betydning Sørge sang forekommer det HORAT. Od. II, 1, 38; 20, 21;

4*

bruges om idelig Gjentagelse af Noget (CIC. Orat. II, 18, 75; Fin. IV, 4, 10; Divin. I, 47, 105). Meningen er naturligtvis, at de her nævnte Mænd og deres Samtidige i Praxis fulgte den Grundsætning, som udtrykkes ved Drengenes *Rex eris, si recte facies*.

65—69. Hvo er din bedste Raadg'ver, den Mand, der raader Dig til paa enhver Maade at skaffe Dig Penge, for at

cfr. CIC. Leg. II, 24, 62; QUINTIL. VIII, 2, 8; SÆTON. Octav. 100. — Da saadanne Sange vel iffe pleiede at udmærke sig ved deres Fortræffelighed (*Nænia ineptum et inconditum carmen*, quod adducta mulier, quae praefica diceretur, his, quibus propinqui non essent, mortuis exhiberet. NONIUS s. v. p. 145), brugtes Ordet oafaa om

Du kan blive Ridder og faae Plads paa Ridderbænkene, eller den, der vil lære Dig Philosophie, for at Du kan foragte Penge? — *si non*] som det Græske *εἰ δὲ μὴ* (cfr. ad Plat. Crit. p. 53 E). CIC. Fam. VII, 3, 5: Notum tibi omne meum consilium esse volui, ut scires . . . nunc, si haec civitas est, civem esse me; *si non*, exulem esse. — *Pupij*] Pupius kendes fun af dette Sted og af den Beretning, Scholiasterne hertil meddele: Pupius tragoediographus ita movit affectus spectantium, ut eos flere compelleret; inde distichon fecit: *Flebunt amici et bene noti mortem meam*; || *Nam populus in me vivo lacrimavit satis* (SCHOL. CRUQ.). At hans Stykker ere blevne opførte paa Horatius's Tid, kan man see af dette Sted; men om han endnu har levet, da disse Vers bleve skrevne, eller iffe, skal Ingen kunne afgjøre. — *lacrimosa* (cfr. Od. I, 8, 14; 21, 13; Sat. I, 5, 80) synes her at have en spottende Vibetydning, som det Franske larmoyant. Det er iffe blot Taarer, Tragoedien skal fremfalde.

68. En gammel Digter Chairemon har sagt: *Τύχη τὰ θνητῶν πράγματ', οὐκ ἐμβουλία* (STOBAEI Eclog. I p. 196 Heer.; cfr. PLUTARCH. de Fortuna c. I p. 97) eller *Vitam regit fortuna, non sapientia* (CIC. Tuscul. V, 9, 25). Hos vor Digter siges Fortuna at være *saevo laeta negotio et || ludum insolentem ludere pertinax* (Od. III, 29, 49 sq.; cfr. I, 34, 14 sqq.; I, 35; II, 1, 3; Sat. II, 2, 126; 8, 61 sqq.). Men selv Epikuros sagde, at den Vise vilde *τύχη ἀντιτάξασθαι* (DIOG. LAERT. X, 120); og hos en anden Philosoph hedder det: *Sapienti non timide nec pedetentim ambulandum est*; tanta enim fiducia sui est, ut obviam fortunae ire non dubitet nec unquam loco illi cessurus sit; nec habet, ubi illam timeat, quia non mancipia tantum possessionesque et dignitatem, sed corpus quoque suum et oculos et manum, et quidquid est cariorem

vitam facturum, seque ipsum inter precaria numerat vivitque ut commodatus sibi et repositibus sine tristitia redditurus (SENEC. Tranq. Animi 11). — *respondere*] = repugnare, resistere. Satir. II, 7, 85: respondere cupidinibus, contemnere honores; cfr. Ibid. II, 4, 18; 7, 103. — *liberum*] Efter Stoifernes Mening er kun den Vise fri; see B. 107. Cicero's Paradox. V vil bevise, *ὅτι μόνος ὁ σοφὸς ἐλεύθερος, καὶ πᾶς ἄφρων δοῦλος*. SENEC. Epist. 51, 8: Quae sit libertas quaeris? Nulli rei servire, nulli necessitati, nullis casibus, fortunam in aequum deducere. Cfr. HORAT. Sat. II, 7, 83 sqq.; Epist. I, 16, 63 sqq. — *erectum*] Od. IV, 9, 35: animus secundis temporibus dubiisque rectus; cfr. Od. III, 3, 1 sqq.; CIC. Tuscul. V, 14, 42. — *praesens*] kan forklæres mægtig, kraftig, som Od. I, 35, 2; Sat. II, 2, 41; men misligt er det, at Digteren kun har tænkt paa, at Naadgiveren ligesom staaer ved Siden af den, hans Naad henvender sig til; han formaner altsaa ved sit eget Exempel.

70—75. Philosophen har andre Anskuelser om, hvad der er godt og ondt, end Mængden; han kan derfor ikke, skjøndt han beboer samme By, dele sine Landsmænds Grundsætninger, da han derved vilde udsætte sig for ligesom at opsluges af deres Slæthed. Epikuros sagde: Numquam volui populo placere; nam quae ego scio, non probat populus; quae probat populus, ego nescio (SENEC. Epist. 29, 9). Seneca siger om den Vise: Non respicit, quid homines turpe iudicent aut miserum; non it, qua populus; sed ut sidera contrarium mundo iter intendunt, ita hic adversus opinionem omnium vadit (SENEC. Const. Sap. 14; cfr. CIC. Tuscul. II, 26, 63).

71. *Porticibus*] Buegangene, af hvilke der har været en stor Mængde i Rom saavel ved Templer og andre offentlige Bygninger som ved private Huse (cfr. Od. II, 15,

14 sqq.), vare almindelige Spadsesteder for Lediggangere, Joretskede osv. (Sat. I, 4, 134; Epist. I, 6, 26; PROPERT. II, 23, 5; 31, 2; 32, 12; OVID. A. A. I, 67 sqq. 491 sqq.; IUVENAL. IV, 5 sq.; VI, 60 sq. 163; VII, 178 sqq.; XII, 101; XIV, 66; MARTIAL. I, 13, 5 sqq.; II, 11, 2; 14; III, 20, 10 cet.). — *fruar*] omtrent = utar med et Bibegreb af den med Brugen forbundne behagelige Jøselse.

72. Egentligt sequar quae diligit, fugiam quae odit.

73. *Olim*] *Olim*, ποτέ, er den sædvanlige Begyndelse af Fabler og Fortællinger („der var engang en Mand“ osv.), som Sat. II, 6, 79; TERENT. Andr. I, 3, 16; V, 4, 20. — Han sigter til en bekendt Æsopi'sk Fabel, der fortælles saaledes: *Λέων γηράσας καὶ μὴ δυνάμενος δι' ἀλλκῆς ἐναντιῷ τροφῆν πορίζειν, ἔγνω δεῖν δι' ἐπινοίας τοῦτο πράξαι. Καὶ δὴ παραγεγόμενος εἰς τι σπήλαιον καὶ ἐνταῦθα κατακλιθεὶς προσεποιεῖτο τὸν νοσοῦντα, καὶ οὕτω τὰ παραγεγόμενα πρὸς αὐτὸν εἰς ἐπίσκεψιν ζῶα συλλαμβάνων κατήσθιε. Πολλῶν δὲ θηρίων καταναλωθέντων, ἀλώπηξ τὸ τέχνασμα αὐτοῦ συνείσα παραγέγειτο, καὶ σταῖσα ἄπωθεν τοῦ σπηλαίου ἐπυρθάνετο αὐτοῦ, πῶς ἔχοι τοῦ δὲ εἰπόντος κακῶς καὶ τὴν αἰλίαν ἐρομένου, δι' ἣν οὐκ εἴσεισιν, ἔφη· Ἄλλ' ἔγωγε εἰσῆλθον ἄν, εἰ μὴ ἐώρων πολλῶν εἰσιόντων ἵχνη, ἐξιόντος δὲ οὐδενός. — Οὕτως οἱ φρόνιμοι τῶν ἀνθρώπων ἐκ τεκμηρίων προορώμενοι τοὺς κινδύνους ἐκφεύγουσι.* (ÆSOPi Fab. 140 ed. Schneid.). Denne Fabel omtales allerede hos Platon (Alcibiad. I p. 122 E; cfr. PLUTARCH. de Profect. Virt. c. 7 p. 79). Af de Latinske Forfattere har Lucilius behandlet den i 30te Bog, som vi kunne see af tre efterladte Fragmenter: *Leonem || aegrotum ac lassum. — Deducta tunc voce leo: Cur tu ipsa venire || non vis huc? — Quid sibi vult, quare sit, ut introversus et ad te || Spectent atque ferant vestigia se omnia prorsus?* (NONIUS s. v.

lassum p. 341, deductum p. 289, spectare p. 402).
 Scholiasten Porphyrus har altsaa Net i den Bemærkning:
 Luciliana sunt haec.

76—80. Det er umuligt af følge Romerfolkets Anskuelse allerede af den Grund, at de enkelte Personer vel ere enige i at stræbe efter Penge, men gjøre det paa forskjellige Maader; thi quot capitum vivunt, totidem studiorum || milia (Satir. II, 1, 27 sq.; cfr. TERENT. Phorm. III, 3, 14; PERS. V, 52 sq.). — *Bellua multorum capitum*] Et lignende Billede bruger Platon om den menneskelige Sjæl: *Πλάττε μίαν μὲν ιδέαν θηρίου ποικίλου καὶ πολυκεφάλου, ἡμέρων δὲ θηρίων ἔχοντος κεφαλὰς κύκλω καὶ ἀγρίων, καὶ δυνατοῦ μεταβάλλειν καὶ φύειν ἐξ αὐτοῦ πάντα ταῦτα* (de Rep. IX p. 588 C. cfr. p. 189 B). Om Folket hedder det i Dialogen Axiochus p. 369 A: *δῆμος ἀχάριστον, ἀψίχορον, ὠμόν, βάσκανον, ἀπαίδευτον, ὡς ἂν συνηραρισμένον ἐκ συγκλύδωνος ὄχλου καὶ βιαίων φλυάρων*. SENEC. Clement. I, 1: Iuvat immittere oculos in hanc immensam multitudinem, discordem, seditiosam, impotentem, in perniciem alienam suamque pariter exsultaturam, si hoc iugum fregerit.

77. *conducere publica*] Statsindtægterne bortforpagtedes (locabantur) af Censorerne ved offentlig Auction (CIC. Leg. Agr. I, 3, 7); de, der imod at betale Staten en bestemt Sum paatogte sig at indfræve Afgifterne hos Skatteyderne (qui vectigalia conducebant eller redimebant), kaldtes publicani og dannede forskjellige societates med en magister i Spidsen. Saadanne Forpagtninger vare i Almindelighed meget indbringende. Paa Republikens sidste Tider vare især de Romerfle Riddere Toldforpagtere (CIC. Leg. Man. 2, 4. 6; 6, 14 sqq.; 7, 17. 18; Plane. 9, 23. 24; 13, 32; 14, 34. 35; Verr. II c. 70—77; III, 71, 166 sqq.; Attic. I, 17, 9. 10; Off. III, 22, 88; SUTTON. Caes. 20; TACIT. Ann. XIII, 50. 51).

— Til disse Forpagtninger synes Horatius at sigte; at der imidlertid ogsaa gives andre Entrepriser, hvorpaa der kunde tjenes Penge, sees af *IUVENAL.* III, 30 sqq.: *Maneant, qui nigrum in candida vertunt, || Quis facile est aedem conducere, flumina, portus, || Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver, || Et praebere caput domina venale sub hasta.* Cfr. *SENEC.* Epist. 101, 4; 119, 5.

78. Da Rom var bleven Verdens Beherskerinde, og den Tid var indtruffet, hvor *divitiae avaritiam et abundantes voluptates desiderium per luxum atque libidinem pereundi perdendique omnia invexerant* (*LIVII Praefat.* 12), kom man let til den Erkjendelse, at den nemmeste Maade at blive rig paa var at komme i Besiddelse af den af Andre sammenstræbede Formue. Man søgte altsaa ved Opvartning, Foræring og paa alle mulige Maader at indfinigre sig hos rige Folk, navnlig de Gamle og dem, der manglede naturlige Arvinger, for at tilliste sig en Plads i deres Testamenter. Allerede Cicero omtaler det Foragtelige i denne Stræben: *An eorum servitus dubia est, qui cupiditate peculii nullam conditionem recusant durissimae servitutis? Hereditatis spes quid iniquitatis in serviendo non suscipit? quem nutum locupletis orbi senis non observat? Loquitur ad voluntatem; quidquid denuntiatum sit, facit; assectatur, assidet, munerat. Quid horum est liberi? quid denique non servi inertis?* (*CIC.* Paradox. V, 2, 39; cfr. *Offic.* III, 19, 75). Efter hans Tid tiltog denne Stræben, og der fandtes Menneffer, qui *captandorum testamentorum artem profitebantur* (*SENEC.* Benef. VI, 38). Saadanne *captatores* (*IUVENAL.* V, 98; X, 202; *PETRON.* 125. 141) eller *heredipetae*, som en senere Tidæalder benævnete dem (*PETRON.* 124), og deres Fremgangsmaade omtales saa hyppigt, at jeg her kun vil anføre nogle Hovedsteder derom: *HORAT.* Satir. II, 5; *PLIN.* H. N.

XIV s. I § 5 (anført ovenfor S. 49); IUVENAL. IV, 18 sqq.; XII, 93 sqq.; MARTIAL. IV, 56; V, 39; VI, 63; VIII, 27; XI, 44; SENEC. Benef. IV, 20; Consol. ad Marc. 19; Constant. Sap. 5; Epist. 68, 9; PLIN. Epist. II, 20; VII, 24, 7; VIII, 18; TACITI ANN. XIII, 42. 52; XIV, 40; XV, 19; PETRON. 116 sq. 140 sq.; LUCIANI Dial. Mort. V—IX. XI; AMMIAN. MARCELL. XIV, 6 p. 16; XXVIII c. 4 p. 433 sq. — Den Behagelighed, der saaledes var forbunden med at være barnløs, foranledigede, at mangefoldige Mænd undløde at gifte sig (PLAUT. Miles III, 1, 110 sqq.; IUVENAL. V, 137 sqq.; VI, 38 sqq.; PLIN. Epist. IV, 15, 3), og de imod coelibes givne Løve (f. Ex. DIO CASS. LIV, 16; TACITI ANN. III, 25 et ad eum loc. Lips. Excurs.; SUTTON. Octav. 34. 89) hjalp iffe stort. — *Crustis*] *Crusta* og *crustula* i. e. *tenuis placentae, opus dulciarium*. SCHOL. CRUQ. ad Sat. II, 4, 47; cfr. Sat. I, 1, 25; IUVENAL. IX, 5; VARRO L. L. IV p. 31 Bip.; SERV. ad Virg. Aen. VII, 115. — *pomis*] Poma ere alle Slags Træfrugter; Ordet har et endnu større Omfang end *mala*, om hvilke det hedder hos Macrobius (Saturn. II, 15): *Sunt de agricultura scriptores, qui nuces et mala sic dividunt, ut nuces dicant omne pomum, quod foris duro tegatur et intus habeat, quod esui est; malum vero, quod foris habeat, quod esui, et durum intus includat*. Under Navnet *Æbler* indbefattedes ogsaa *Dvæder*, *Granater*, *Ferskener*, *Pomerantz*, *Citroner* osv. (ATHEN. III c. 20 sqq. p. 80 sqq.). At saadanne Frugter vare behagelige Foræringer, siges ogsaa Sat. II, 5, 12 sqq. — *Viduas*] Dig. L, 16, 252 § 3: *Viduum non solum eam, quae aliquando nupta fuisset, sed eam quoque mulierem, quae virum non habuisset, appellari ait Labeo*.

79. *Excipiant*] Excipere bruges om Jægeren, der lurcr paa Billedet, f. Ex. Od. III, 12, 10; PHAEDR. I, 11, 6. — *Senes*] naturligtviis her coelibes. — *Vivaria*] GELL. N. A. II, 20: *Vivaria* quae nunc dicuntur septa quaedam loca, in quibus ferae vivae pascuntur, M. Varro dicit leporaria appellari. — *Vivaria* quae nunc vulgus dicit, sunt quos *παράδεισους* Graeci appellant. Ordet betegner altsaa en indhegnet Dyrehauge, hvis Indretning COLUMELLA beskriver IX c. 1 (cfr. ID. VIII, 1, 4; PLIN. H. N. VIII c. 32 s. 50 § 116; c. 52 s. 78 § 211; IUVENAL. III, 308). Men Ordet bruges ogsaa ligesom piscina om Fiskeparter eller lignende Steder, hvori Romerne underholdt Muræner, Østers osv. (COLUMELL. VIII, 16 sq.; PLIN. H. N. IX c. 54 s. 79 § 168; s. 80 § 170; SENEC. Clement. I, 18; Nat. Quaest. III c. 19; Epist. 90, 7; IUVENAL. IV, 51). Endskjøndt man ved dette Sted kunde tænke paa et fra Fiskefangsten taget Billede (cfr. Epist. I, 7, 74; Sat. II, 5, 25. 44; IUVENAL. XII, 123) og derefter forklare vivaria, synes det dog naturligere at tænke paa en Dyrehauge, hvori det fangede Billedt fedes, indtil Slagtetiden kommer (cfr. MARTIAL. IX, 89, 4).

80. *oculto senore*] Naturligtviis var det tilladeligt at laane sine Penge ud paa Rentcr, naar man holdt sig til den lovlige Rentefod, som paa Horatius's Tid var 12 pCt., hvorvel Magerfarle endog udpræsted 60 pCt. af Føls, der trængte til Penge (Sat. I, 2, 14). Men dog blev denne Maade at anbringe sine Penge paa fun lidet agtet, saa at den gamle M. Cato Censorius svarede en Mand, der spurgte ham om, hvilken Maade der var den bedste at forsøge sin Formue paa: bene pascere, dernæst satis bene pascere, male pascere, arare; og da den Første spurgte: quid fenerari? svarede Cato: quid hominem occidere? (Cic. Off. II, 25, 89). Ogsaa Cicero anfører feneratorum quaestus imellem dem, der

paadrage sig Folks Had (Off. I, 42, 150). Digteren omtaler altsaa her Menneſter, der ville synes reiffafne, men hemmeligen drive Nager.

81—90. Man kunde endda finde sig i, at de forffjellige Menneſter have forffjellige Tilboieligheder; men deres Uftadighed gaær ſaa vidt, at de enkelte Menneſter ſtifte Sind hver Time.

81. *Esto*] har ſom det Græſke *εἶεν* (vid. ad Plat. Apol. p. 18 E) concessiv Betydning (lad ſaa være), ſee Sat. I, 6, 19; II, 1, 83; 2, 30; 3, 65; Epist. I, 17, 37; TERENT. Heautont. III, 3, 11. — *durare*] *καρτερεῖν*, cfr. Od. I, 14, 7; Sat. I, 6, 128. — Denne menneſkelige Uftadighed er Gjenſtand for Digterens Sat. II, 7.

83. *Baiis*] Den lille Stad Baiae laa paa Kysten af Campanien imellem Cumae og Puteoli, i en ſærdels ſjøn Egn (PLIN. H. N. III c. 5 s. 9 § 60 sq. coll. s. 6 § 40). Stedet var berømt for fine Mineralfilder, ſom vare af forffjellig Art (PLIN. H. N. XXXI c. 2. s. 2 § 5); men ifær benyttede man de paa mange Steder af Jorden opftigende Svovlsdampe til Sudatorier. Baiae blev derved, uagtet Egnen var uſund (CIC. Fam. IX, 12), et af Romernes berømtede Badesteder (MARTIAL. VI, 42, 7; XI, 80), hvor de Syge ſøgte Helbredſe (STRAB. V p. 244 sq.; DIO CASS. XLVIII, 51; SENECA. Epist. 51; HORAT. Epist. I, 15, 2 sqq.; Od. III, 4, 24; CELSUS II, 17; VITRUV. II, 6), medens de Sunde jagede efter de Jernvielfer, ſom Stedet tilbød i ſaa rigelig Mængde, at Seneca kalder det et *diversorium vitiorum* (SENECA. Epist. 51, 3; cfr. CIC. Cael. II, 27; 15, 35; 16, 38; 20, 47. 49; Fragm. Orat. in Clod. et Curion. IV; ad Attic. I, 16, 10; Fam. IX, 2, 5; PROPERT. I, II, 27 sqq.; OVID. A. A. I, 255 sq.; MARTIAL. I, 63; VI, 43). Paa nærværende Sted tænker Digteren vel iffe ſaa meget paa Byen ſelv ſom paa hele Egnen deromkring, *sinus Baianus*

(SÜETON. Ner. 27; PLIN. H. N. II c. 103 s. 106 § 227; XXXI c. 2 s. 2 § 4; STATI Silv. III, 2, 17), der var bedæffet med prægtige Villæer, som de rige Romere der havde ladet opføre (STRAB. V p. 247; SENEC. Epist. 51, 11). — *in orbe*] = in toto orbe OVID. Metam. XIV, 680. — *præluce*] i. e. splendidior est. SCHOL. CRUQ. Saaledeſ Od. I, 33, 4: cur tibi iunior || læsa præniteat side.

84. *Lacus*] Lacus Lucrinus (HORAT. Od. II, 15, 3; Sat. II, 4, 32) i Nærheden af Baia, hvilkfen Sø Augustus i Aaret 717 = 37 efter M. Agrippas Raad forenede med Averner=Seen og Havet, hvorved han dannede den berømte portus Iulius (STRAB. V p. 244 sq.; DIO CASS. XLVIII, 50 sq.; SÜETON. Octav. 16; PLIN. H. N. XXXVI c. 15 s. 24 § 125; VIRG. Georg. II, 161; HORAT. A. P. 63 sqq.). — Vi maae tænke os en rig Herre (*dives* og *herus* betegne naturligtviis den samme Person, som Od. II, 18, 31 sq.), der faaer Lyſt til at anlægge et Baianum og nu i største Hast lader Dæmninger opfaſte foran Strandbredden for at kunne faae en fast Byggegrund lige ud til Havet; ſee Od. II, 18, 20 sqq; III, 1, 33 sq.; 24, 3 sq.; VELL. PATERC. II, 33, 4; PLUTARCH. Lucull. 39; SENEC. Controv. V, 5; SÜETON. Calig. 37. — SENEC. Epist. 89, 20: Quousque nullus erit lacus, cui non villarum vestrarum fastigia immineant, nullum flumen, cuius non ripas aedificia vestra praetexant? Ubi cumque scatebunt aquarum calentium venae, ibi nova diversoria luxuriae excitabuntur. Ubi cumque in aliquem sinum litus curvabitur, vos protinus fundamenta facietis nec contenti solo, nisi quod manu feceritis, maria agetis introrsus.

85. *vitiosa libido*] cfr. vitiosa cura Od. II, 16, 21. — Derſom en taabelig Flyvegrille giver hans Tanke en anden Retning, vælger han en anden Plads til at bygge ſin Villa

paa. Istedetfor Guderne sender nu Eunen ham et Barsef. Man kan sammenligne VIRG. Aen. IX, 184 sq.: Nisus ait, Dine hunc ardorem mentibus addunt, || Euryale? an sua cuique deus fit dira cupido? — *Teanum*] Der findes to Byer af dette Navn i Italien: *Teanum Sidicinum* i Campanien ved den Appisse Bei (STRAB. V p. 237. 249; ANTONINI Itiner. p. 121 og 304 ed. Wessel.; CIC. Attic. VIII, II, B, 2; Philipp. XII, II, 27) og *Teanum Apulum* i Apulien iffe langt fra Larinum (STRAB. V p. 242; VI p. 285; CIC. Cluent. 9, 27; Att. VII, 12, 2; 13, b, 7). Her menes formodentligen den første, som af Strabon (l. c. p. 249) kaldes *ἄξιόλογος*. — *Ferramenta*] her = ferramenta fabrilia (SENEC. Epist. 90, 9). — *Tolletis*] Om denne Brug af Futurum, som nærmer sig til Imperativ, see Madvig Gramm. § 384 Anm.; cfr. Epist. I, 13, 2. 10. 12; 17, 49.

87. *Lectus genialis*] FESTUS p. 70: *Genialis lectus*, qui nuptiis sternitur in honorem genii, unde et appellatus. SERV. ad Virg. Aen. VI, 603: *Geniales lecti* proprie sunt, qui sternuntur puellis nubentibus, dicti a generandis liberis. Cfr. ISIDORI Orig. XX, II, 5. En saadan Brudeseeng opretdes, som det synes, med stor Pragt (CIC. Cluent. 5, 14; CATULL. 64, 47 sqq.; IUVENAL. X, 334 coll. VI, 22; APUL. Metam. X p. 252 Bip.) og opstillede i Forsalen (atrium, som her kaldes *aula*) ligeoverfor Døren, hvorfor den ogsaa kaldes *lectus adversus* (ASCON. ad Cic. Milon. 5, 13 p. 43 Orell.; PROPERT. IV (V), II, 85 sq.; LABERIUS ap. Gell. N. A. XVI, 9). — *Prius*] = praestantius, som Od. IV, 10, 4; Carm. Sec. 51; Sat. II, 5, 30; Epist. I, 18, 27; II, 1, 55. — *Bene esse*] Talemaaden findes Sat. II, 2, 120; Epist. I, 12, 5; SENEC. Epist. 92, 6; ligesom pulchre esse Sat. II, 8, 19. — Da vi her skulle tænke paa det samme Menneffes Ustædighed, maae vi forestille os en Mand, der,

medens han er gift, lovspriser det ugifte Liv (FESTUS p. 34: *Coelibem dictum existimant, quod dignum coelo vitam agat*), og naar hans Ægteffab er oplest, foretrækker Ægtemændenes Lod.

90. *Protea*] Proteus var en gammel Havgud (*γέρων ἄλιος νημεριτής*), som vogtede Poseidons Hjorde (*φῶκαι*, cfr. THEOCRIT. VIII, 52; HORAT. Od. I, 2, 7); han besad Svadoms gave og tillige den Egenskab at kunne forvandle sig til alle mulige Skiffelser: *ἀλλ' ἤτοι πρῶτιστα λέων γένει ἠγγένειος, ἢ ἀπὸρ ἔπειτα δράκων καὶ πόρδαλις ἠδὲ μέγας σῶς ἢ γίγνεται δ' ὕγρον ὕδωρ καὶ δένδρον ὑψιπέτηλον*. Men naar man holdt ham rigtigt fast, indtil han antog sin oprindelige Skiffelse, kunde man faae Sandheden ud af ham (Odys. IV, 384 sqq.; VIRGIL. Georg. IV, 387 sqq.; cfr. PLATON. Euthyphr. p. 15 D; Euthyd. p. 288 B; Ion p. 541 E). Han staaer her ligesom Sat. II, 3, 71 som Typpus for Ustabilitet og som den, der er vanskelig at fastholde.

91—93. Den Fattige er, saavidt hans Omstændigheder tillade det (cfr. til B. 46), lige saa ustabil som den Rige. — *Quid pauper?*] ligesom Ep. I, 2, 10: *Quid Paris? — ride!*] Digteren tiltaler som i B. 42 enhver Læser; altsaa er det kun hans Hensigt at gjøre opmærksom paa det latterlige i den Fattiges Ustabilitet; thi Nil habet infelix paupertas durius in se, ἢ Quam quod ridiculos homines facit (JUVENAL. III, 152 sq.). Men Fattigdommen bør i og for sig ikke oprække latter; kun da er det tilladt at lee, naar den Fattige vil efterabe den Rige, som i Sat. II, 3, 307 sqq.; Epist. I, 18, 21 sqq. — *Coenacula*] *Coenaculum* betyder egentligt Spise stue; VARRO L. L. IV p. 45 Bip.: *Ubi coenabant, coenaculum vocitabant, ut etiam nunc Lanuvii apud aedem Iunonis et in cetero Latio ac Faleriis et Cordubae dicuntur. Posteaquam in superiore parte coenitare coeperunt, superioris domus universa coenacula dicta. Posteaquam ibi coenabant,*

plura facere coeperunt, ut in castris ab hieme Hiberna. Da Spisestuen altsaa oprindeligt laa i den øverste Deel af Huset, kaldtes den øverste Etage coenaculum; derfor siger den til Amphitruo forvandlede Juppiter hos Plautus (Amphitr. III, 1, 3): in superiore habito coenaculo. For at Rom kunde faae Plads til sine mange Indvaanere, stige Husene i Heiret, og coenacula bleve Huusleiligheder (VITRUV. II, 8, 17; cfr. CIC. leg. Agrar. II, 35, 96). Disse synes at have været indrettede saaledes, at man havde særskilte Dygange til dem fra Gaden; LIV. XXXIX, 14, 2: Consul rogat socrum, ut aliquam partem aedium vacuum faceret, quo Hispala immigraret. Coenaculum super aedes datum est, scalis ferentibus in publicum obseratis, aditu in aedes verso. Dertil sigter maaskee ogsaa den hos Festus (p. 42) forekommende Forklaring: Coenacula dicuntur, ad quae scalis adscenditur. I Rom som i andre store Stæder maatte den fattige stige op imod Himlen; saaledes hedder det om Grammatikeren Orbilius (Epist. II, 1, 70 sq.): Iam persenex pauperem se et habitare sub tegulis quodam scripto fatetur (Sueton. Illustr. Gramm. c. 9); og Martialis siger om sig selv: scalis habito tribus, sed altis (I, 118, 7; cfr. VII, 20, 20; IUVENAL. III, 200 sqq.). Saaledes svare coenacula omtrent til vore Tagkamre (Sueton. Octav. 45; Vitell. 7; Quintil. VI, 3, 64; IUVENAL. X, 18; Petron. 38). Den fattige ombyttede altsaa sit leiede Tagkammer, og ved slige Leiligheder kan der vel være foresaldet komiske Scener, der lignede den ved Bacerras Styning den 1ste Juli (Martial. XII, 32), især naar, som i dette Tilfælde, Berten havde beholdt en Deel af Effecterne for sin Huusleie (pensio cellae, Martial. III, 30, 3). — *Lectos*] Romernes lecti, der nærmest maae sammenlignes med vore Sophaer eller Leibænke, vare af forskjellig Størrelse og Form; de vare enten cubiculares eller tricliniaries (Varro

L. L. VII p. III Bip.; VALER. MAX. IX, 13 exter. 4). De første, de egentlige Sovesofphaer, vare noget høiere, saa at man brugte en Skammel (scamnum eller scabellum) til at stige op i dem (VARRO L. L. IV. p. 46; ISIDOR. XX, 11, 8; cfr. OVID. Fast. II, 345 sqq.; TIBULL. I, 2, 19 ibique Broukh.). De forfærdigedes oprindeligen af Træ, som man forffjønede ved at belægge det med Fineer af kostbarere Træsorter, Elphenbeen, Skildpadde osv. (PLIN. H. N. XVI c. 43 s. 84 § 232 sq.; PROPERT. III (IV), 7, 49 sq.; cfr. Odys. XXIII, 199 sqq.). Senere brugte man dem af Bronze (lecti aerati, LIV. XXXIX, 6, 7; CIC. Verr. IV, 26, 60). Over Stellet spændtes Remme, som kaldtes restes, fasciae, institae (CIC. Divin. II, 65, 134; MARTIAL. V, 62, 6; PETRON. 97; cfr. HERODOT. IX, 118); deraf tenta cubilia (HORAT. Epod. XII, 12). Sengen havde et Rygstykke (pluteus), hvorimod den forreste aabne Side hed sponda. ISIDOR. XX, 11, 5: Sponda exterior pars lecti, pluteus interior. (Cfr. SUTTON. Caes. 49; OVID. Amor. III, 14, 26. 32; MARTIAL. III, 91, 9 sq.; HORAT. Epod. 3, 22; PROPERT. IV (V), 8, 68). — Til at ligge paa brugtes oprindeligen Straa=Matraesser, der ogsaa senere benyttedes i Keiren (PLIN. H. N. VIII c. 48 s. 73 § 193: Antiquis torus e stramento erat, qualiter etiam nunc in castris; cfr. VARRO IV p. 46; HORAT. Sat. II, 3, 117; ISIDOR. XX, 11, 1). Senere brugtes Puder (culcitae, cervicalia), hvis sædvanlige Fyld (tomentum) var Uld (PLIN. H. N. VIII c. 48 s. 73 § 192 sq.; coll. XIX c. 1 s. 2 § 13; VARRO IV p. 46; ISIDOR. XIX, 27, 3; PETRON. 38). Dog stoppede man ogsaa Puder med Gaasefjer eller Svanebuum (PLIN. H. N. X c. 22 s. 27 § 53 sq.; CIC. Tuscul. III, 19, 46; MARTIAL. XII, 17, 8; XIV, 146. 159. 161; IUVENAL. I, 159; VI, 88; X, 362), medens de Fattige behjælp sig med sønderfaaret

Siv eller Hø (SENEC. Vit. Beat. 25; TACITI Ann. VI, 23; SUTTON. Tiber. 54; MARTIAL. XIV, 160. 162; OVID. Met. VIII, 656 sq.). Dvenpaa Puderne udbredtes Tæpper (vestes stragulae, stragula), som hos de Rige vare purpurfarvede (conchyliata, onchylio tineta) eller skarlagensrøde (coccina stragula), ogsaa prydede med indvævede eller broderede Figurer (CIC. Verr. I, 10, 28; IV, 26, 58 sq.; Philipp. II, 27, 67; Tuscul. V, 21, 61; Liv. XXXIV, 7, 3; XXXIX, 6, 7; TIBULL. I, 2, 75 sqq.; HORAT. Sat. II, 3, 118; MARTIAL. II, 16; XIV, 147. 150); fremdeles omtales cubicularia stragula e talparum pellibus (PLIN. VIII c. 58 s. 83 § 226). — *Lecti tricliniaries* (PLIN. H. N. XXXVII c. 2. s. 6 § 13; HORAT. Sat. I, 4, 86), paa hvilke man laae ved Bordet (VARRO ap. Isidor. XX, 11, 9), lignede vel de forhen nævnte, men vare lavere, ligesom de Gamles Borde i Almindelighed vare lavere, end vi pleie at bruge dem. De vare uden Tvivl endnu prægtigere end lecti cubiculares; der omtales lecti eburni (HORAT. Sat. II, 6, 103), aurei (CIC. Tuscul. V, 21, 61), testudinei pedibus inargentati (Digg. XXXII, 100 § 4; cfr. SUTTON. Calig. 32). De havde intet Rygstykke; men den ogsaa ved dem omtalte pluteus (SUTTON. Calig. 26) maa have været et ophøiet Endestykke paa den ene Ende, hvilket behængtes med prægtige Tæpper (toralia, HORAT. Sat. II, 4, 84; Epist. I, 5, 22; PETRON. 40; LAMPRIID. Heliogab. 19; VARRO L. L. IV p. 46; DIGG. XXXIII, 10, 5).

92. *Balnea*] Hos de ældre Romere var Badning ikke saa hyppig, som den senere blev; man badede sig i Almindelighed kun Markedsdagene (SENEC. Epist. 86, 11; VARRO ap. Nonium s. v. ephippium p. 108; COLUMELLA I, 6, 19); senere blev det almindeligt at bade sig hver Dag før Maaltidet, og Virtuoser i Ippighed toge flere Bade om Dagen

(SÜETON. NER. 27; PETRON. c. 28 og 72 sq.); ja Keiser Commodus skal have badet sig 7 til 8 Gange dagligt (LAMPRID. Commod. 11). Velhavende Folk havde dertil Bade i deres egne Huse (SENEC. Epist. 86, 3 sqq.; de Tranq. Animi 9; CIC. Cluent. 51, 141; Orat. II, 55, 223; Famil. XIV, 20), som hos de Rige bleve indrettede med stor Pragt (SENEC. Epist. 86, 5 sqq.; 90, 25; 122, 9; PLIN. Epist. II, 17, 11; V, 6, 25—27; IUVENAL. VII, 178; STATII Silv. I, 5; MARTIAL. VI, 42; IX, 76). De fattigere maatte hjælpe sig med at besøge Badstuer, som holdtes af private Mænd (balnea meritoria), hvilke ogsaa fandtes udenfor Rom (PLIN. Epist. II, 17, 26). At deres Antal i Byen maa have været meget betydeligt, kan sees af PLIN. H. N. XXXVI c. 15 s. 24 § 122: Adiicit ipse (M. Agrippa) in aedilitatis suae commemoratione et ludos undesehexaginta diebus factos et gratuita praebita balinea centum septuaginta, quae nunc Romae ad infinitum auxere numerum. Om Agrippas Vedlitet i Aaret 721 = 33 beretter Dio Cassius Følgende (XLIX, 43): *προσέτι καὶ ἔλαιον καὶ ἄλας πᾶσι διέδωκε· τὰ τε βαλανεῖα προῖκα δι' ἔτους καὶ τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς γυναιξὶ λούεσθαι παρέσχε· καὶ τοὺς κουρέας ἐν ταῖς πανηγύρεσιν, ἃς πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ἐποίησεν, ἐμισθώσατο, ἵνα μηδεὶς μηδὲν αὐτοῖς ἀναλώσῃ. Man maa da antage, at han har betalt Badstuerne's Eiere, for at de hele Aaret skulde give fri Adgang. Allerede før hans Tid havde Faustus Sulla i Aaret 694 = 60 bevertet Folket og givet Bade og Olie gratis (DIO CASS. XXXVII, 51 extr.); og senere fortælles, at Augustus, da han i Aaret 741 = 13 vendte tilbage fra Gallien, *τῷ δήμῳ προῖκα τὰ τε λουτρὰ καὶ τοὺς κουρέας τὴν ἡμέραν ἐκείνην παρέσχε* (DIO CASS. LIV, 25). I Aaret 742 = 12 testamenterede M. Agrippa Folket det af ham opførte Bad (thermae Agrippae, cfr. PLIN.*

H. N. XXXVI c. 25 s. 64 § 189), for at Folk der kunde bade sig uden Betaling (DIO CASS. LIV, 29). Senere opførte flere Keisere, som Nero, Titus, Caracalla og Diocletianus, offentlige Bade, hvoraf der endnu findes Ruiner. — Iovrigt omtales det ikke, at man kunde bade sig gratis; men Prisen paa et Bad angives baade under Augustus og i den følgende Tid til en quadrans (HORAT. Sat. I, 3, 137; SENECA. Epist. 86, 8; IUVENAL. VI, 447 coll. II, 152; MARTIAL. III, 30, 4; VIII, 42). De offentlige Bade besøgte baade af Mandfolk og Fruentimmer (QUINTIL. V, 9, 14; SUTTON. Octav. 94; MARTIAL. III, 72), hvorfor Keiser Hadrianus i Aaret 131 est. Chr. befalede, at hvert Køn skulde bade sig særskilt (DIO CASS. LXIX, 8); dog blev denne Befaling ikke overholdt og derfor oftere gjentaget. — Badenes Indretning kan man deels lære at kjende af de Gamles Beskrivelser (s. Ex. VITRUV. V, 10; PALLAD. I, 40) deels og endnu bedre af de tilværende Ruiner og navnlig af de Pompeianiske Bade (see Beckers Gallus II p. 11—52). — Den fattige kunde nu vise sin Ustædighed ved at stifte imellem de forskellige offentlige Bade (sfr. Epist. I, 11, 13; 14, 15; A. P. 298), af hvilke flere nævnes hos Martialis (II, 14, 11 sqq.; III, 20, 15 sq.; 36, 6; V, 70, 4; X, 51, 12); Balneae Palatinae nævnes CIC. Rosc. Am. 7, 18.

Tonsores] At aftage Skægget skal ifølge en Beretning af Philosophen Chrysispos først være kommet i Brug hos Grækerne paa Alexander den Stores Tid (ATHEN. XIII p. 565). Til Rom kom denne Mode noget senere, idet P. Licinius Mena skal have været den Første, som i Byens Aar 454 (= 300 f. Chr.) førte Barberere fra Sicilien til Italien; den yngre Scipio Africanus var den Første, som lod sit Skæg aftage hver Dag (VARRO R. R. II, 11, 10; PLIN. H. N. VII c. 59 s. 59 § 211; GELL. N. A. III, 4). De ældre

Romere lode Skæget vore og kaldes derfor oftere *intonsi* og *barbati* (HORAT. Od. II, 15, II coll. I, 12, 41; TIBULL. II, 1, 34; OVID. Fast. II, 30; VI, 264; CIC. Sest. 8, 19; Cael. 14, 33; IUVENAL. IV, 103). Det er her iffe Stedet at omtale de forskjellige Ufverlinger, Moden medførte med Hensyn til Skæget; det maa være nok at bemærke, at tonsores (om deres Haandtering og forskjellige Redskaber see POLLUX II, 32—35; VII, 165; X, 140; LUCIAN. adv. Indoct. 29; PLAUT. Capt. II, 2, 16 sqq.) foruden Skæget ogsaa besørge de Haarets Klipping og Frisering (see B. 94; SENEC. de Brev. Vit. 12; PLUTARCH. de Audiendo c. 8 p. 42); ligeledes var det deres Sag at klippe Neglene af (*ὀνυχιζέειν*, *ἀπονυχιζέειν*: POLLUX II, 146; PLAUT. Aulul. II, 4, 34 sq.; MARTIAL. III, 74, 3 sq.; XIV, 36; cfr. HORAT. Epist. I, 7, 50 sq.). Rimeligviis havde de Nige egne Slaver til disse Forretninger (cfr. CIC. Tuscul. V, 20, 58; VALER. MAX. IX, 13 exter. 4; Sueton. Octav. 79); men i Almindelighed besøgte man Barberstuerne (*κονοεῖα*, *tonstrinae*), hvor Godtsfolk pleiede at komme sammen og afhandle Dagens Nyheder (DEMOSTH. Aristog. I § 52 p. 786; THEOPHR. Char. XIV = XI; PLAUT. Amphitr. IV, 1, 5; Asin. II, 2, 76; Epid. II, 2, 14; PORPHYR. ad HORAT. Sat. I, 7, 3). Barbererne havde saaledes Leilighed til at høre Nyt fra første Haand og derpaa bringe det videre; de havde derfor allerede hos de Gamle Ord for at være en snaksom Slægt (PLUTARCH. de Garrulit. c. 13 p. 509; HORAT. Sat. I, 7, 3).

Conducto navigio] Det hørte med til Romernes Fornøielse at foretage Lystfarter til Søes. Saaledes fandt paa den til Ære for Gudinden Fors Fortuna den 24 Juni (a. d. VIII Kal. Quintiles) holdte Fæst den saakaldte *descensio Tiberina* Sted, hvorved man paa Baade seilede ned ad Tiberen og gjorde sig lystig (CIC. Fin. V, 24, 70 *ibique* Madvig;

OVID. Fast. VI, 775 sqq.). Men især foretoges Lyftsfeiladser paa broget malede og ellers udfmyffede Vaade og med Musik ved Baix, paa Luciner- og Averner-Søen (CIC. Cael. 15, 35; 20, 49; SENECA. Epist. 51, 4. 12; OVID. A. A. 1, 255 sq.; MARTIAL. 1, 63, 3; III, 20, 20; VI, 43) og overhovedet ned ad Campaniens Kyst til Putcoli eller Cajeta (ANIM. MARCELL. XXVIII c. 4 p. 432 Ernest., cfr. SUTTON. Octav. 98; Nero 27. 31. 34; TACITI Annal. XIV, 3 sqq.; DIO CASS. LXI, 12 sq.). — At rige Fjolf dertil have holdt egentlige Triremer, kan vel ikke bevises (i det Mindste godtgøres det ikke af HORAT. Od. II, 16, 21; III, 1, 39; TIBULL. 1, 4, 45 sq.); men man behøver ikke hos en Digter at holde sig saa strengt til et enkelt Ord. At de have havt stadfælgte Fartøier til saadant Brug, er ikke urimeligt; man kan dertil hense de naves *lusoriae et cubiculatae et alia ludibria regum in mari lascivientium*, som omtales hos Seneca (de Benef. VII, 20); ligeledes hvad der fortælles om Nero, at han havde ladet gjøre *ὀκταγωνόν τινα σκηνήν ὑπερφύεσ κάλλι καὶ πολυτελεία θέαμα*, som var anbragt paa et Skib (PLUTARCH. de Coh. Ira c: 13 p. 461 F), og at han forærede Skibe bort (SUTTON. Nero II extr.). Om Caligula fortæller Suetonius (Calig. 37): *Fabricavit et deceres Liburnicas gemmatis puppibus, versicoloribus velis, magna thermarum et porticuum et tricliniorum laxitate magnaque etiam vitium et pomiferarum arborum varietate, quibus discumbens de die inter choros ac symphonias litora Campaniae peragraret.* Endsskjønt disse Exempler angaae en tidligere Tids Reiser, har man dog, da Overdaadighed ikke pludseligt fremtræder i sin høieste Grad, Net til derfra at slutte tilbage til en tidligere, endnu ikke ganske saa fordærvet Tid. — At den fattigere til slige Lyftsfeiladser maatte leie et Fartøi, behøver intet Beviis. — *priva*] = *propria*. Sat. II, 5, 11. —

Havde Digteren med dette Sted kun villet udtrykke, at den Fattige, naar han ikke er vant til at seile, kan paa et leiet Fartoi, ligesaavel som den Rige paa sit eget, komme i det Tilfælde at maatte udraabe: „Jeg som min Principal faaer ondt, maa mig og bræffe,“ saa havde han spildt mange Ord paa en Ting, der følger af sig selv. Man forklarer derfor *nauseare* om at være misfornøiet med sig selv og sammenliguer Cic. N. D. I, 30, 84: *Quam bellum erat, Vellei, consistere potius nescire quod nescires, quam ista essentem nauseare atque ipsum sibi displicere!* Tanken skulde altsaa blive: Ustadi-gheden hænger ligesaa godt ved den Fattige paa det leiede Skib som ved den Rige paa hans eget. PLUTARCH. de Virt. et Vit. c. 2 p. 100: *Μετ' ἀρετῆς καὶ δίκαια πάντα καὶ βίος ἄλυστος ἔστι καὶ ἐπιτεροπῆς· ἡ δὲ κακία καὶ τὰ λαμπρὰ φαινόμενα καὶ πολυτελῆ καὶ σεμνὰ μίγνυμένη λυπηρὰ καὶ ναυτιώδη καὶ δυσπρόσδεκτα παρέχει τοῖς κεκτημένοις.* — Efter min Mening, som jeg allerede for 13 Aar siden har fremsat i en lille Disputats (*Observationes in aliquot locos Horatianos.* Havniae 1830), har Digteren fulgt sin Sædvane først at fremføre flere Exempler paa en Ting og derpaa at sammenfatte dem under eet Overblik (see ovenfor til B. 27). Fremdeles bruger han ofte det af Mange benyttede Billede at sammenligne Livet med en Reise (Epist. II, 2, 199 sqq.; Od. II, 10, 1 sqq. 22 sqq.; III, 29, 62 sqq.; Epist. I, 18, 87 sq.). Endeligen lader han Billedet og det, der skal udtrykkes ved Billedet, smelte sammen i eet Udtryk (Epist. I, 2, 42; 7, 35; 10, 5 og 42 sq.; 16, 21 sqq.). Ifølge dette vilde Tanken blive: Den Fattige, der igjennem sit hele Liv maa lade sig nøie med Laan og Leie, er ligesaa ustadig som den Rige, der formedelst sine Penge kan tilfredsstille de pludseligen hos ham opstaaende Ghyvegriller.

94—97. I Slutningen af Brevet synes Digteren at

henvende Taler til Mæcenæs selv. Man maa altsaa antage, at denne Mand, hvorvel han selv synes at have været noget skjodesløs i sin Yaaklædning (HORAT. Sat. I, 2, 25 et ibi Intt.), har været mere nøieregnende med sine Dmgivesser. Om Mæcenæs maa det for Digbliffet være tilstræffeligt at anføre nogle Steder af de Gamle. VELL. PATERC. II, 88, 2: Tunc (a. 723 = 31) urbis custodiis praepositus C. Maecenas, equestri, sed splendido genere natus, vir, ubi res vigiliam exigeret, sane exsomnia, providens atque agendi sciens; simul vero aliquid ex negotio remitti posset, otio ac mollitiis paene ultra feminam fluens; non minus Agrippa Caesari carus, sed minus honoratus; quippe vixit angusto clavo contentus, nec minora consequi potuit, sed non tam concupivit. SENECA. Epist. 114, 4: Quomodo Maecenas vixerit, notius est, quam ut narrari nunc debeat, quomodo ambulaverit, quam delicatus fuerit, quam cupierit videri, quam vitia sua latere noluerit. Quid ergo? non oratio eius aequae soluta est quam ipse discinctus? non tam insignita illius verba sunt quam cultus, quam comitatus, quam domus, quam uxor. Ibid. § 6: Non statim, quum haec legeris, hoc tibi occurret hunc esse, qui solutis tunicis in Urbe semper incesserit? (nam etiam quum absentis Caesaris partibus fungeretur, signum a discincto petebatur;) hunc esse, qui in tribunali, in rostris, in omni publico coetu sic adparuerit, ut pallio velaretur caput exclusis utrimque auribus, non aliter quam in mimo divites fugitivi solent? hunc esse, cui tunc maxime civilibus bellis strepentibus et sollicita Urbe et armata comitatus hic fuerit in publico, spadones duo, magis tamen viri quam ipse? hunc esse, qui uxorem milies duxit, quum unam habuerit? Ibid. § 8: Maxima laus illi tribuitur mansuetudinis: pepercit gladio, sanguine abstinuit nec ulla alia re, quid posset, quam li-

centia ostendit. Cfr. SENEC. Epist. 19, 8 sq.; 92, 32; 101, 10 sq.; 120, 20; de Provid. 3; SUTTON. Octav. 86; AUGUSTUS ap. Macrobi. Saturn. II, 4 p. 341 Bip.; JUVENAL. I, 66; XII, 39; MARTIAL. X, 73, 4.

curatus capillos] see Madvig Gramm. § 237 c. — *inaequali tonsore*] Haarffærereren kaldes inaequalis, quia inaequaliter tondet (SCHOL. CRUQ.); altsaa bliver Frisuren skjæv. Tildeels kan man sammenligne exiguae togae textore Epist. I, 19, 13. — Naturligviis maatte Frisuren være nøiagtig hos galante Folk, da man lagde Mærke til, naar Een var rusticus tonsus (Sat. I, 3, 31). Seneca (de Brev. Vitae 12) omtaler Folk, for hvem Frisuren er en Belsærdsfag: Quid? illos otiosos vocas, quibus apud tonsorem multae horae transmittuntur, dum decerpitur, si quid proxima nocte succrevit, dum de singulis capillis in consilium itur, dum aut disiecta coma restituitur, aut deficiens hinc atque illinc in frontem compellitur? Quomodo irascuntur, si tonsor paullo negligentior fuit, tamquam virum tonderet? Quomodo excandescunt, si quid ex iuba sua decisum est, si quid extra ordinem iacuit, nisi omnia in anulos suos reciderunt? Quis est istorum, qui non malit rem publicam suam turbari quam comam? qui non sollicitior sit de capitis sui decore quam de salute? qui non comptior esse malit quam honestior? Hos tu otiosos vocas, inter pectinem speculumque occupatos? — Plutarchos anfører det som et Tegnpaa Smigreren, at han lader, som om han ikke ser sin Patrøns betydelige Feil, men derimod bliver fortørnet over Smaa-ting, *ἂν σκεῦος ἀμελῶς ἴδῃ κείμενον, ἂν οἰκοῦντα φανύλωσ, ἂν ὀλιγοροῦντα κουρᾶς ἢ ἀμπερόνης ἢ κυνός τινος ἢ ἵππου μὴ κατ' ἀξίαν ἐπιμελόμενον* (de Adulat. et Amic. c. 17 p. 59 E). — Ovidius (A. A. I, 513 sqq.) giver følgende Forfrister for en galant Cavaliers Udvortes:

Munditiae placeant, fuscentur corpora Campo,
 Sit bene conveniens et sine labe toga,
 Linguaque ne rigeat, careant rubigine dentes,
 Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet,
 Nec male deformet rigidos tonsura capillos,
 Sit coma, sit docta barba resecta manu,
 Et nihil emineant et sint sine sordibus ungues,
 Inque cava nullus stet tibi nare pilus,
 Nec male odorati sit tristis anhelitus oris,
 Nec laedant nares virque paterque gregis:
 Cetera lascivae faciant, concede, puellae,
 Et si quis male vir quaerit habere virum.

95. *subucula*] Romernes sædvanlige Underklædning var *tunica*, et Slags uden Skjorte, men uden Halskrave og oprindeligt uden Ermer (en saadan kaldtes *colobium*, SERV. ad Virg. Aen. IX, 616). Paa de fleste Statuer er *Tunica*en forsynet med korte Ermer, der bedæffe en Deel af Overarmen; at bære en *Tunica* med Ermer, der naaede ned paa Haanden (*tunica manicata*, *χειριδωτός*), ansaaes for upassende for Mænd (CIC. Catil. II, 10, 22; GELL. VII, 12; SUTTON. Caes. 45). Den holdtes sammen ved et Bælte, saaledes at den fortil naaede lidt nedenfor Knæene, bagved til Midten af Knæhasene; at lade den hænge længere ned passede sig for Dvinder, at trække den høiere op for Centurioner (QUINTIL. XI, 3, 138; cfr. CIC. l. c; HORAT. Sat. I, 2, 25 sq. 132). Senere hen i Tiden lod man sig ikke nøie med den enkle *Tunica*, men bar en anden indenfor denne, en *tunica interior* (VALER. MAX. VII, 4, 5) eller *subucula*. VARRO (ap. Nonium s. v. *subucula* p. 542): *Posteaquam binas tunicas habere coeperunt, instituerunt vocare subuculam et indusium* (cfr. VARRO L. L. IV p. 37 Bip.; FESTUS s. v. *subucula* og *supparus* p. 143. 144). Om

Augustus hedder det: Hieme quaternis cum pingui toga tunicis et subuculae thorace lanceo et feminalibus et tibialibus muniebatur (SUETON. Octav. 82). — Da *pexa* her modsættes *trita*, forklarer man *pexa tunica* om en Klædning, der har saa megen Uld eller Lu, at den kan kæmmes. Doederlein (Lat. Synonyme IV p. 439) antager, at *pexus* (cfr. PLIN. H. N. VIII c. 48 s. 73 § 191; COLUMELL. XI, 2, 26; MARTIAL. II, 44, 1; VII, 46, 6) er en Participialdannelse af *pangere* og betyder det Samme som *spissus*. Ifølge denne Forklaring er *pexa tunica* = *spissa tunica* (PLAUT. Epid. II, 2, 46) eller *densa tunica* (PLIN. H. N. XI c. 21 s. 27 § 77, nemlig om Silkeormens Spind). I ethvert Tilfælde kan man med dette Sted sammenligne SENEC. de Vita Beat. 25: *Malo, quid mihi animi sit, ostendere pexatus et gausapatus quam nudis scapulis aut semitectis. MARTIAL. II, 58: Pexatus pulchre rides mea, Zoile, trita. || Sunt haec trita quidem, Zoile, sed mea sunt.*

96. *toga*] Togacen nævnes som Romernes ældste og oprindeligt eneste Klædningsstykke (GELL. VII, 12), som de skulle have erholdt fra Etrurien (Müller Etrusker I S. 261 sqq.). Af denne Dragt kaldes Romerne *gens togata* (VIRG. Aen. I, 282; cfr. PLIN. Epist. IV, 11, 3: *carent togae iure, quibus aqua et igni interdictum est*). Den var af Uld og bestod af et eneste (sædvanligt usfarvet) Stykke, som havde en halvbrund Form, men i det Mindste i den senere Tid maa have havt en i Forhold til Længden betydelig Vidde, saa at den har været større end en Halvcirkel (DIONYS. HALIC. III p. 195 Sylb.; QUINTIL. XI, 3, 139; ISIDOR. XIX, 24, 3; ATHEN. V. p. 213 B; cfr. HORAT. Epod. 4, 8; Epist. I, 18, 30). Det udfordrede megen Kunst at lægge den saaledes om sig, at den faldt i de behørigte Følger (QUINTIL. XI, 3, 137 sqq.; TERTULL. de Pallio 5; MACROB. Saturn. II,

9 p. 358). Den kunde altsaa let komme til at sidde fjævt paa Jøff, der ikke vare omhyggelige i deres Paaklædning*).

97—105. Du leer af Smaafeil i mit Udvortes, men bryder Dig ikke om mine væsentligere, aandelige Feil, endstjøndt Du ellers er min Belynder og Beskytter. Digteren omtaler af og til, halvt i Spøg og halvt for Alvor, sine egne Feil (Sat. I, 3, 20; 4, 129 sqq.; 6, 65 sqq.), hvorved han naturligtvis gjør det undskyldeligt, at han ikke lader Andres Feil gaae upaatafte hen; navnlig omtales hans Ustædighed Sat. II, 7, 22 sqq.; Epist. I, 8, 3 sqq.; hans Byggelyst Sat. II, 3, 307 sqq.

99. *Aestuat*] *Aestuare* bruges om det oprørte Hav (Od. II, 6, 4), dernæst om Sindets urolige Bevægelser. Cic. Verr. II, 30, 74: *Itaque aestuabat dubitatione, versabat se in utramque partem, non solum mente, verum etiam corpore, ut omnes, qui aderant, intelligere possent, in animo eius metum cupiditatemque pugnare.* — *Disconvenit*] = discordat (Epist. II, 1, 185; 2, 194) bruges upersonligt Ep. I, 14, 18. Cic. Off. I, 31, 111: *In actiones omnemque vitam nullam discrepantiam conferre debemus.* Den her af Digteren omtalte Ustædighed undgaaes, naar man lægger sig efter verae numerosque modosque ediscere vitae (Epist. II, 2, 144).

100. *mutat quadrata rotundis*] Dette seer ud som en proverbial Talemaade, tagen af Bygningskunsten eller Geometri. Seneca siger om Geometrien: *O egregiam artem! seis rotunda metiri, in quadratum redigis, quamcumque acceperis formam* (Epist. 88, 11). Cic. Fin. II, 12, 36:

*) Da man ikke kan faae noget klart Begreb om de Gamles Klædebragt uden en paa dette Sted upassende Udforslighed og Sammenligning med Kunstværker, vil jeg henvise til Beckers Gallus II p. 77—107.

Quid iudicant sensus? Dulce, amarum, lene, asperum, prope, longe, stare, movere, quadratum, rotundum.

101. *Insanire sollemnia*] i. e. sollemniter: iudicas me morbo laborare omnium hominum. ACRO. Cfr. Madvig Gramm. § 302 coll. § 223 c Ann. 3. — De Feil, der begaaes af de fleste Menneſter, anſees i Almindelighed iffe for Feil; ſee HORAT. Sat. II, 3, 120 sq. SENEC. Epist. 123, 5 sq.: Inter causas malorum nostrorum est, quod vivimus ad exempla nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur. Quod si pauci facerent, nollemus imitari; quum plures facere coeperunt (quasi honestius sit, quia frequentius), sequimur; et recti apud nos locum tenet error, ubi publicus factus est. — Jøvrigt ſigter Digteren til Stoifernes beſjendte Sætning, at alle de, der iffe ere viſe, ere gale. CIC. Tuscul. III, 4, 9: Omnes perturbationes animi morbos philosophi appellant negantque stultum quemquam his morbis vacare; qui autem in morbo sunt, sani non sunt, et omnium insipientium animi in morbo sunt: omnes insipientes igitur insaniunt. Sanitatem enim animorum positam in tranquillitate quadam constantiaque censebant; his rebus mentem vacuam appellarunt insaniam, propterea quod in perturbato animo sicut in corpore sanitas esse non posset. Cfr. Ibid. IV, 13, 30; Fin. IV, 27, 74; Paradox. IV (*ὅτι πᾶς ἀφρων μαινεται*); HORAT. Satir. II, 3, 31 sqq.

102. *medici*] Mod Afſindighed anvendte Lægerne den forte Helleborus (Sat. II, 3, 82; Epist. II, 2, 137 coll. 53; A. P. 300; PLIN. H. N. XXV c. 5 s. 21–25 § 47 sqq.). *curatoris*] Ifølge de 12 Taylers Love (Si furiosus est, agnatum gentiliumque in eo pecuniaque eius potestas esto. CIC. Invent. II, 50, 148; cfr. Tuscul. III, 5, 11; ad Herenn. I, 13, 23) blev den Afſindige gjort umyndig og Beſtyrelſen over hans Perſon og Formue ved et Decret af Prætor over-

dragen til en af hans nærmeste Slægtninge, der saaledes blev hans curator eller Formyndere (Dirksen Kritik u. Herstellung der Zwölf-Tafel-Fragmente S. 369 sqq.; HORAT. Satir. II, 3, 217 sq.; cfr. IUVENAL. XIV, 287 sq.).

103. *rerum tutela mearum*] I samme Betydning kalder Horatius Mæcenæs *praesidium et dulce decus meum* (Od. I, 1, 2) og *mearum* || *grande decus columenque rerum* (Od. II, 17, 4). Augustus kaldes *tutela praesens* || *Italiae dominaeque Romae* (Od. IV, 14, 43 sq.).

104. *prave sectum unguem*] Omvendt hos Tibullus (I, 8, 11): *Quid (prodest) unguis* || *artificis docta subsecuisse manu?*

105. *te respicientis*] *Respicere* er her at henvende Blikket til Een for at søge Hjælp eller Beskyttelse hos ham. Liv. IV, 17, 5: *Propius est fidem obstringi Fidenatium populum, ne respicere spem ullam ab Romanis posset, conscientia tanti sceleris voluisse.* *IBID.* 46, 8: *Subsidia, quae respicerent in re trepida, praeparata erant ab tribuno militum.* XXVII, 12, 3: *Hosti iam undique pulso nec, ubi consisteret, nec, quid fidum respiceret, habenti ne remorandi quidem caussam in Italia fore.*

106—8. Digteren synes ligesom at være bleven forbauset over den alvorlige Tone, som Slutningen af dette Brev har faaet, og ender det derfor med en godmodig Spøg over det Ideal af den Vise, som Stoikerne opstillede, idet de tillagde samme Vise, dersom han nogensinde skulde findes paa Jorden, alle mulige Dyder og Fuldkommenheder. Dermed har han ikke villet ophæve Indtrykket af de alvorlige Formaning, han forhen har givet, men maaskee villet antyde, at det dog kun er Daarlighed med alle menneskelige Fuldkommenheder, da en Ubetydelighed som en Snue kan bringe selv den Vise fra Concepterne. Forresten spotter Horatius ogsaa paa andre Steder

over Stoikerne, hvis stærke Paastande vare vel stiftede til at vække Latter hos dem, der ikke forstode dem eller ikke deelte deres Anskuelser; see Sat. I, 1, 120 sq.; 3, 123 sqq.; II, 3, 16 sqq. 33 sqq. 97 sqq.; 7, 45 sqq. o. s. v.

106. *Ad summam*] Udtrykket er taget af Regning om den til Slutning udførmende Sum (*summa summarum*, SENEC. Epist. 40, 13), deraf ført sagt. Cic. Off. I, 41, 149: *Ad summam, ne agam de singulis, communem totius generis hominum conciliationem et consociationem colere, tueri, servare debemus.* SENEC. Epist. 31, 1: *Ad summam, sapiens eris, si cluseris aures.* — *Sapiens uno minor est Iove*] Od. I, 12, 57: *Te minor latum reget aequus orbem.* Cfr. Od. III, 6, 5. — SENEC. Epist. 75, 12 sq.: *Iupiter quo antecedit virum bonum? Diutius bonus est; sapiens nihilo se minoris aestimat, quod virtutes eius spatio breviores clauduntur. Quemadmodum ex duobus sapientibus qui senior decessit, non est beator eo, cuius intra pauciores annos terminata virtus est, sic deus non vincit sapientem felicitate, etiamsi vincit aetate. Non est virtus maior quae longior. Iupiter omnia habet; sed nempe aliis tradidit habenda. Ad ipsum hic unus usus pertinet, quod utendi omnibus causa est; sapiens tam aequo animo omnia apud alios videt contemnitque quam Iupiter et hoc se magis suspicit, quod Iupiter uti illis non potest, sapiens non vult.* Cfr. IBID. 31, 7 sqq.; 53, 11 sq.; 59, 14. 18; 92, 4. 25 sqq.; de Constant. Sap. 8; STOBAEI Eclog. II c. 7 p. 198 Heer. — *Dives*] Cic. Paradox. VI: *ὅτι μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος.* Ad Divers. VII, 16, 3: *Balbus mihi confirmavit te divitem futurum. Id utrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum, an, quomodo Stoici dicunt, omnes esse divites, qui coelo et terra frui possint, postea videro.* Fin. III, 22, 75: *Quam gravis vero, quam magnifica, quam constans conficitur persona sapientis! qui, quum ratio docuerit, quod honestum esset, id esse solum bonum, semper sit necesse est beatus, vereque omnia ista nomina*

possideat, quae irrideri ab imperitis solent. Rectius enim appellabitur *rex* quam Tarquinius, qui nec se nec suos regere potuit, rectius *magister populi* (is enim dictator est) quam Sulla, qui trium pestiferorum vitiorum, luxuriae, avaritiae, crudelitatis magister fuit, rectius *dives* quam Crassus, qui nisi eguisset, numquam Euphratem, nulla belli caussa, transire voluisset. Recte eius omnia dicentur, qui scit uti solus omnibus; recte etiam *pulcher* appellabitur; animi enim lineamenta sunt pulchriora quam corporis; recte solus *liber*, nec dominationi cuiusquam parens nec obediens cupiditati; recte *invictus*, cuius etiam si corpus constringatur, animo tamen vincula iniici nulla possint. Nec exspectet ullum tempus aetatis, ut tum denique iudicetur, beatusne fuerit, quum extremum vitae diem morte confecerit, quod ille unus e septem sapientibus non sapienter Croesum monuit. Nam si beatus umquam fuisset, beatam vitam usque ad illum a Cyro exstructum rogam pertulisset. Quod si ita est, ut neque quisquam, nisi bonus vir, et omnes boni beati sint, quid philosophia magis colendum aut quid est virtute divinius? — Cfr. *IBID.* IV, 3, 7. LUCIANI Vit. Auct. 20: ὅτι μόνος οὐτός (ὁ Στωϊκός) σοφός, μόνος καλός, μόνος δίκαιος, ἀνδρείος, βασιλεύς, δῆτωρ, πλούσιος, νομοθέτης καὶ ἄλλα, ὅποσα ἐστίν. cfr. Hermotim. c. 16. 81.

107. *liber*] see til B. 69. — *honoratus*] STOBÆI Eclog. II c. 7 p. 208: (Λέγουσιν οἱ Στωϊκοὶ) ἄτιμον εἶναι πάντα φαῦλον, μήτε τιμῆς ἄξιον ὄντα μήτε τίμιον ὑπάρχοντα. Τὴν γὰρ τιμὴν εἶναι γέρας ἀξίωσιν, τὸ δὲ γέρας ἄθλον ἀρετῆς εὐεργετικόν. Τὸ οὖν ἀρετῆς ἀμέτοχον ἄτιμον δικάτως λέγεσθαι. — *pulcher*] CIC. Tuscul. IV, 13, 31: Ut corporis est quaedam apta figura membrorum cum coloris quadam suavitate, eaque dicitur pulchritudo, sic in animo opinionum iudiciorumque aequabilitas et constantia cum firmitate quadam et stabilitate virtutem subsequens aut virtutis vim ipsam continens pulchritudo vocatur. — *rex*

regum] HORAT. Satir. I, 3, 124: Si dives, qui sapiens est, || Et sutor bonus et solus formosus et est rex: || Cur optas quod habes? Ibid. 136: Rumperis et latras, magnorum maxime regum! Cfr. Od. II, 2, 21 sqq.; III, 2, 17 sqq.; IV, 9, 34 sqq.

108. *sanus*] Da dette Ord kan bruges baade om aandelig og om legemlig Sundhed, forstode Stoikerne det om den aandelige Sundhed, Digteren derimod om den legemlige, hvorved det blev let at raillere med den Sundhed, som en saa hyppig Plage som Snue kan forstyrre. — *nisi quum pituita molesta est*] i. e. nisi κατάρροϋς impedit. ΠΟΡΡΗΥΑ. cfr. CIC. Tuscul. IV, 10, 23. At forresten den af Næsen udflydende Vætske har spillet en Rolle i de Græske Philosophers Forelæsninger, kan sluttes deraf, at Epiktetos i hans af Arrianos optegnede Foredrag paa flere Steder gjør sine Tilhørere opmærksomme paa, at de havde faaet Hænder til at tørre Næsen med. I, 6, 30 sq.: *Ναί· ἀλλ' αἱ μύξαι μου ῥέουσι. Τίνος οὖν ἔνεκα χεῖρας ἔχεις, ἀνδράποδον; οὐχ ἵνα καὶ ἀπομύσσης σεαυτόν; Τοῦτο οὖν εὐλογον, μύξας γίνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ; Καὶ πόσῳ κρεῖττον ἀπομύξασθαι σε ἢ ἐγκαλεῖν;* II, 16, 13: *Εἶτα λέγομεν, Κύριε ὁ Θεός, πῶς μὴ ἀγωνιῶ; Μωρὲ χεῖρας οὐκ ἔχεις; οὐκ ἐποίησέ σοι αὐτὰς ὁ Θεός; εὐχον νῦν καθήμενος, ὅπως αἱ μύξαι σου μὴ ῥέωσιν. Ἀπόμύξαι μᾶλλον καὶ μὴ ἐγκάλει.* IV, 11, 9: *Ἀμήχανον ἦν μύξας μὴ ῥεῖν, τοῦ ἀνθρώπου τοιοῦτον ἔχοντος τὸ σῆμα. Διὰ τοῦτο χεῖρας ἐποίησεν ἡ φύσις καὶ αὐτὰς τὰς ῥίνας ὡς σωλήνας πρὸς τὸ ἐκδιδόναι τὰ ὑγρά.* Horatius lader ikke til at have fundet sig tilfredsstillt ved denne Trost, men anseer pituita for et Deviis paa, at der ogsaa i den Vises Fortræffelighed er nogen Skrøbelighed. *Ματαιότης ματαιότητων, εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαστής, ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης* (ECCLESIAST. I, 2).

Skoleefterretninger

for

1842—1843.

S indeværende Skoleaar er den Forandring indtruffet i Lærerspersonalet, at Cand. Philos. Philip Andreas Torst, der siden den 29de Marts 1823 har været ansat ved Skolen, først som Tinelærer og siden som constitueret fast Lærer (See Skolens Program for Aaret 1839 S. 58 f.), er efter sin egen Begjering under 8de Juli d. A. bleven løst fra sin Forbindelse med Skolen og ansat i Universitets-Directionens Secretariat. Da hans Plads ved Skolen endnu ikke er bleven besat, ere de Underviisningstimer, han hidtil har besørget, blevene fordeelte mellem Skolens øvrige Lærere; men da den Tinetabel, der for Diebliffet bruges, saaledes kun er interimistisk, anseer jeg det ikke for nødvendigt at lade den afstrykke her.

Antallet af Skolens Disciple beløb sig efter sidste Program til 36. Af disse blev Conrad Frederik Bugge Aschlund dimitteret med Hovedcharakter Laudabilis og følgende specielle Charakterer:

Udarbeidelse i Moders- maal	Religion	Laud.
	Geographie	Laud. p. c.
Latin	Historie	Laud.
Latinsk Stil	Arithmetik	Laud.
Græsk	Geometrie	Laud. p. c.
Græsk for Hæ braisk	Tydsk	Laud.
	Franssk	Laud.

Af de øvrige ere Følgende efterhaanden udmeldte: Hans Andreas Dahl, udm. d. 9de August f. A. paa Grund af Familieforhold for at forisætte Studeringerne i Viborg Kathedra-

skole; Holger Ludvig Dirik, udm. 31te August f. A. for at indtræde i Frederiksborg lærde Skole, der er nærmere ved hans Faders nuværende Hjem; Victor Emil Christensen, udm. 1ste Febr. d. A. for at vælge en anden Bestemmelse; Julius Wulff, udm. i April d. A. for at træde i Handelslære; Frederik Christian Schiott, udm. d. 24de Mai d. A. for at forberedes til Optagelse paa Landcadet-Akademiet. Derimod optoges i Octbr. f. A. 6 nye Disciple og i April d. A. een. Skolen har saaledes for Diebliffet 37 Disciple, der paa følgende Maade ere fordeelte i Classerne:

Fjerde Classe.

1. Hans Adolph Elod, Son af forhenværende Adjunct ved Nassov lærde Skole J. G. Elod.
2. Carl Salicatti, Son af afdøde Pastor J. D. F. Salicatti, Sognepræst til Haraldsted og Allindemagle.
3. Hermann Rudolph Sophus Julius Magnus, Son af Bogtrykker P. Magnus i Slagelse.
4. Frig Carl Joachim Claus Møller, Son af afdøde Pastor J. G. Møller, Sognepræst i Bjerrebj by paa Thorseng.
5. Johan Johannes Ludvig Schierner, Son af forhenværende Kirkesanger og Skolelærer, nu Landmand J. S. Schierner.

Tredie Classe.

1. Mathias Augustinus Alsing, Son af Procurator H. P. Alsing, Eier af Falkenhøi.
2. Niels Peter Christian Martin Sylow, Son af Cancellieraad C. E. Sylow, Borgermester i Rørdø.
3. Emil Christian Frederik Alexander Lassen, Son af afdøde Skjødmand N. Lassen i Slagelse.

4. Sæmund Gunlogsen, Søn af afdøde Pastor Gunlog Thordarsen, Præst til Hallormstade Præstefald under Søndermule Syssel paa Island.
5. Søren Gotlob Harboe, Søn af Pastor N. N. Harboe, Sognepræst for Magleby Menighed ved Skjelskør.
6. Hans Peter Strande, Søn af Kjøbmand D. N. Strande i Slagelse.
7. Joachim Gudme, Søn af Pastor H. P. Gudme i Neerslov.
8. Peter Frederik Carl Emil Salicatti, Søn af Provst G. G. Salicatti, Sognepræst til St. Michels Kirke i Slagelse.
9. Theodor Sigismund Greensteen, Søn af afdøde Godsforvalter Greensteen paa Nygaard.
10. Peter Bone Falk Ronne, Søn af Pastor E. F. Ronne, Sognepræst for Høve og Flakkeberg Menigheder.
11. Erich Begtrup Holst, Søn af Pastor H. G. Holst, Sognepræst til Egitslefmagle i Sjælland.
12. Povel Sølvtoft Christian Harboe, Broder til Nr. 5.

Anden Klasse.

1. Christian Otto Peter Grundtvig, Søn af Kjøbmand P. C. L. Grundtvig i Ringsted.
2. Moriz Christian Julius Anthon, Søn af Capitain J. C. Anthon, Told- og Consumptions-Inspecteur i Slagelse.
3. Peter Edvard Recke, Søn af Capitainlieutenant J. A. Recke til Baldemarskilde.
4. Iver Hemmer Gudme, Broder til Nr. 7 i tredje Klasse.
5. Ludvig Peter Christian Engberg, Søn af Forpagter L. C. Engberg paa Fiurendahl.

6. Carl Christian Alsing, Broder til Nr. 1 i tredje Klasse.
7. Lorenz Johan Detlef Werner, Søn af Procurator og Tiendecommissair E. J. Werner, Forvalter ved Ringsted-Kloster.
8. Jørgen Jørgensen Hjorth, Søn af Forpagter J. Hjorth paa Egemark.

Første Klasse.

1. Johannes Magnus Waldemar Nellesmann, Søn af Cancellieraad, Hospitalsforstander M. G. Nellesmann i Slagelse.
2. Jørgen Peter August Møller, Søn af Toldkasserer W. Møller i Skjelsfør.
3. Hartvig Frisch, Søn af Proprietair C. Frisch paa Charlottendal ved Slagelse.
4. Conrad Johan Christian Thuesen, Søn af Procurator D. Thuesen i Skjelsfør.
5. Einar Lauritz Wellmann Staal, Søn af Bataillons-Chirurg J. Staal, Underlæge ved 4de Dragon-Regiment, i Slagelse.
6. Niels Benzon, Søn af Pastor C. H. B. Benzon, Capellan pro persona ved St. Peters Kirke og Hospitalet i Slagelse.
7. Niels Carl Christian Staal, Broder til Nr. 5.
8. Friis Ulrik Bülow, Søn af Forpagter C. E. W. Bülow paa Nordruplund.
9. Hugo Rudolph Anthon, Broder til Nr. 2 i anden Klasse.
10. Frederik Wulff, Søn af Kjøbmand A. Wulff i Slagelse.
11. Rasmus Peter Fog, Søn af Procurator S. P. Fog i Slagelse.

12. Lauras Juliectus Nathalius Wildt, Søn af Mechanicus A. Wildt i Hjelmsømagle pr. Ringsted.

Af disse Disciple agtes Hans Adolph Elod i Aar dimitteret til Universitetet.

De i indeværende Skoleaar i de forskjellige Classer gennemgaaede Pensa ere følgende:

Fjerde Classe: Livii Hist. lib. I et II; Ciceronis Disputatt. Tuscul. lib. IV et V; Eiusd. Orat. pro Milone; Horatii Epistolae; Virgillii Aeneid. lib. II et IV; Madvig's Latinse Sproglære. — Herodoti Hist. lib. VII; Platonis Crito; Luciani Dialogi Deorum; Homeri Iliad. lib. XVII—XX; Langes Græske Grammatik, især Syntaren. — Genesis, de befalede 40 Capitler; Whittes Hebraiske Grammatik. — Thortsens Historiske Udsigt over den Danske Litteratur § 13—19. — Krog Meyers Lærebog i den christelige Religion; Herslebs Bibelhistorie; Ioannis Evangelium et Epistolae III. — Den gamle Historie efter Langberg, Middelalderens og den nyere Historie efter Andersen. — Geographien efter Jørgerslev. — Det befalede Curfus af Arithmetiken efter Berg (den ældre Udg.); desuden er gennemgaaet de bestemte Figninger af første Grad med een og flere Ubekjendte, de quadratiske Figninger saavel rene som urene, Permutationer, Arrangementer og Combinationer, Progressioner og Logarithmer. — Geometrien efter Bergs og Bjørns Lærebøger; desuden en kort Fremstilling af Stereometrien, især efter Legendres Methode. — Hjorts Tydske Læsebog S. 236—280; Schillers Die Piccolomini Ster, Ater, 3ter Aufzug, Wallensteins Tod 1ster Aufzug; Hjorts

Tydske Grammatik. — Chronique du temps de Charles IX 1572 par Prosper Mérimée Chap. 6—27; Borrings og Deichmanns Franske Grammatik.

Tredie Klasse: Caesaris Comm. de Bello Gall. lib. I c. 43—IV; Ciceronis Oratt. in Catilinam IV; Terentii Phormio; af Madvig's Latinke Sproglære Boiningslæren og Ordboiningslæren til tredie Affnit, med Forbigaaelse af nogle Anmærkninger og enkelte Paragrapher. — Herodoti Hist. lib. IX c. 96—fin., lib. I c. 1—45; Homeri Iliad. lib. XIII vs. 295—XIV extr.; af Langes Græske Grammatik Formlæren. — Af Genesis de Eldre cap. 1—7, de Yngre cap. 1—2. Efter Whittes Hebraiske Grammatik have de Eldre læst en kort Udsigt over hele Formlæren, de Yngre det Vigtigste af Formlæren indtil Verba yy. — Af Krossings poetiske Læsebog 2den Deel ere forskjellige Digte lærte udenad og forklarede; Bengiens Danske Grammatik S. 86—128 og S. 1—55. — Krog Meyers Lærebog § 1—108 (med Undtagelse af § 31—34); Hersteds Bibelhistorie. — Af den ældre Historie: fra Begyndelsen til fjerde Hovedafdeling eller Macedoniens Historie; af den nyere Historie: Ungarns, det Græske Keiserdommes, Tyrkiets og Frankrigs Historie og af Danmarks Historie indtil Calmar-Unionen. — Af Geographien: Staterne i Europa fra Kongeriget Holland efter Jagerslevs Lærebog og hele Asien. — Arithmetik: efter Berg (den ældre Udg.) alle de Affnit, som paa Indholdsregisteret findes anførte uden at være betegnede med *. De yngre Disciple have læst et lignende Pensum efter den nyeste Udg. af samme Forfatters Lærebog. — Geometrie: hele Planimetrien efter Bergs Lærebog med Undtagelse af Tillæget og de med * betegnede Sætninger. — Hjorts Tydske Læsebog (2den Udg.) S. 237—282; Sammes Grammatik (4de Udg.) S. 2—106. — Borrings

Études littéraires Tome I (2den Udg) S. 369—377, 379—381, 387—397, 402—403, 406—408, 1—22, 36—39; Sammes Grammatik, det Vigtigste af Formlæren.

Anden Klasse: Cornelii Nepotis Agesilaus, Eumenes, Phocion, Timoleon, De Regibus, Hamilcar, Hannibal, Cato, T. Pomponius Atticus, Praefatio, Miltiades; Phaedri Fabular. III fab. 10—IV extr.; af Madvig's Latinste Sproglære Lydlæren, Bøiningslæren og Ordsoiningslærens første Afsnit, i hvilket kun de vigtigste af Anmærkningerne ere medtagne. — Langes Græske Læsebog S. 1—16; de Eldre desuden S. 21—35 og S. 95—110; af Sammes Grammatik det Vigtigste af Formlæren, de Eldre det Meste af Formlæren med Undtagelse af det, der henhører til den episke Dialect. — Krossings poetiske Læsebog 1ste Deel S. 109—162; Bengiens Grammatik S. 19—93. — Balles Lærebog i den christelige Religion, de fire sidste Capitler; Herslebs Bibelhistorie S. 249—287 og S. 1—31. — Af den ældre Historie: den Romerske Keiserhistorie fra Nerva til det vestlige Riges Undergang, de ældste Staters Historie i Asien for det Persiske Monarchies Stiftelse; af den nyere Historie: Polens Historie fra Sigismund Augusts Død, Preussens, Bøhmens, Ungarns, det Græske Keiserdommes, det Osmanniske Riges Historie og Frankrigs til Ludvig XV. — Af Geographien: Staterne i Europa efter Ordenen i Ingerslevs Lærebog fra Würtemberg i Tydskland til Hertugdømmet Modena i Italien. — Arithmetik: efter Berg (den nyeste Udg.) Cap. I—VI, Cap. VIII, 122—130, Cap. X, 151—158, Cap. XI og Cap. XIII. — Geometrie: efter Berg Afdel. I—II Cap. 1 § 1. — Riises Tydske Læsebog for Begyndere S. 1—46; Hjorts Grammatik, det Vigtigste af Formlæren. — Borrings Manuel de langue

Française (4de Udg.) S. 64—100 (den yngre Afdel. S. 6—17); Sammes Grammatik, det Vigtigste af Formlæren.

Første Klasse: Borgens Latinske Læsebogs to første Afsnit indtil § 40 og det tredje Afsnit; det ældre Partie har desuden læst det fjerde Afsnit; af Madvigs Sproglære Lydlæren og Bøiningslæren med Forbigaaelse af enkelte Anmærkninger og Paragrapher. — Molbechs Danske Læsebog S. 187—228; Bengiens Grammatik S. 48—84 og S. 1—19. — Valles Lærebog, de fire første Capitler; Birchs Bibelhistorie heelt igjennem. — Kofods Udtog af Historiens vigtigste Begivenheder have de Ældre gjennemlæst, de Yngre kun til Trediveaarskrigen. — Af Geographien: Staterne i Europa fra Kongeriget Holland efter Ingerslev og af Asien til Beludschistan. — Geometrie: efter Berg Afdel. I Cap. 1—2.

Med Tegneunderviisningen i de to nederste Classer øves Disciplene afvexlende i geometrisk Tegning og i Frihaands-tegning.

Ligesom i de foregaaende Aar skal jeg nu meddele et Udtog af Skolens Regnskab for Aaret 1842:

	Rbb.	Skil.
Samtlige Indtægter have beløbet sig til .	12635	64
Udgifterne	11493	38
Beholdning	1142	26
Indtægterne have været følgende:		
1. Beholdning efter Regnskabet for 1841 .	871	73
2. Indtægt ifølge Decisionsposterne til Regnskab for 1841	"	21
3. Restancer efter Regnskabet for 1841 . .	244	24
4. Renter af Skolens Kapital (828½ Rbb.)	33	12
5. Heininge Sogns Kongetiende (113 Tdr. 4½ Skp. Byg)	348	93
6. Af Byens Kirker 3 Tdr. Byg	8	82½
7. Afgiften af Skolegaardens Grundtartiløb (7¾ Tdr. Land)	18	15
8. Degnepensioner	223	80
9. Samtlige Skolecontingenter (Skolepenge, Lyses- og Brændepenge, Indskrivningspenge, Refusion for Charakterbøger, Testimonier).	725	94
10. Indtægter af Slagelse Hospital	9511	75
11. Overskud af Kallundberg nedlagte Latinskoles Indtægter for Aaret 1841	223	62½
12. Renten af det Drølevske Legat fra Korsør (50 Rbb.)	2	"
13. Refusion af Skatter af Skolens Jorder	23	8
14. Tilbagebetalte Gageforskud	400	"
Tilsammen	2635	64

Udgifterne have været følgende:

	Rbd.	Skil.
1. Gager til fem faste og een constitueret Lærer	4000	"
2. Betaling til andre Lærere (Sanglærer, Gymnastiklærer og Tegnelærer)	258	"
3. Gratialer til to Lærere	200	"
4. Pension til en entlediget Lærer	533	32
5. Regnskabsførerens Procenter for 1842 og Portoudgifter i Anledn. af Regnskabet	170	44
6. Skatter af Skolegaarden, dens Jorder og Heininge Tiende	130	95
7. Udgifter til Bibliothekets Forsyning	195	77
8. Tilskud til Disciplenes Morstabsbibliothek	30	"
9. Udgifter i Anledning af Bygningernes Vedligeholdelse	363	83
10. Udgifter til Inventariets Vedligeholdelse og Foregelse	67	85
11. Udgifter til de gymnastiske Apparaters Vedligeholdelse og Foregelse samt til Badetoure for Disciplene	161	9
12. Brændselsfornødenheder	141	32
13. Belysningsudgifter	39	88
14. For Skoleopvarmningen og Budløn	34	"
15. Expeditionsgebyr	12	"
16. Reengjøringsudgifter	44	66
17. Udgifter i Anledn. af Programmet for 1841	65	61
18. Forskjellige Udgifter	8	73
19. Bevilgede Gageforskud	400	"
20. Udestaaende Restancer for 1842	235	61
21. Afgivet Overskud til den almindelige Skolefond	4400	"
Tilsammen	11493	38

Skolebeneficierne for Skoleaaret fra 1ste Octbr. 1842 til 30te Septbr. 1843 ere ved Resolution af den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler af 15de Novbr. 1842 fordeelte saaledes:

1. Høieste Stipendium, 50 Rbdl. Sølv (af hvilke 20 Rbdl. udbetales og 30 Rbdl. oplægges): H. A. Glod, F. C. J. D. Møller og S. Gunløfsen*).

2. Mellemste Stipendium, 35 Rbdl. Sølv (af hvilke 15 Rbdl. udbetales og 20 Rbdl. oplægges): C. Salicatti og J. J. L. Schierner.

3. Laveste Stipendium, 20 Rbdl. Sølv (af hvilke 10 Rbdl. udbetales og 10 Rbdl. oplægges): H. N. S. J. Magnus, E. C. F. A. Lassen, N. P. C. M. Sylow, P. B. F. Ronne, T. S. Greensteen, E. B. Holst.

4. Fri Underviisning (foruden Stipendiarierne): P. F. C. E. Salicatti, M. A. Alsing, P. S. C. Harboe, Joachim Gudme, P. E. Recke, J. Wulff, E. C. Alsing, F. C. Schiott.

5. Underviisning mod nedsat Betaling, overensstemmende med allerhøieste Resolution af 29de Novbr. 1816: E. L. W. Staal.

Disciplenes Morsskabsbibliothek, om hvis Stiftelse og første Udvikling Programmet for Aaret 1842 meddeler Underretning (S. 57—60), har senere modtaget følgende Tilvært af Bøger:

*) Paa Grund af særegne Omstændigheder har Directionen bevilget, at det hele S. Gunløfsen tillagte Stipendium for dette Skoleaar maatte udbetales.

- J. Baggesens Biographie ved Aug. Baggesen, 1ste B.
1ste Hefte.
- C. Bernhard, Noveller, 2den Udg., 3die og 4de Bind.
Bulwer, den sidste Lehnsherre, oversat; 1ste og 2den Deel.
*Danst Folketalender for 1843.
- Davis, Chineseerne, 3 Bind.
*Fénélon, les aventures de Télémaque.
*Gubitz, deutscher Volks-Kalender 1843.
*Holberg, dramatiske Skrifter, 1ste, 2den og 7de Deel (af
Gallerie for danske og fremmede Klassikere).
- H. P. Holst, Ude og hjemme.
— *de rige Fattige og de fattige Rige.
- Jagemann, Erik Menveds Barndom, 3 Bind.
— Kong Erik og de Fredløse.
— Prinds Otto af Danmark, 2 Bind.
— dramatiske Værker, 1ste—3die Bind.
- Lyser, Abendländische Tausend und eine Nacht oder die schön-
sten Märchen und Sagen aller europäischen Völker;
15 Bind.
- Marryat, Percival Keene, oversat; 1ste Deel.
Mérimée, Mosaique.
— Colomba.
- Macfarlane, Italien, oversat, 2 Dele.
- Molbech, Skildringer og Fortællinger af den danske Historie,
1ste Deels 1ste Afdel.
— Udvalgte Eventyr og Fortællinger.
- *Fr. Schjott, Digte.
- R. Steffens, Volks-Kalender für 1843.
— *Volks-Kalender für 1844.
- Thiele, Danmarks Folkesagn, 2den Udg.; 2 Dele.

Dehlsenschläger, Tragoedier, 7de og 8de Bind, samt 9de
Bind's 1ste Hefte.

— *nordiske Oldsagn.

Udsigt over Morfskabsbibliothekets Regnskab indtil
1ste April 1843.

Indtægter:

1841	Novbr. Gave af Directionen for Uni-			
	versitetet og de lærde Skoler	50 Rbd.	„	„ 3
—	Decbr. Contingent for 1ste Halvaar af			
	36 Disciple.	18	„	„
1842	Juli. Contingent for 2det Halvaar af			
	34 Disciple.	17	„	„
—	Decbr. Contingent af 35 Disciple . .	17	3	„
1843	Jan. Gave af Directionen	30	„	„
	Sum	132 Rbd.	3	„ 3

Udgifter:

Indkjøb af Bøger,				
	ifølge Regning fra Reigel	90 Rbd.	3	„ 7 3
	kjøbte underhaanden	1	5	10
	Bogbinder-Regning for 127 Bind	21	1	„
	Betalt forud til Reigel paa løbende Regning „		2	9
	Sum	114 Rbd.	„	„ 10 3

Skolebibliotheket har i dette Skoleaar modtaget betydeligere Tilvæxt end sædvanligt, deels ved to større Sendelser fra Universitetsdirectionen, den ene bestaaende af Bøger henhørende til den nordiske Litteratur (hvorved Bibliotheket imidlertid har faaet endeel Doubletter), den anden af Bøger, som vare indkjøbte paa Auctionen over afdøde Dr. Krarups Bibliothek, deels ved Indkjøb paa en i Sorø afholdt Bogauktion. De saaledes tilkomne Bøger ere følgende:

- J. Adler, *Efterretninger ang. Byen Ribe. 8de Samling. Ribe 1842. 8. (Progr.)*
- Aeschyli et Sophoclis Tragoediae et Fragmenta. Graece et Latine cum Indicibus. Parisiis, editore A. F. Didot. 1842. 8mai.*
- Ammonius de adsinium vocabulorum differentia. Ed. C. F. Ammon. Erlangae 1787. 8.*
- C. P. Andersen, *Nogle Bemærkninger med Hensyn til Geographien, dens Behandling og Skrifter. Kbhavn. 1842. 8. (Progr.)*
- Annaler for Nordisk Oldkyndighed, udgivne af det Kgl. Nordiske Oldskrift-Selskab. 1836—39 og 1842—43. Kbhvn. 8. 3 Voll.*
- Antiquitates Americanae. Edidit Societas Regia Antiquariorum Septentrionalium. Hafniae 1837. 4.*
- Aristotelis Opera omnia quae extant, uno volumine comprehensa. Edidit C. H. Weise. Lipsiae 1842. 4.*
- I. A. Bachii Historia Iurisprudentiae Romanae. Ed. Vta. Lipsiae 1796. 8.*
- L. Barré, Complément du Dictionnaire de l'Académie Française. Paris 1842. 4.*
- Becker's Verdenshistorie. IV—VII Deel. Kbhvn. 1842—43. 8.*
- Z. A. Becker, Orion. Historisk Dvartalskrift I, 1—2. Kbh. 1842—43. 8.*

- A. P. Berggreen, Folke-Sange og Melodier I, 7—12; II, 1—5. Kbhvn. 1842—43. 4.
- H. Berghaus, Allgemeine Länder- und Völkerrunde. V, 3 Liefer. Stuttgart 1841. 8.
- N. F. Bergsøe, Den danske Stats Statistik. 1—2 Hefte. Kbhvn. 1843. 8.
- Den ældste danske Bibel-Oversættelse eller det gamle Testaments 8 første Bøger, fordanskede efter Vulgata. Udg. af C. Molbech. Kbhvn. 1828. 8.
- Bidrag til en oldnordisk geographisk Ordbog, udg. af det Kgl. Nordiske Oldskrift-Selskab. Kbhvn. 1837. 8.
- H. H. Blache, Efterretninger om Aarhus Cathedralsskole i Skoleaaret 1841—42. Aarhus 1842. 8. (Progr.)
- S. N. J. Bloch, Om en Gymnasial-Indretning af de lærde Skoler. Roskilde 1842. 8. (Progr.)
- —, Bidrag til Roskilde Domskoles Historie. 1ste Hefte. Ibid. 1842. 4. (Progr.)
- Bodvrit til að hlusta á Þá opinberu yfirheyrslu í Vefsastada skóla þann 23—28 Maji 1842. Vidéyar Klaustri 1842. 8. (Progr.)
- P. G. Bohr, Ledetraad ved Religionsunderviisningen i de lærde Skolers nederste Klæser. Rønne 1842. 8.
- (— —), Indbydelses-Skrift til den offentlige Examen i Rønne lærde Skole i Septbr. 1842. Rønne. 8.
- B. A. Borgen, Om Underviisningen i Modersmaalet i det von Westenste Institut. Kbhvn. 1842. 8. (Progr.)
- Budget for Aaret 1843. Kbhvn. 1843. 4.
- P. Burmanni Vectigalia Populi Rom. et Iupiter Fulgurator. Leidæ 1734. 4.
- M. Aur. Cassiodori Variarum libri XII cum notis G. Forneri. Parisiis 1583. 4.
- H. N. Clausen, Fortsat Undersøgelse om Universitetets Tilstand og Virksomhed. Kbhvn. 1839. 8.

- N. Combe, Populær Fremstilling af Physiologiens Hovedsætninger med Anvendelse paa Sundhedspleien og Opdragelsen. Oversat af J. Blicher. Kbhvn. 1842. 8.
- Danmark. Et malerisk Atlas. I, 5—6; II, I. Kbhvn. 1842—43. 4.
- Diodori Siculi Bibliothecæ Historicæ libri qui supersunt, recens. P. Wesselingius. I—II. Amstelod. 1746. Fol.
- Den ældre Edda. Oversat og forklaret ved Finn Magnusen. I—IV. Kbhvn. 1821—23. 8.
- J. S. Ersch und J. G. Gruber, Allgemeine Encyclopädie. 1ste Sect. 36 u. 37 Th.; 2te Sect. 20 u. 21 Th.; 3te Sect. 16 u. 17 Th. Leipzig 1842. 4.
- Th. S. Erslew, Almindeligt Forfatter-Lexicon. 3—4 Hefte. Kbhvn. 1842—43. 8.
- H. J. J. Estrup, Tygestrup, som det var, og som det er. Kbhvn. 1838. 8.
- Fr. Fiedler, Geographie und Geschichte von Altgriechenland und seinen Kolonien. Leipzig 1843. 8.
- For Litteratur og Kritik. Et Hjerdingaarskrift udg. af Fyens Stifts literære Selskab. Redigeret af C. Paludan-Müller. I, 1—2. Odense 1843. 8.
- Fragmenta Historicorum Græcorum Hecatæi, Charonis, Xanthi, Hellanici, Pherecydis, Acusilai, Antiochi, Philisti, Timæi, Ephori, Theopompi, Phylarchi, Clitodemi, Phanodemi, Androtionis, Demonis, Philochori, Istri. Apollodori Bibliotheca cum fragmentis. Edd. Car. et Theod. Mulleri. Accedunt Marmora Parium et Rosettanum, hoc cum Letronnii, illud cum C. Mulleri commentariis. Parisiis 1841. 8mai.
- Geschichte der europäischen Staaten, herausgegeben von A. H. L.

- Heeren und J. A. Ufert. 19te Liefer. 1ste u. 2te Abth.
Hamburg 1842. 8.
- Grönlands historiske Mindesmærker. I—II. Kbhavn.
1838. 8.
- J. Grønlund, Skolefesterretninger fra Kolding lærde Skole
for Skoleaaret 1841—42. Odense. 8. (Progr.)
- I. F. Gronovii Observationum libri IV curante F. Plat-
nero. Lipsiae 1755. 8.
- Gundelach Mölleri de quæstione, quousque liceat et
oporteat operationem instituere chirurgicam, disputatio.
Havniae 1842. 4. (Progr.)
- J. L. Heiberg, Intelligensblade Nr. 10—34. Kbhvn.
1842—43. 8.
- Heliodori *Ἀθροισμῶν* libri X, ed. D. Coraes. I—II.
Parisiis 1804. 8.
- Henrik Harpestrengs Danske Lægebog, første Gang udg.
af C. Molbech. Kbhvn. 1826. 8.
- Heraclidis Allegoriae Homericae, Gr. et Lat. ed. N.
Schow. Goettingae 1782. 8.
- Th. Heramb, Kort Udsigt over det romerske Keiserdømmes
Tid fra Aar 30 a. Chr. til 476 p. Chr. Kbhvn. 1842.
8. (Progr.)
- Historisk Tidskrift. 4de Bind 1ste Hefte. Kbhvn. 1843. 8.
- K. Hoffmeister, Romeo, oder Erziehung und Gemeingist.
I—III. Esfen 1831—34. 8.
- Q. Horatius Flaccus. Recensuit atque interpretatus
est I. C. Orellius. Editio II. Vol. I. Turici 1843. 8mai.
- Q. Horatii Flacci Epistolas commentariis uberrimis in-
structas ediderunt S. Obbarius et Th. Schmidius. Fasc.
I—IV. Lipsiae 1837—41. 8.
- I. I. Hottingeri Opuscula philologica critica atque her-
meneutica. Lipsiae 1817. 8.

- J. E. Hundrup, *Real-Lexicon over de Homeriske Digte*.
1ste Hefte. Randers 1842. 8. (Progr.)
- Index Lectionum in universitate regia Hauniensi per semestre
hibernum a. 1842 et per semestre aestivum a. 1843
habendarum.* Hauniae 1842—43. 4. — Samme paa
Danst.
- C. F. Ingerslev, *Indbydelseskrift til den offentlige Examen
i Viborg Kathedralskole i Septbr. 1842.* Viborg 1842. 8.
- Íslendinga Sögur. Eptir gömlum Handritum útgefnar at
tilhluten hins Konúngliga Norræna Fornfræða Félags.*
I—II. Kaupmannahöfn 1829—30. 8.
- C. Jürgensen, *Analytisk Plangeometri.* Kbhvn. 1834. 8.
— —, *Arithmetik og Algebra.* Kbhvn. 1836. 8.
— —, *Differential- og Integralregning.* Kbhvn. 1840. 8.
- Kjøbenhavns Universitets Præisopgaver for Aaret 1842—43.* 4.
*Kjøbenhavnske Nye Efterretninger om lærde Sager fra 1778—90;
Kjøbenhavnske lærde Efterretninger 1791—1810; Danst
Litteratur-Tidende 1811—1833.* 58 Voll. 8.
- J. W. Krebs, *Anleitung zum Lateinischschreiben.* 5te Ausg.
Frankf. a. Main 1828. 8.
- H. Krøyer, *Naturhistorisk Tidsskrift.* 4de Bds. 2det Hefte.
Kbhvn. 1842. 8.
- F. Lange, *Pronominet, Fragment af en almindelig Grammatik.*
Kbhvn. 1842. 8. (Progr.)
- Lister over Examen Artium i Aaret 1842.* Kbhvn. Fol.
- Liste over de i Aaret 1841 til Universitetet dimitterede
Studerende, som i Aaret 1842 have bestaaet Anden
Examen.* Kbhvn. 1842. Fol.
- Titi Livi Rerum Romanarum ab urbe condita libri, ad
codicum Msc. fidem emendati ab C. F. S. Alschefski.*
I—II. Berolini 1841—43. 8.
- Longi Pastoralia. Graece et Latine. Graeca ad optimorum*

- librorum fidem emendavit, adnotationes aliorum et suas adiecit E. E. Seiler. Lipsiae 1843. 8.
- J. F. Lund, Tabeller for Beregning af de til Logarithmer svarende Tal, og omvendt. Kbhvn. 1842. 8. (Progr.)
- J. N. Madvig, Første Stykke af en Afhandling om Sprogets Væsen, Udvikling og Liv. Kbhvn. 1842. 4. (Progr.)
- H. B. Melchior, Historisk Efterretning om den frie adelige Skole Herlufsholm. Kbhvn. 1822. 8.
- E. v. Meyeren, Jorden og dens Beboere, fremstillet fra et topiskt, fysiskalt og ethnographisk-statistisk Synspunkt. 1ste Afdel. Kbhvn. 1843. 8.
- C. Molbech, Dansk poetisk Anthologie. I, II, IV, I. Kbhvn. 1830—40. 3 Voll. 8.
- Monatsberichte über die Verhandlungen der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin. Redigirt von W. Mahlmann. 3ter Jahrg. Berlin 1842. 8.
- Müller, G., Efterretninger om Horsens lærde Skole for Skoleaaret 1841—42. Horsens. 8. (Progr.)
- C. Paludan-Müller, Undersøgelse om Machiavelli som Skribent. Odense 1839. 8.
- C. Aem. Mundt de accuratione, qua possit quantitas per tabulas determinari, disquisitio. Hauniæ 1842. 4.
- I. P. Mynster de momentis chronologicis in vita Iesu Christi disquisitio. Hauniæ 1843. 4. (Progr.)
- P. H. Mønster og J. Abrahamson, Om den indbyrdes Underviisnings Væsen og Værd. I—II. Kbhvn. 1821—22. 8.
- R. E. Nielsen, Indbydelseskrift til den offentlige Examen i den videnskabelige Realskole i Aarhus i Mai 1843. Aarhus. 8.
- Nordiske Fortids Sagaer, oversatte af C. E. Rafn. I—III. Kbhvn. 1829—30. 8.

- Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed, udg. af det Kgl. Nordiske
 Tidsskrift-Selskab. I—III. Kbhvn. 1832—36. 8. 6 Hefte.
 Oldnordiske Sagaer udgivne i Oversættelse af det Nordiske
 Tidsskrift-Selskab. I—XII. Kbhvn. 1826—37. 8.
- P. Ovidii Nasonis Metamorphoses. Recens. G. E. Gierig,
 ed. III cura I. C. Iahn. I—II. Lipsiae 1821—23. 8.
- Palaephathi de Incredilibus. Graece. Sextum edidit
 I. F. Fischerus. Lipsiae 1789. 8.
- Paläphatus von ungläublichen Begebenheiten, für Schulen
 bearbeitet von J. D. Büchling. Halle 1809. 8.
- A. Pauly, Real-Encyclopädie der classischen Alterthumswissen-
 schaft. 35—36 Liefer. Stuttgart 1842. 8.
- A. Persii Flacci Satirae. Edidit F. Plum. Havniæ
 1827. 8.
- Phrynichi Eclogae nominum et verborum Atticorum, ed.
 C. A. Lobeck. Lipsiae 1820. 8.
- Plutarchi Moralia ex codd. quos possidet Regia Biblio-
 theca omnibus emendavit F. Dübnerus. Graece et Latine.
 I—II. Parisiis 1841. 8mai.
- Iulii Pollucis Onomasticon cum annotationibus interpre-
 tum. Curavit G. Dindorfus. I—V. Lipsiae 1824. 8.
- E. Pontoppidan, Annales Ecclesiae Danicae. IVter Th.
 1ster Bd. Copenhagen 1752. 4.
- R. Porsoni Adversaria. Edd. I. H. Monk, C. I. Blom-
 field. Lipsiae 1814. 8.
- Claudii Ptolemaei Geographiae libri VIII. Edidit F.
 G. Wilberg socio adiuncto C. H. F. Grashofio. Fascic.
 II—IV. Essendiae 1839—43. 4.
- — Geographia. Edidit C. F. A. Nobbe. Ed. ster. I.
 Lips. 1843. 12.
- K. v. Raumer, Geschichte der Pädagogik vom Wiederauf-

- Mühen klassischer Studien bis auf unsere Zeit. 1ster Th. Stuttgart 1843. 8.
- Regnskabs=Oversigt for Aaret 1841 over samtlige Stats=Indtægter og Udgifter. Kbhvn. 1843. 4.
- Den Danske Rimmkrønike, udg. af Chr. Molbech. Kbhvn. 1825. 8.
- C. Ritter, Die Erdkunde von Asien. Bd. VII, 1ste Abthl. Berlin 1843. 8.
- C. P. Rosendahl, Indbydelseskrift til den offentlige Examen i Nykjøbing Cathedralsskole 1842. Nykjøbing. 8.
- C. Crisp. Sallustii quae exstant, recensuit G. Cortius. Venetiis 1737. 4.
- (J. Sartorff), Om Latinunderviisningen i Odense Cathedralsskole. Odense 1842. 8. (Progr.)
- F. E. Schiern, Origines et migrationes Cimbrorum. Hauniæ 1842. 8.
- N. J. B. Schiern, Grundtræk af det dobbelte Bogholderies Methode. Kbhvn. 1835. 8.
- S. C. Schirlitz, Die Lateinischen Stylübungen in den oberen Classen. I—II. Frankf. a. M. 1834. I Vol. 8.
- I. C. Schiödte, Genera og Species af Danmarks Eleutherata. 1ste Bd. Kbhvn. 1841. 8mai.
- J. F. Schouw, Plantegeographisk Atlas. Kbhvn. 1824. Fol.
- —, Danst Ugeskrift. I—VIII. Kbhvn. 1832—36. 8.
- —, Danst Ugeskrift. Anden Række Nr. 18—71. Kbhvn. 1842—43. 8.
- J. F. Schouw og D. F. Eschricht, Afbildninger af Dyr og Planter. 8—10 Hefte. Kbhvn. 1842—43. 8.
- Scripta Historica Islandorum de rebus gestis veterum Borealium, Latine reddita et apparatu critico instructa, curante Societate Regia Antiquariorum Septentrionalium. I—X. Hafniæ 1828—41. 8.

- H. P. Selmer, Kjøbenhavns Universitets Aarbog for 1841. Kbhvn. 1842. 8mai.
- L. Annaei Senecae Opera. Ad libros mstos et impres-
sos recensuit, commentarios criticos subiecit, disputationes
et indicem addidit C. R. Fickert. I. Lipsiae 1842. 8.
- Q. Sereni Samonici de Medicina praecepta saluberrima.
Ed. I. C. G. Ackermann. Lipsiae 1786. 8.
- Sexti Empirici Opera, Graece et Latine. Edidit I. A.
Fabricius. Editio emendatior. I—II. Lipsiae 1842. 8.
- F. Smith, Almindelig Danff Litteratur-Journal. 1—2 Aarg.
Kbhvn. 1779—80. 8.
- Statistisk Tabelværk. VI Hefte. Kbhvn. 1842. Tverfol.
- I. I. S. Steenstrup, Om Forplantning og Udvikling
gjennem vexlende Generationsrækker, en særegen Form
for Opfostringen i de lavere Dyrklasser. Kbhvn. 1842.
4. (Progr.)
- Stephanus de Urbibus, ed. Th. de Pinedo. Amstelod.
1678. Fol.
- H. Stephani Thesaurus Graecae linguae. Vol. V fasc. 2,
Vol. VI fasc. 1 et 2 (Nr. 28—30). Parisiis 1842—43.
Fol.
- Ioann. Stobaei Eclogae Physicae et Ethicae, ed. A. H.
L. Heeren. I—II. Gottingae 1792—1801. 3 Voll.
- — Florilegium. Ad mss. fidem emendavit et supplevit
Th. Gaisford. Editio auctior. I—IV. Lipsiae 1823—
1824. 8.
- P. S. Suhm, Historie af Danmark. 12—14 Bd. Kbhvn.
1824—28. 4.
- P. Syri Mimi similiumque sententiarum collectio, ed. I. F.
Kremsier. Lips. 1834. 8.
- Corn. Tacitus, recognitus ab I. Bekkero. In usum scho-
larum. I—II. Lipsiae 1831. 8.

- C. Corn. Taciti Annales, recensiti a G. A. Ruperti. Gottingae 1804. 8.
- (E. Tauber), Indbydelseskrift til den offentlige Examen paa Aalborg Kathedralskole. Aalborg 1842. 8.
- P. Terentii Comoediae, Phaedri Fabulae, P. Syri Sententiae. Recensuit R. Bentleius. Ed. II. Amstelaed. 1727. 4.
- Thorvaldsen og hans Værker. 2den Deels 7—13 Hefte. Kbhvn. 1842—43. Fol.
- Tidsskrift for Naturvidenskaberne. Udg. af H. C. Ørsted, I. W. Hornemann, I. Reinhardt. Nr. 1—13. Kbhvn. 1822—27. 8.
- W. Wachsmuth, Hellenische Alterthumskunde. 2te Ausg. 1—4 Heft. Halle 1843. 8.
- I. C. Weis, De anatomia pathologica pedis equini et vari. Arhusi 1842. 8.
- E. C. Berlauff, Beskrivelse over K. Eric Menveds og Dr. Sugeborgs Gravmåde. Kbhvn. 1815. 4.
- —, Monument over K. Hans og Dr. Christina. Kbhvn. 1827. 4.
- K. F. Wiborg, Fremstilling af Nordens Mythologi. Kbhvn. 1843. 8.
- I. F. Wurm, de ponderum, nummorum, mensurarum, ac de anni ordinandi rationibus apud Romanos et Graecos. Stutgardiae 1821. 8.
- G. Zeiss, Römische Alterthumskunde in drei Perioden bearbeitet. Iste Liefer. Iena 1842. 8.
-

Den offentlige Examen
i
Slagelse lærde Skole
for Aaret 1843

foretages i følgende Orden:

Lørdagen den 16de September.

- 9— 1. De 3 øverste Classer: Latinsk Stil og Oversættelse.
 " I Classe: Dansk Stil.
 3— 6. De 3 øverste Classer: Dansk Stil.
 " I Classe: Latinsk Stil.

Onsdagen den 20de September.

- 9— 1. IV Classe: Latin, Græsk, Tydsk.
 3— 6. II Classe: Tydsk og Fransk.

Torsdagen den 21de September.

- 9— 1. IV Classe: Religion, Arithmetik, Geometrie.
 9—11. II Classe: Tegning.
 3— 6. IV Classe: Hebraisk, Dansk, Fransk.
 " II og I Classe: Regneprøve.

Fredagen den 22de September.

- 9—12. IV Classe: Historie og Geographie.
 9—11. I Classe: Tegning.
 12— 1. IV og III Classe: Gymnastik.
 3— 6. II Classe: Arithmetik og Geometrie.

Løverdagen den 23de September.

- 9 — 1. III Classe: Græsk og Danst.
 3 — 6. II Classe: Latin.

Mandagen den 25de September.

- 9 — 1. III Classe: Tydsk og Fransk.
 3 — 6. I Classe: Latin.
 " III Classe: Regneprøve.

Tirsdagen den 26de September.

- 9 — 1. III Classe: Latin og Hebraisk.
 3 — 6. I Classe: Geometrie og Danst.

Onsdagen den 27de September.

- 9 — 12. II Classe: Historie og Geographie.
 12 — 1. II og I Classe: Gymnastik.
 3 — 6. I Classe: Religion og bibelsk Historie.

Torsdagen den 28de September.

- 9 — 1. III Classe: Arithmetik og Geometrie.
 3 — 6. II Classe: Græsk.

Fredagen den 29de September.

- 9 — 11½. III Classe: Religion og bibelsk Historie.
 11½ — 1. II Classe: Danst.
 3 — 6. I Classe: Historie og Geographie.

Løverdagen den 30te September.

- 9 — 1. III Classe: Historie og Geographie.
 3 — 6. II Classe: Religion og bibelsk Historie.
-

Tirsdagen den 3die October afholdes Censuren.

Onsdagen den 4de October bestemmes til Prøve for de Disciple, som ere anmeldte til Optagelse i Skolen.

Torsdagen den 5te October foretages Translocationen, hvorpaa Underviisningen samme Dag tager sin Begyndelse.

Disciplenes Fædre og Forsatte samt andre Skolens og Videnskabernes Belyndere indbydes herved til at bære denne Gramens mundtlige Deel med deres Nærværelse.

Stagelse den 19de August 1843.

C. W. Elberling.

